

ตำนานเรื่องสามก๊ก

พระนิพนธ์ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรยา

สำนักงาน ก.ต.ท.

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

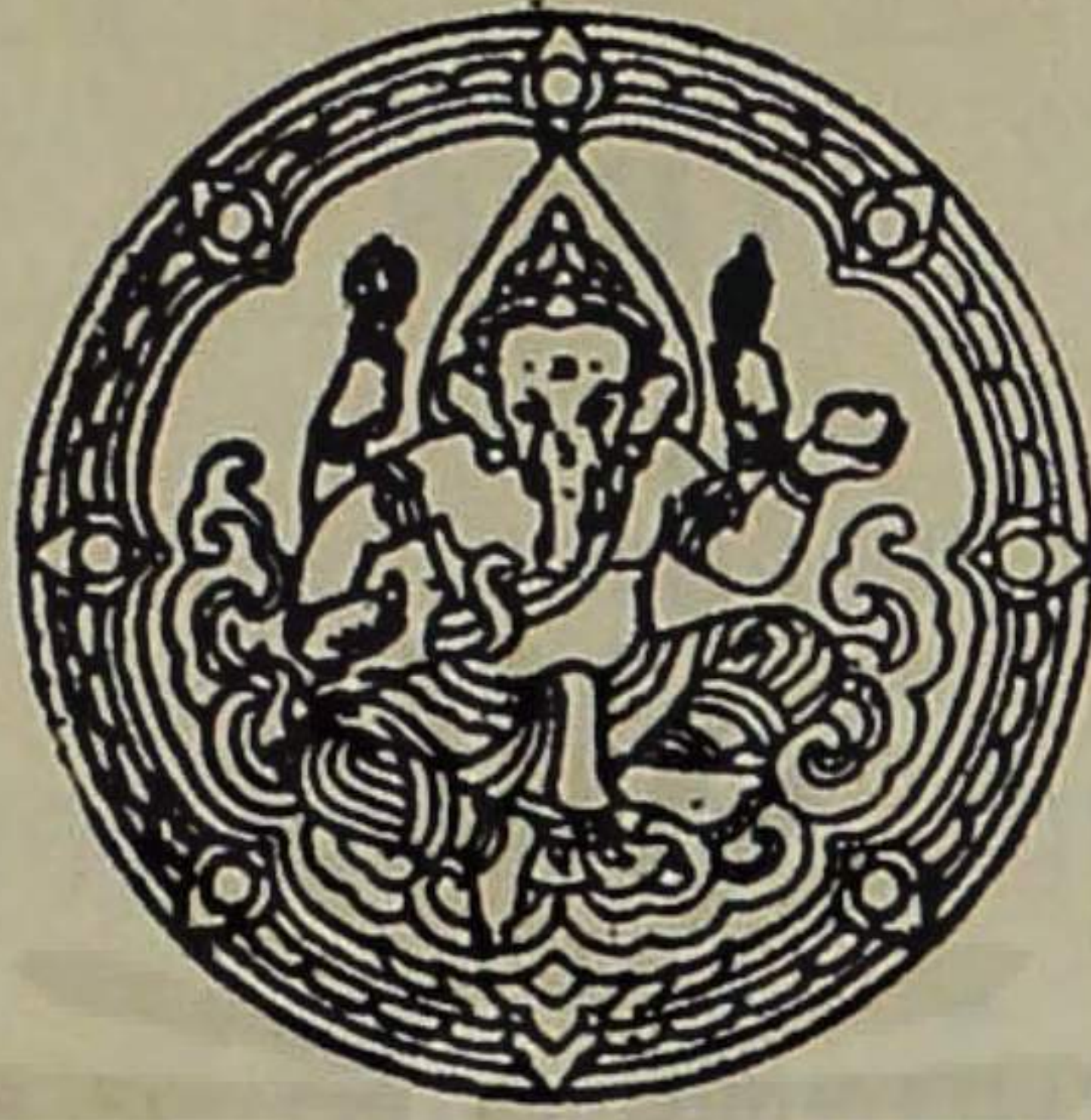
นายตรีตวงสีหะ อารเสถียร

ณสถานวัดจักรวรรดิราชาวาส

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๐๕

809
ค64ต 2505

ตำนานเรื่องสามก๊ก

พระนิพนธ์ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรยา

สำนักงาน ก.ต.ท.

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
ร้อยตรีตางสีหะ หารเสถียร
ณ เมรุสถานวัดจักรวรรดิราชาวาส

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๐๕

คำนำ

เนื่องในการพระราชทานเพลิงศพ ร.ต. ดวงดีทิธิ จารุเสถียร
ณ ฌาปนสถาน วัดจักรวรรดิราชาวาส วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๐๕ น
เลขาธิการสำนักงาน ก.ต.ภ. ได้มาติดต่อกับหัวหน้ากองวรรณคดีและ
ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ขออนุญาตพิมพ์หนังสือตำนานเรื่อง
ตำนานก๊ก และตำนานอักษรไทย ซึ่งเป็นหนังสือที่มคุณค่าเหมาะแก่ผู้
ถวายชนม์ เพื่อแจกจ่ายเป็นอนุสรณ์ ทงน เนื่องด้วยสำนักงาน ก.ต.ภ.
ได้ระลึกและดำเนินกอยู่ว่า ฯ พณ ฯ พลเอกประภาส จารุเสถียร ประธาน
ก.ต.ภ. บิดาของ ร.ต. ดวงดีทิธิ จารุเสถียร ผู้ถวายชนม์ ซึ่งเป็นผู้มีความ
สำคัญในการก่อตั้งสำนักงาน ก.ต.ภ. และด้วยความอุตสาหะพยายาม
ในการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน เป็นผลให้งานในหน้าที่สำเร็จลุล่วงตาม
ความประสงค์ของทางราชการเป็นอย่างดี การที่บุตรชายสุดที่รัก
ของท่านมาถวายชนม์ลงในปัจจุบันทันด่วน และในวัยที่ยังไม่ถึงเวลา
อันควร เท่ากับท่านได้ศุขนุญเสียสิ่งที่ท่านรักและสำคัญยิ่งในชีวิตของท่าน
สำนักงาน ก.ต.ภ. ใครขอได้มี โอกาสแสดงออกซึ่งกตเวทิตาคุณ ได้มี
ส่วนร่วมในการบำเพ็ญกุศลครั้งนด้วย จึงได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ
ดังกล่าว กรมศิลปากร ยินดีอนุญาตให้พิมพ์ได้ดังประสงค์

หนังสือตำนานเรื่องตำนานก๊กนี้ สืบแต่จากกรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ได้ทรงอธิบายไว้ในเมื่อพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๓ ว่า

“สืบแต่เจ้าพระยาฯ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนคร-
สวรรค์วรพินิตฯ ทรงปรารภการพระกุดล่อนจะทรงบำเพ็ญสนองพระคุณ
สืบแต่พระชนนี ดำรัสปรึกษาข้าพเจ้าถึงเรื่องหนังสือ ซึ่งจะทรงพิมพ์

เป็นมิตรพลีสำหรับประทานในงานพระเมรุ โปรดเรื่องด้ามกัก ด้วย
 ทรงพระดำริว่าเป็นหนังสือซึ่งนับถอกนมาว่าแต่งตงตวเรื่องแลแต่จำนวน
 ที่แปลเป็นภาษาไทย ถึงได้ใช้เป็นตำราเรียนนอยุ่อกเรื่องหนึ่ง แต่ทุก
 วนนจะหาฉบับดีไม่ได้เลยแล้ว ด้วยเป็นแต่พิมพ์ต่อ ๆ กันมา มิได้ชำระ
 ต้นฉบับที่พิมพ์ในชั้นหลัง ตำราว่าถ้าหากราชบัณฑิตยสถานชำระ
 ต้นฉบับแต่จัดการพิมพ์ใหม่ให้ทันได้ทงเรื่อง ก็กระทรวงบรรณการทพย
 พิมพ์เรื่องด้ามกักเป็นหนังสือสำหรับประทานเรื่องหนึ่งในงานพระเมรุ
 สมเด็จพระชนนี ข้าพเจ้าได้ฟังมีความยินดีรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของราช-
 บัณฑิตยสถานจะต้องรับสนองพระประสงค์ ด้วยหนังสือด้ามกักเป็น
 หนังสือเรื่องสำคัญ แดเป็นหนังสือเรื่องใหญ่ถึง ๔ เล่มสมุดพิมพ์ จะหา
 ผู่อรรับพิมพ์ทงเรื่องยากยิ่งนัก ถ้าพบโอกาสแล้ว ก็ไม่สามารรถกำหนด
 ได้ว่าเมื่อใดจะ ได้ชำระแลพิมพ์หนังสือเรื่องด้ามกักให้กลับคนตดงเกา
 ข้าพเจ้าจึงกราบทูลรับจะทำถวายให้ทันตามพระประสงค์

เมื่อกราบทูลรับแล้วมาพิเคราะห์ดู เห็นว่าการที่จะพิมพ์หนังสือ
 ด้ามกักระบบงานพระเมรุสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าฯ ครวงน มีขอสำคัญซึ่ง
 ควรคำนึงอยู่ ๒ ข้อ ข้อหนึ่งคือ นักเรียนทุกวงนนการเรียนแลความรู้
 กว้างขวางกว่าแต่ก่อน หนังสือด้ามกักระบบพิมพ์ใหม่จะต้องให้ผู้อ่าน
 ได้ความรูยงชนกว่าอ่านระบบที่พิมพ์ไว้แต่เดิม จึงจะนับว่าเป็นระบบดี
 สมกับที่พิมพ์ในงานพระเมรุสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าฯ ความชอบเห็นทาง
 ที่จะทำได้มอยุ่ ด้วยอาจตรวจจลอบหนังสือต่าง ๆ หากความรูอนเป็นเครื่อง
 ประกอบหนังสือด้ามกักมาแต่ดงเพิ่มเติม แลการถวอนนณะเอิญมีผู้
 สามารถอยุ่ในราชบัณฑิตยสถาน คือ อำมาตย์โท พระเจนจันอักษร
 (สุดใจ ตันฑาทากาศ) ซึ่งเชี่ยวชาญทงภาษาจีนแลได้เคยอ่านหนังสือ

ค

จนเรื่องต่างๆ มาก รับเป็นผู้เสาะหาความรู้ทางฝ่ายจีน แลมีคำสดตรา-
 จารย์ ยอร์ช เซเดิ้ล ออกคนหนึ่งรับช่วยเสาะหาทางประเทศอื่น ตัว
 ข้าพเจ้าเสาะหาทางฝ่ายไทย ช่วยกันค้นคว้าหาความรู้เองด้วยเรื่อง
 หนังสือด้ามกัก อนึ่งมิได้ปรากฏแพร่หลายมาแต่ก่อน ได้อีกหลายอย่าง
 ถ้าตามแบบที่เคยทำมา ความรู้ได้เพิ่มเติมเช่นหมึกแดงไว้ใน
 “คาน่า” หรือ “คำอธิบาย” ข้างหน้าเรื่อง แต่ความอันจะพึงกล่าวด้วย
 เรื่องด้ามกัก ถ้าเรียบเรียงให้สั้นกระชับจะเป็นประโยชน์ในทางความรู้
 เห็นจะเป็นหนังสือมากเกินขนาดที่เคยลงในคาน่าหรือคำอธิบาย เมื่อคิด
 ใคร่ครวญว่าจะทำอย่างไรดี ข้าพเจ้าหวงว่าถึงครั้งสมเด็จพระ-
 บิตุจฉาเจ้าฯ ทรงบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระชนม์ครบ ๖๐ ปี เมื่อปี
 ระกา พ.ศ. ๒๔๖๔ โปรดให้พิมพ์หนังสือบทละครเรื่องอิเหนา พระ
 ราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประทานเป็นมิตรพด
 ครงนนข้าพเจ้าได้แต่งเรื่องตำนานละครอิเหนาพิมพ์เพิ่มเป็นภาคผนวก
 ถวายอีกเล่มหนึ่ง สมเด็จพระบิตุจฉาเจ้าฯ โปรดงานพระเมรุทรง
 ข้าพเจ้ากนกปราธนาอยู่ ว่าจะรับหน้าที่ทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งพอ
 ถิ่นองพระคุณสมเด็จพระบิตุจฉาเจ้าฯ ซึ่งได้มาแกตัวข้าพเจ้าตลอดจน
 เหล่าศิลาหาที่จะเปรียบปานได้โดยยาก กนกชนได้วาถาดงแรงแต่ง
 ตำนานหนังสือด้ามกักพิมพ์เพิ่มเป็นภาคผนวกถวายบูชาพระศัพเหมอน
 อย่างเคยแต่งเรื่องตำนานละครอิเหนาถวายเมื่อพระองค์ยังเสด็จดำรง
 พระชนม์อยู่ เห็นจะสมควรยิ่งกว่าอย่างอื่นอันนับแต่เป็นมูลเหตุให้ข้าพเจ้า
 แต่งตำนานหนังสือด้ามกักซึ่งพิมพ์ในเล่มนี้”

เรื่องตำนานอักษรไทยนี้ คำสดตราจารย์ ยอร์ช เซเดิ้ล ซึ่งขณะนั้น
 ดำรงตำแหน่งบรรณารักษ์ใหญ่หอพระสมุดสำหรับพระนคร ได้พยายาม

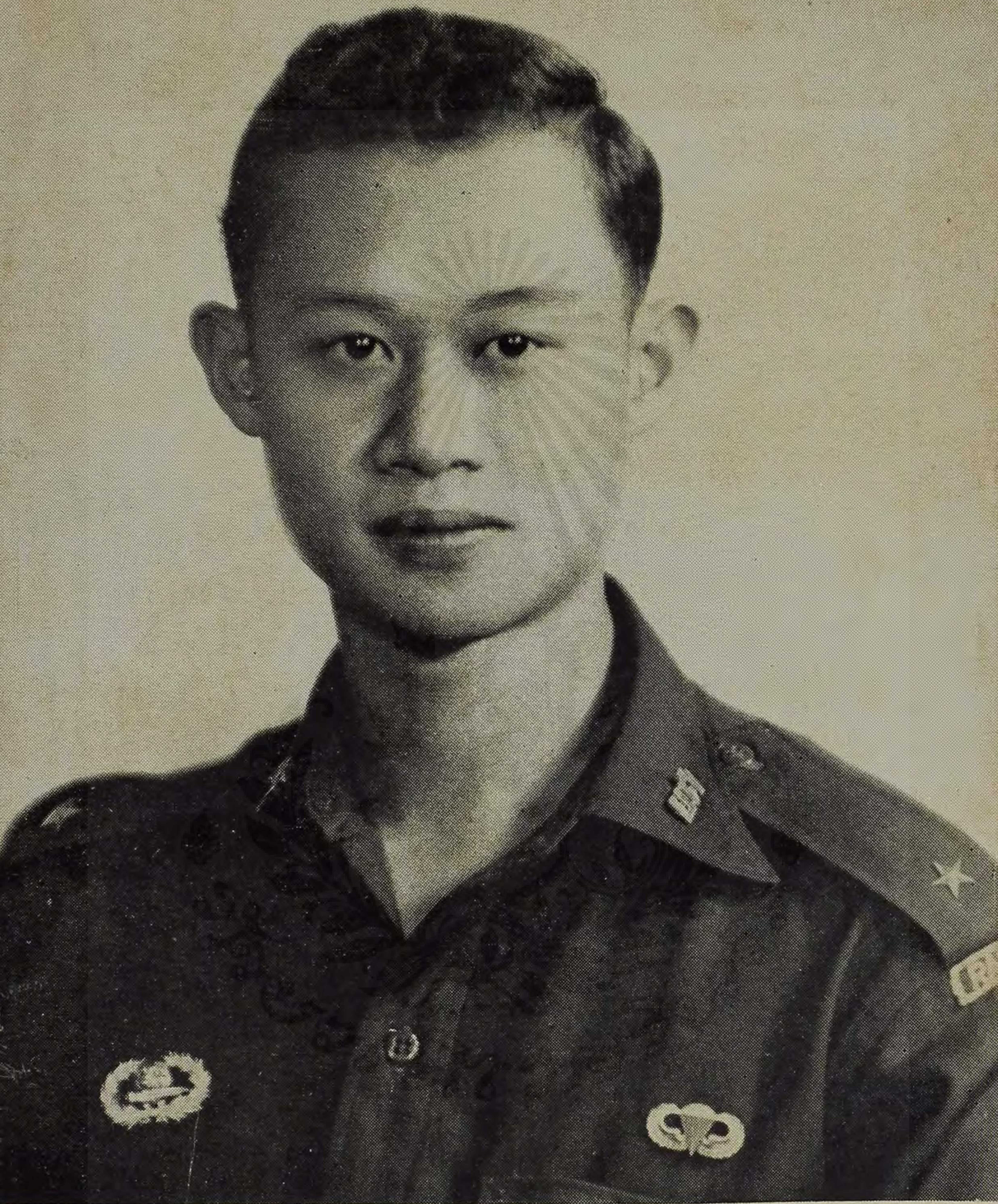
เรียบเรียงขึ้น และได้ตีพิมพ์เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ต่อมาก็คงได้มี
 ผู้ขออนุญาตพิมพ์แจกในงานศพอีกหลายคราว แต่ขอคิดเห็นและขอ
 ดัชนีฐานของคำศัพท์อาจารย์ ยอร์ช เซเดส์ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อ ๓๐ ปี
 เศษมาแล้ว อาจไม่ตรงกับความคิดเห็นของนักศึกษานิตยสมัยปัจจุบันก็ได้
 แต่ถึงกระนั้นนักคิด กรมศิลป์ากรหวังว่าเรื่องนักคงจะเป็นรากฐานให้นัก
 ประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี ได้ศึกษาและค้นคว้าต่อไป และ
 หวังว่าคงจะเป็นที่พอใจของบรรดาผู้สนใจตามควร.

กรมศิลป์ากรขออนุโมทนาในกุศลราศีทักษิณานุประทาน ที่ ฯ พณ ฯ
 พลเอก ประภาส จารุเสถียร ได้บำเพ็ญอุทิศแด่ ร.ต. ดวงดีทิพย์ จารุ-
 เสถียร ผู้เป็นบุตร ของกุศลนิจเป็นประโยชน์อันอเนกอนันต์คุณเมตตา
 ผลแด่ ร.ต. ดวงดีทิพย์ จารุเสถียร ผู้วายชนม์ ตามควรแก่คติวิสัยใน
 ด้มปรายภพทุกประการเทอญ.

กรมศิลป์ากร

๒๓ สิงหาคม ๒๕๐๕

ร.ต. ทวงสิทธิ์ จารุเสถียร

ชาติ ๕ เมษายน ๒๔๙๐

มรณะ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๐๕

ประวัติ

ร.ต. ดวงสิทธิ์ จารุเสถียร

ร.ต. ดวงสิทธิ์ จารุเสถียร เกิดเมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๔๘๐ เป็นบุตรชายคนโตของ ฯพณ ฯ พลเอก ประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก กับ คุณหญิงไฉฉว จารุเสถียร มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๕ คน คือ:

น.ส. สุมิตรา จารุเสถียร

นางสุภาพร กิตติขจร

นักเรียนนายร้อย ประยุทธ์ จารุเสถียร

น.ส. อรพรรณ จารุเสถียร

น.ส. จิราภา จารุเสถียร

การศึกษา

ร.ต. ดวงสิทธิ์ จารุเสถียร เริ่มการศึกษาจาก ร.ร. ประถมในกรมทหารทจังหวัดทหารบกอุดร ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต้องย้ายติดตามบิดาไปอยู่อำเภอห่มเกล้า ตำบลหินขาว และในระหว่างนี้ได้อาศัยเรียนต่อที่โรงเรียนประชาบาล ณ ตำบลนั้น เสร็จสงครามได้ย้ายติดตามบิดาซึ่งย้ายมาประจำกองพันที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ และได้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๑ และได้ย้ายมาศึกษาอยู่ที่ ร.ร. อชิราวุธวิทยาลัย จน

จบมัธยมปีที่ ๕ ต่อมาได้มีโอกาสติดตามบิดาไปราชการต่างประเทศ
เมื่อครั้งนายกรัฐมนตรี (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) เดินทางรอบโลก
และในโอกาสนี้ จึงได้เข้าศึกษาต่อที่ King's College (Wimbledon)
ในประเทศอังกฤษ เรียนจนจบ High school ได้รับประกาศนียบัตร
General Certificate of Education (G.C.E.) และได้เข้าเรียนต่อวิชา
ทหารใน Royal Military Academy Sandhurst และได้จบการศึกษ
ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้รับพระราชทานยศเป็นนายทหารสัญญาบัตร ดังกั
กรมยุทธศึกษาทหารบก.

การศึกษาในระหว่างเป็นนายทหาร

หลังจากจบ RMA. Sandhurst แล้ว ได้เข้าศึกษาในหลักสูตร
Young Officer Course (เหล่าทหารราบ) ณ Salisbury ในประเทศ
อังกฤษ และจบในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ต่อมาได้เดินทางไปอบรม
ต่อในสหรัฐอเมริกา ณ สหรัฐอเมริกาได้เข้าศึกษาในโรงเรียนทหาร
ราบ Fort Benning, GA. ได้ศึกษาในหลักสูตร Basic Officer Course,
Airbourne Course และ Ranger Course เมื่อจบการศึกษาใน
Fort Benning แล้ว ได้เข้าศึกษาหลักสูตร Counter Insurgency ณ
Fort Bragg จบการศึกษาในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ และเดินทาง
กลับถึงประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เข้ารายงานตัว
รับราชการ ณ กรมยุทธศึกษาทหารบก เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม
พ.ศ. ๒๕๐๕ ต่อมาได้ย้ายไปประจำกองพันทหารพลร่ม บำเหนียว ดพบุรี
ในตำแหน่ง ผช. ผอ. ๔.

ราชการพิเศษ

ในระหว่างที่รับราชการอยู่นี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษ ดังนี้ :

- เป็นนายทหารติดตามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ซึ่งเป็นบิดา) ในคราวโดยเสด็จพระราชดำเนินพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก ที่จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นนายทหารติดต่อในการฝึกมิตร์ดั้มพันซ์ (ดปอ.)
- เป็นนายทหารติดตามผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกไปตรวจชายแดนด้านแม่สาย
- โดยเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมทหารชายแดน
- ในครั้งสุดท้าย ได้ติดตามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไปในการกำหนดบริเวณปราสาทพระวิหาร

ร.ต. ดวงดีทธี จารุเสถียร เป็นผู้มอุปนิสัยเยือกเย็น สุขุม ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย โดยเคร่งครัด มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี และเป็นผู้สนใจในการศึกษาหาความรู้ในวิทยาการแขนงใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งในด้านวิชาการและปฏิบัติการตลอดจนความรู้รอบตัว โดยทั่ว ๆ ไป เป็นที่รักใคร่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา และเป็นที่สนิทสนมรักใคร่ของเพื่อนฝูง มีหน้าใจเป็นนกกกพา ว่าเรียงอยู่เสมอ เป็นผู้ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือด้วยความมีหน้าใจจริง อ่อนน้อม และไม่เคยถือตัวว่ามีความรู้และฐานะเหนือกว่าผู้อื่น ในการที่ต้องมาประสบอุบัติเหตุถึงชีวิตโดยกะทันหันเช่นนั้น จึงยอมนำความไต่ก่ลตมาสู่บิดามารดา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา เพื่อนฝูง ตลอดจนผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นที่สุด

สารบัญ

คำนำ	หน้า
อธิบายว่าด้วยหนังสือสามก๊ก	๑
ว่าด้วยแปลหนังสือสามก๊ก	๒
ว่าด้วยจำนวนแปลหนังสือสามก๊ก	๑๘
ว่าด้วยพิมพ์หนังสือสามก๊กภาษาไทย	๒๑
ว่าด้วยวินิจฉัยเรื่องสามก๊ก	๓๒
ว่าด้วยรูปภาพสามก๊ก	๓๘
ว่าด้วยแผนที่สามก๊ก	๖๕
ชื่อภูมิประเทศในเรื่องสามก๊ก	๖๘

สามก๊ก

สารบาญรูป

- ที่ ๑ พระเจ้าเหียนเต๋ นางตังกุยกุยกุ นางฮกเฮ่า
ที่ ๒ อองฮุน ตังดิน ฮกฮวน
ที่ ๓ ตังโค๊ะ ตีโป๊ นางเคี้ยวเคี้ยว
ที่ ๔ ฮวนเคี้ยว ฮวนฮัก บุนทิว งันเหตียง
ที่ ๕ เต่าปี่ กวนอู เคี้ยวหุย
ที่ ๖ ซี้ซี้ บังทอง ชางเบ้ง
ที่ ๗ จูตง มาเคี้ยว ฮองตง จิวตง กวนเป้ง
ที่ ๘ เต่าเจียง เคี้ยวตง หวดเจ็ง
ที่ ๙ เจยมหงัน เกียงฮุย ฮองเป้ง มาเจ็ก
ที่ ๑๐ เบ้งเฮ็ก เคี้ยวฮัว เคี้ยวเป่า กวนหิน
ที่ ๑๑ ชุนเกียน ชุนเซ็ก ชุนกวน
ที่ ๑๒ จิวย โดซก จุกัดกน
ที่ ๑๓ ฮันตง ฮุยกาย ง่าเค็ก จิวท่าย
ที่ ๑๔ โกะหยง ฮีเซ็ง เคี้ยวเคี้ยว เตงฮอง
ที่ ๑๕ โจโฉ กุยกั๊ก ชุนฮก
ที่ ๑๖ โจจู อี้เกียด เกียดเป้ง ฮัวโต๋
ที่ ๑๗ เคาทู่ เคียนฮุย ฮีตง
ที่ ๑๘ เคี้ยวคืบ งักจัน ฮองตง
ที่ ๑๙ โจจัน เคี้ยวเคี้ยว ฮักม บังเค็ก แฮหัวเคียน
ที่ ๒๐ แฮหัวคุ่น ฮัวหิม ฮองตง
ที่ ๒๑ โจฮอง โจหยิน โจเจียง
ที่ ๒๒ โจผี นางเคียนตี โจดีด
ที่ ๒๓ ตูมาฮู ตูมาฮู ตูมาเคี้ยว ตูมาเคียน เตงกาย จงโฮย

ตำนานหนังสือสามก๊ก

๑. ว่าด้วยหนังสือสามก๊ก

หนังสือสามก๊กไม่ใช่เป็นพงศาวดารสามก๊ก จีนเรียกว่า “สามก๊กจิ” แปลว่าจดหมายเหตุเรื่องสามก๊ก เป็นหนังสือซึ่งนักปราชญ์จีนคนหนึ่งลอกเอาเรื่องในพงศาวดารตอนหนึ่งมาแต่งขึ้น โดยประสงค์จะให้เป็นที่รำลึกสำหรับศึกษาอบายการเมืองและการสงคราม และแต่งได้อย่างยิ่ง จึงเป็นหนังสือเรื่องหนึ่งซึ่งนับถือทั่วไปในประเทศจีน และคัดลอกไปจนถึงประเทศอื่น ๆ

ต้นตำนานของหนังสือสามก๊กนั้น ทราบว่าเดิมเรื่องสามก๊กเป็นแต่ตำนานสำหรับเล่ากันอยู่ก่อน เมื่อถึงสมัยราชวงศ์ถัง (พ.ศ. ๑๓๖๑-๑๔๔๙) เกิดมีการเดินงวชนในเมืองจีน พวกงวชนชอบเอาเรื่องสามก๊กไปเดินด้วยเรื่องหนึ่ง ต่อมาถึงสมัยราชวงศ์หงวน (พ.ศ. ๑๘๒๐-๑๘๓๐) การแต่งหนังสือจีนเฟื่องฟูขึ้น มีผู้ชอบเอาเรื่องพงศาวดารมาแต่งเป็นหนังสืออ่าน แต่ก็ยังไม่ได้อาเรื่องสามก๊กมาแต่งเป็นหนังสือ^(๑) จนถึงสมัยราชวงศ์ไตเหม็ง (พ.ศ. ๑๘๑๑-๒๑๘๖) จึงมีนักปราชญ์จีนชาวเมืองฮังจวคนหนึ่งชอลอกกวนตง คิดแต่งหนังสือเรื่องสามก๊กขึ้น เป็นหนังสือ ๑๒๐ ตอน ต่อมานักปราชญ์จีนอีก ๒ คน คนหนึ่งชื่อเม่าจงกิง คิดจะพิมพ์หนังสือสามก๊ก จึงแต่งคำอธิบายและพังโพย^(๒) เพิ่มเข้า แล้วให้

(๑) ในคำนำเรื่องสามก๊กภาษาอังกฤษของมิสเตอร์บริเวตเตลโล ว่าหนังสือสามก๊กแต่งครั้งสมัยราชวงศ์หงวน แต่พระเจ้าจีนอักษรได้สอบว่าหาเป็นเช่นนั้นไม่

(๒) พังโพยนั้นเป็นทำนองพูดโน้ต มักเรียกในภาษาไทยว่า “คำกลาง” แปลไว้ในหนังสือสามก๊กภาษาไทยหลายแห่ง แต่ว่าไม่หมดที่เม่าจงกิงได้แต่งไว้

นักปราชญ์อีกคน ๑ ชื่อกิมเสี่ยถ่างอ่านตรวจ กิมเสี่ยถ่างเดิมได้ในหนังสือ
เรื่องสามก๊ก ช่วยแก้ไขคำพังโพงของเม่าจงกั้ง แล้วแต่งคำอธิบายของกิมเสี่ย
ถ่างเองเป็นทำนองคำนำ^(๑) มอบให้เม่าจงกั้งไปแกะตัวพิมพ์ศพหนังสือเรื่อง
สามก๊กชน หนังสือสามก๊กจึงได้มีฉบับพิมพ์แพร่หลายในประเทศจีน แล้วได้
ฉบับต่อไปถึงประเทศอื่น ๆ

๒. ว่าด้วยแปลหนังสือสามก๊ก

ได้ดองดิบสวนคู่มือจะแต่งคำนำนั้น ได้ความว่าหนังสือสามก๊กได้แปล
เป็นภาษาต่าง ๆ ถึง ๓๐ ภาษา^(๒) คือ

๑. แปลเป็นภาษาญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๕
๒. แปลเป็นภาษาเกาหลีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒
๓. แปลเป็นภาษาญวนพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒
๔. แปลเป็นภาษาเขมร แปลเมื่อใดหาทราบไม่ ยังไม่ได้พิมพ์
๕. แปลเป็นภาษาไทยเมื่อราว พ.ศ. ๒๓๔๕
๖. แปลเป็นภาษามลายูพิมพ์^(๓) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕
๗. แปลเป็นภาษาละติน มีฉบับเขียนอยู่ในรอยดอาเซย์คิกโซไซเซอ์
แต่จะแปลเมื่อใดไม่ปรากฏ

(๑) คำอธิบายของกิมเสี่ยถ่างจะปรากฏในหนังสือนี้ต่อไปข้างหน้า

(๒) เชื่อว่าจะได้แปลเป็นภาษาอื่นซึ่งยังสืบไม่ได้ความมีอยู่อีก เช่น
ภาษามงโกเลเป็นต้น

(๓) พวกเกาหลี กับ พวกญวนใช้หนังสือจีน เป็น หนังสือ สำหรับบ้าน
เมืองอยู่แล้ว บางที่จะใช้หนังสือสามก๊กที่จีนพิมพ์อยู่ก่อน พิมพ์เองต่อขึ้น
หลัง ที่แปลเป็นภาษาเขมรนั้น เข้าใจว่าแปลจากฉบับพิมพ์ภาษาไทยที่ได้
ไปจากกรุงเทพฯ ที่แปลเป็นภาษามลายูพิมพ์ที่เมืองสิงคโปร์ แต่จะได้ฉบับ
มาแต่ ไทน์และแปลเมื่อใดหาทราบไม่

๘. แปลเป็นภาษาดั้งเดิมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๓

๙. แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘

๑๐. แปลเป็นภาษาอังกฤษพิมพ์^(๑) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕

ตำนานการแปลหนังสือสามก๊ก เป็นภาษาไทยมีคำบอกเล่าสืบกันมาว่าเมื่อในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระราชดำริสั่งให้แปลหนังสือพงศาวดารจีนเป็นภาษาไทย ๒ เรื่อง คือ เรื่องไซฮั่นเรื่อง ๑ กับเรื่องสามก๊กเรื่อง ๑ โปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ กรมพระราชวังหลัง ทรงอำนวยการแปลเรื่องไซฮั่น และให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) อำนวยการแปลเรื่องสามก๊ก คำที่เล่ากันมาดังกล่าวนี้ ไม่มีในจดหมายเหตุ แต่เมื่อพิจารณาเหตุเห็นมีหลักฐานควรเชื่อได้ว่าเป็นความจริงด้วยเมื่อในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเอาเป็นพระราชธุระชวนถวายร่างหนังสือต่าง ๆ ขนเพื่อประโยชน์สำหรับพระนคร หนังสือซึ่งเป็นต้นฉบับตำรับตำราในกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งที่รวบรวมของเก่า ที่แต่งใหม่ และที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๑ มีมาก แต่ว่าในสมัยนั้นเป็นหนังสือเขียนในสมุดไทยทั้งนั้น ฉบับหลวงมักมีบานแผนกแต่ง ว่าโปรดฯ ให้ร่างขึ้นเมื่อใด แต่หนังสือเรื่องไซฮั่นกับสามก๊ก ๒ เรื่องนี้ ต้นฉบับที่ยังปรากฏอยู่มีแต่ฉบับเซดยักษ์กตชาดบานแผนกข้างต้น จึงไม่มีลายดักษณอักษรเป็นสำคัญว่าแปลเมื่อใด ถึงกระนั้นก็ตามเคาเงอนอนด์^๒ ให้เห็นชัดว่าหนังสือเรื่องไซฮั่น กับเรื่องสามก๊กแปลเมื่อ

(๑) หนังสือสามก๊กที่แปลเป็นภาษาละตินนั้น บาทหลวงโรมันคัทธอลิกคน ๑ ซึ่งได้มียศเป็นบิชอปอยู่ในเมืองจีนเป็นผู้แปล ที่แปลเป็นภาษาอังกฤษนั้น เคยแปลชำนานแล้ว แต่ว่าแปลเพียงบางตอน มีสเตอร์บริเวตเตเลอฟั้งแปลตลอดทั้งเรื่องแล้วพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตเสด็จไปได้มาจากเมืองสิงคโปร์ ประทานแก้หอพระสมุดสำหรับพระนคร

ในรัชกาลที่ ๓ ทง ๒ เรื่อง เป็นต้นว่าสังเกตเห็นได้ในเรื่องพระอภัยมณีที่สุนทรภู่
แต่ง ซึ่งสมมติให้พระอภัยมณีมีวิชาชำนาญการเป่าปี่ ก็คือเอามาแต่เคียว
เหล็กในเรื่องไซฮัน ขอนยงพิจารณาคุณค่าเพลงปี่ของเคียวเหล็กเทียบกับค่า
เพลงปี่ของพระอภัยมณีก็เห็นได้ชัดว่าถ่ายมาจากกันเป็นแท้ ด้วยเมื่อรัชกาล
ที่ ๓ สุนทรภู่เป็นข้าอยู่ในกรมพระราชวังหลัง คงได้ทราบเรื่องไซฮันมาแต่เมื่อ
แปดทวงหลัง ส่วนเรื่องสามก๊กนั้นเคาเงอนกมอยู่เป็นสำคัญในบทละครนอกเรื่อง
คาวี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชนิพนธ์บทหนึ่ง ว่า

“ ๐ เมื่อนน	ไวยทศหุณหันไม่ทนตรึก
อวดรูดวดหงกฮักฮัก	ข้าเคยพบรบศึกมาหลายยก
จะเข้าออกยกยกย่อนผ่อนปรน	เดห์กถเรานอย่าวคก
ทงพชยสงครามสามก๊ก	ไต่เรียนไว้ในอกตำรพัด
ยายกดับไปทุดพระเจ้าบา	ว่าเรารับอาดำไม่ข้องขัด
คาวนนคอยกันเบนนหนด	จะเข้าไปจับมัดเอาตัวมา”

พงเห็นได้ในบทละครนี้ ว่าถึงรัชกาลที่ ๒ หนังสือสามก๊กที่แปลเป็นภาษา
ไทยได้อ่านกันจนนับถืออยู่แล้ว สมกับที่อ้างว่าแปลในรัชกาลที่ ๓ ใช่แต่เท่านั้น
มีเคาเงอนกมจะสั้นนุษฐานต่อไปอีก ว่าความนับถือเรื่องสามก๊กดังในพระราชนิพนธ์
นั้น เป็นเหตุให้แปลหนังสือพงศาวดารจีนเรื่องอื่น ๆ ในรัชกาลภายหลังต่อมา
ขอนมจกหมายเหตุเป็นเหตุฐานอยู่ในบ้านแผนก ว่าถึงรัชกาลที่ ๒ เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๖๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดฯ ให้แปลเรื่องเฉียด
กอกอกเรื่อง ๓ และปรากฏนามผู้รับสั่งให้เป็นพนักงานการแปลล้วนมีศักดิ์สูง
และทรงความสามารถถึง ๑๒ คน คือ กรมหมื่นนเรศวรโยธี ๑ เจ้าพระยาวงศา-
สุรศักดิ์ ๑ เจ้าพระยาอมราช ๑ พระยาโชฎ๊กราชเศรษฐี ๑ พระทองหล่อ ๑
จมน่วยวรรณาก ๑ นายจ่าเรศ ๑ นายเดห์อาวูช ๑ หลวงดิชิตปรีชา ๑ หลวง

วิเชียรปรีชา ๑ หดวงญาณปรีชา ๑ ชุมมหาดีทธิโหวหาร ๑ ฟังต้นนิษฐานว่า เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่า เป็นหนังสืออันสมควรแปลไว้เพื่อประโยชน์ราชการ บ้านเมือง เช่นเดียวกับที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดฯ ให้แปล เรื่องไซฮั่นและด้ามกัก ยังมีหนังสือเรื่องห้องต้นกับเรื่องตงฮั่นอีก ๒ เรื่อง ฉบับพิมพ์ปรากฏอยู่ไม่มีบานแผนกบอกว่าแปลเมื่อใด แต่คำนวณแต่งเห็นเป็นคำนวณเก่า อาจแปลเมื่อในรัชกาลที่ ๒ ก็เป็นไปได้ ด้วยเรื่องห้องต้นอยู่ข้างหน้าต่อเรื่อง เดียดกักและเรื่องตงฮั่นอยู่ในระหว่างเรื่องไซฮั่นกับเรื่องด้ามกัก แต่แปลมาอยู่ อย่างหนึ่งที่ไม่ปรากฏว่า ได้แปลหนังสือพงศาวดารจีนเรื่องใดเรื่องหนึ่งเมื่อใน รัชกาลที่ ๓ น่าจะเป็นด้วยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริ ว่าในรัชกาลแต่ก่อนมา ได้สร้างหนังสือเพื่อประโยชน์ในทางคดีโลกมากแล้ว หนังสือคดีธรรมยังบกพร่องอยู่ เป็ดียนไปทรงอุดหนุนการแปลพระไตรปิฎกจาก ภาษาบาลีมาเป็นภาษาไทย จึงมีหนังสือเรื่องต่าง ๆ ซึ่งแปลจากภาษาบาลีเกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๓ เป็นอันมาก แต่อย่างไรก็ดีบรรดาหนังสือเรื่องพงศาวดารจีน ที่ปรากฏอยู่ทุกฉบับ นอกจาก ๔ เรื่องที่ได้บอกชื่อมาแล้ว เป็นหนังสือแปลตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ มาถึงนั้น ได้ดองตำราลงเมื่อแต่งตำนานนมจันฉนวนหนังสือพงศาวดารจีนที่ได้แปลและพิมพ์เป็นภาษาไทยถึง ๓๔ เรื่อง คือ

แปลในรัชกาลที่ ๑

๑. เรื่องไซฮั่น แปลเมื่อก่อน^(๑) พ.ศ. ๒๓๔๙ เป็นหนังสือ ๓๗ เล่ม
สมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗
เป็นสมุด ๒ เล่ม
๒. เรื่องด้ามกัก แปลเมื่อก่อน^(๑) พ.ศ. ๒๓๔๙ เป็นหนังสือ ๙๕ เล่ม

(๑) กรมพระราชวังหลังทวงคดีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๙ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ถึงอสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘

สมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙
เป็นสมุด ๔ เต็ม

แปลในรัชกาลที่ ๒

๓. เรื่องเดยดกก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดฯ ให้
แปลเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๒ เป็นหนังสือ ๑๕๓ เต็มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์
พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นสมุด ๕ เต็ม

๔. เรื่องห้องดิน สันนิษฐานว่าแปลเมื่อรัชกาลที่ ๒ เป็นหนังสือ ๔๓ เต็ม
สมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙
เป็นสมุด ๒ เต็ม

๕. เรื่องตงฮัน สันนิษฐานว่าแปลในรัชกาลที่ ๒ เป็นหนังสือ ๓๐ เต็ม
สมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙
เป็นสมุด ๑ เต็ม

แปลในรัชกาลที่ ๔

๖. เรื่องไซ้เงิน ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้หดวงพิชัยวาร
แปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ เป็นหนังสือ ๓๕ เต็มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์
พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นสมุด ๒ เต็ม

๗. เรื่องตงเงิน สันนิษฐานว่าจะแปลเนื่องกนกับเรื่องไซ้เงิน เป็นหนังสือ
๓๘ เต็มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๒๐ เป็นสมุด ๒ เต็ม

๘. เรื่องน้ำซ่อง ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้แปลเป็น
หนังสือ ๕๔ เต็มสมุดไทย โรงพิมพ์หดวงพิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๓๔ เป็นสมุด ๒ เต็ม

๙. เรื่องชุกถึง เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ให้เงินบนบกม กับเงินเพงแปลเมื่อ

พ.ศ. ๒๓๘๘ กล่าวกันว่าสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) วัดประยูรวงศ์าวาส
เป็นผู้แต่งภาษาไทย เป็นหนังสือ ๖๐ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอดมิต พิมพ์ครั้งแรก
ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นสมุด ๓ เล่ม

๑๐. เรื่องนำปักช่อง หลวงพิศาลศุภผลให้จับบันทึกมแปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘
เป็นหนังสือ ๒๓ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หลวงพิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นสมุด ๑ เล่ม

๑๑. เรื่องหงอไก่ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้แปล เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๐๘ เป็นหนังสือ ๒๐ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หลวงพิมพ์ครั้งแรกในรัชกาล
ที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ เป็นสมุด ๑ เล่ม

๑๒. เรื่องบัวน่วยเหดา สันนิษฐานว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรี-
สุริยวงศ์ให้แปล (คราวเดียวกับเรื่องโหงวโ้วพงหน้า) เป็นหนังสือ ๑๓ เล่ม
สมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓
เป็นสมุด ๑ เล่ม

๑๓. เรื่องโหงวโ้วพงไซ สันนิษฐานว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรี-
สุริยวงศ์ให้แปล (คราวเดียวกับเรื่องโหงวโ้วพงหน้า) เป็นหนังสือ ๑๔ เล่ม
สมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓
เป็นสมุด ๑ เล่ม

๑๔. เรื่องโหงวโ้วพงหน้า สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้
จับโตแปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ เป็นหนังสือ ๖ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์
พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นสมุด ๑ เล่ม

๑๕. เรื่องชวยงัก สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้จับโตกับ
จับแฉ้อจับน้อนแปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ เป็นหนังสือ ๓๘ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์
หลวงพิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ เป็นสมุด ๓ เล่ม

๑๖. เรื่องช่องกึ่ง ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้แปล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นหนังสือ ๘๒ เด่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรก ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ เป็นสมุด ๕ เด่ม

๑๗. เรื่องเม่งเฉียว ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้แปล (เมื่อ ปีใดไม่ปรากฏ) เป็นหนังสือ ๑๗ เด่มสมุดไทย โรงพิมพ์หลวงพิมพ์ครั้งแรกใน รัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ เป็นสมุด ๒ เด่ม

แปลในรัชกาลที่ ๕

๑๘. เรื่องไคเก็ก เจ้าพระยาภาณุวงศ์ฯ ให้หลวงพิพิธภณฑทวิจารณ์^(๑) แปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ เป็นหนังสือ ๑๘ เด่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ เป็นสมุด ๓ เด่ม

๑๙. เรื่องช่วยถึง ใครแปลหาทราบไม่ เป็นหนังสือ ๒๓ เด่มสมุดไทย โรงพิมพ์ศิริเจริญพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นสมุด ๓ เด่ม

๒๐. เรื่องเด่าบัก ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้แปล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นหนังสือ ๑๘ เด่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ เป็นสมุด ๓ เด่ม

๒๑. เรื่องชียนกุยเจงคัง สันนิษฐานว่าส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้แปล (ในคราวเดียวกับเรื่องชิตางซันเจงไซ) เป็นหนังสือ ๑๒ เด่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นสมุด ๓ เด่ม

๒๒. เรื่องชิตางซันเจงไซ ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้จีนโตแปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นหนังสือ ๑๔ เด่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นสมุด ๒ เด่ม

(๑) พระยาโชฎ๊ก (พัก) เคยเป็นหลวงพิพิธภณฑทวิจารณ์ และเป็นผู้อำนวยการหนังสือจีน บางทีจะเป็นผู้แปลเรื่องไคเก็ก

๒๓. เรื่องเองเดียดค้วน ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้แปล
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นหนังสือ ๒๐ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์
ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ เป็นสมุด ๑ เล่ม

๒๔. เรื่องอิกงหน้า สันนิษฐานว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
ให้แปล เป็นหนังสือ ๑๔ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๒๒ เป็นสมุด ๑ เล่ม

๒๕. เรื่องไต่ของเฒ่า ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้หดวงพิชย-
วาริแปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นหนังสือ ๒๗ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์
พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นสมุด ๒ เล่ม

๒๖. เรื่องเซยวองเฒ่า ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้หดวง
พิชยวาริแปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นหนังสือ ๓๓ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์อุดมกิจ
เจริญพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นสมุด ๑ เล่ม

๒๗. เรื่องเนยหน้าอดชอ สันนิษฐานว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรี-
สุริยวงศ์ให้แปล เป็นหนังสือ ๒๖ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรก
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ เป็นสมุด ๒ เล่ม

๒๘. เรื่องเม่งมวดเซงมอ ส้มเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้หดวง
พิชยวาริแปลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นหนังสือ ๓๗ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์หมอบ
รัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ เป็นสมุด ๑ เล่ม

๒๙. เรื่องไซอิว พระโศภณอักษรกิจ (เด็ก สมิติศิริ) ให้นำคันทแปล
และนายเทียนวรรณาโก เรียบเรียง เป็นหนังสือ ๖๕ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์
โศภณพิพรรฒชนากรพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ เป็นสมุด ๔ เล่ม

๓๐. เรื่องเปาแดงถุกงอน นายหยอง อยู่ในกรมทหารปืนใหญ่แปล
นายเทียนวรรณาโก เรียบเรียง เป็นหนังสือ ๓๘ เล่มสมุดไทย โรงพิมพ์บำรุง
นุกฤตกิจพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นสมุด ๒ เล่ม

แปลในรัชกาลที่ ๖

๓๑. เรื่องเซงเฉียว พระโศภณอักษรกิจ (เด็ก สมิตศิริ) ให้ขุนจัน
ภาคบริวาร (โซวคั่นจื่อ) แปล พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ (ม.ร.ว. ประยูร
อิศรศักดิ์ ณ อยุรยา) เรียบเรียง (ประมาณขนาด ๑๒ เด่มสมุดไทย) โรงพิมพ์
โศภณพิพรรฒชนากรพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นสมุด ๑ เด่ม

๓๒. เรื่องง้วนเฉียว นายชู้เทียม คันทเวชกุด แปล (ประมาณขนาด
๔๖ เด่มสมุดไทย) โรงพิมพ์เดดีเมตพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นสมุด ๒ เด่ม

๓๓. เรื่องบูเซ็กเทียน คณะหนังสือพิมพ์สยามแปล (ประมาณขนาด
๑๘ เด่มสมุดไทย) แดะพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นสมุด ๑ เด่ม

๓๔. เรื่องโหวงไฮ้วเพ็งปัก แปลพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์
(ประมาณขนาด ๑๘ เด่มสมุดไทย) แดะคณะหนังสือพิมพ์ศรีกรุงรวมพิมพ์เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นสมุด ๒ เด่ม^(๑)

หนังสือเรื่องต่าง ๆ ที่แปลจากพงศาวดารจีนดังพรรณนามา ถ้าดำดับ
เทียบกับสมัยในพงศาวดารจีน ตรงกันดังแสดงต่อไปนี้

ศักราชพงศาวดารจีนชื่อเรื่องหนังสือ

(๑) พระเจ้าอั้งตี้ฮ่องเต้ครองราชสมบัติอยู่ ๑๐๐ ปี	เรื่องไคเก็ก
แต่เมื่อก่อน พุทธภาค ๒๓๕๔ ปี	
(๒) พระเจ้ากิมเตกฮ่องเต้ครองราชสมบัติอยู่ ๘๔ ปี	,,
แต่เมื่อก่อน พุทธภาค ๒๐๕๔ ปี	

(๑) ยังมีหนังสือพิมพ์เรื่องจีน ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาไทยลงพิมพ์อีก
หลายเรื่อง แต่เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดชั่วแต่อ้างพงศาวดาร มิใช่เอาเรื่องพงศาว
ดารจีนมาแต่งอย่างทำนองเรื่องสามก๊ก จึงมิได้กล่าวถึง

- (๓) พระเจ้าจวนยกตี้ฮ่องเต้ครองราชสมบัติอยู่ ๗๔ ปี   เรื่องไคเก็ก
 แต่เมื่อก่อน พุทธกาล ๑๘๗๐ ปี
- (๔) พระเจ้าคคอกตี้ฮ่องเต้ครองราชสมบัติอยู่ ๗๐ ปี   ,,
 แต่เมื่อก่อน พุทธกาล ๑๘๘๒ ปี
- (๕) พระเจ้าเจเต้ฮ่องเต้ครองราชสมบัติอยู่ ๘ ปี   ,,
 แต่เมื่อก่อน พุทธกาล ๑๘๒๒ ปี
- (๖) พระเจ้าเงวตี้ฮ่องเต้ครองราชสมบัติอยู่ ๑๐๐ ปี   ,,
 แต่เมื่อก่อน พุทธกาล ๑๘๑๔ ปี
- (๗) พระเจ้าตุ้นตี้ฮ่องเต้ครองราชสมบัติอยู่ ๔๘ ปี   ,,
 แต่เมื่อก่อน พุทธกาล ๑๗๑๒ ปี

๑. ราชวงศ์แฮ

พระเจ้าอู่เต๋ปี่จู๋มกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึงพระเจ้าเกียด
 รวม ๑๗ พระองค์ จำนวนรัชกาล ๔๒๓ ปี ตั้งแต่ก่อน
 พุทธกาล ๑๖๖๒ ถึง ๑๒๔๐ ปี

๒. ราชวงศ์เซียง

พระเจ้าเซียงทางปี่จู๋มกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง   เรื่องไคเก็กตอนปลาย
 พระเจ้าควอองรวม ๒๘ องค์ จำนวนรัชกาล ๖๕๐ ปี   เรื่องห้องสินตอนต้น
 ตั้งแต่ก่อน พุทธกาล ๑๒๔๐ ถึง ๕๘๐ ปี

๓. ราชวงศ์จิว

พระเจ้าจิวบูอองปี่จู๋มกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง   เรื่องห้องสิน
 พระเจ้าจิวหม่นอองรวม ๓๔ องค์ จำนวนรัชกาล   เรื่องเดยดกก
 ๘๘๘ ปี ตั้งแต่ก่อน พุทธกาล ๕๘๑ ปี ถึง พ.ศ. ๒๘๗

๔. ราชวงศ์จันทบุรี

พระเจ้าจันทบุรีองค์ที่ ๑๖ สมุหราชวงศ์จันทบุรี
 พระเจ้าชาเชษฐาธิราช ๒ องค์ จำนวนรัชกาล ๔๐ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๙๙ ถึง ๓๓๗

๕. (๑) ราชวงศ์อินท

พระเจ้าอินทโกโฆสมุหราชวงศ์อินท
 พระเจ้าจันทบุรีองค์ที่ ๓๓ จำนวนรัชกาล ๒๑๕ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๓๓๗ ถึง ๕๕๑

แซก

จอมมหาราชองค์ที่ ๑๕ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๕๕๒ ถึง ๕๖๖

วายุอภัยมหาราชองค์ที่ ๒ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๕๖๖ ถึง ๕๖๗

๕. (๒) ราชวงศ์อินท

พระเจ้านันทบุรีสมุหราชวงศ์อินทถึงพระเจ้าอินท
 รวม ๓๒ องค์ จำนวนรัชกาล ๑๙๖ ปี ตั้งแต่
 พ.ศ. ๕๖๘ ถึง ๗๖๓

๖. ราชวงศ์วชิร

พระเจ้าวชิรสมุหราชวงศ์วชิร
 พระเจ้าวชิรองค์ที่ ๕ จำนวนรัชกาล ๔๕ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๗๖๓ ถึง ๘๐๘

๗. ราชวงศ์จันทบุรี

พระเจ้าดู่มาเดียนปฐมกษัตริย์สืบราชวงศ์	เรื่องตำนานก๊กตอนปลาย
ถึงพระเจ้ากรองเต้รวม ๑๕ องค์ จำนวนรัชกาล	เรื่องไซ้จัน เรื่องตงจัน
๑๕๕ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๘๐๘ ถึง ๘๖๒	เรื่องหน้าซ่อง

เอกราชภาคเหนือและเอกราชภาคใต้

๘. ราชวงศ์ชอง

พระเจ้าชองเกาใจปฐมกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง	เรื่องหน้าซ่อง
พระเจ้าดุ่นเต้รวม ๗ องค์ จำนวนรัชกาล ๕๘ ปี	
ตั้งแต่ พ.ศ. ๘๖๓ ถึง ๑๐๒๑	

๙. ราชวงศ์ชัช

พระเจ้าชเกาเต้ปฐมกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง	เรื่องหน้าซ่อง
พระเจ้าฮั่วเต้รวม ๕ องค์ จำนวนรัชกาล ๒๓ ปี	
ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๐๒๒ ถึง ๑๐๔๕	

๑๐. ราชวงศ์เหลียง

พระเจ้าเหลียงบูเต้ปฐมกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง	เรื่องหน้าซ่อง
พระเจ้าเกงเต้รวม ๔ องค์ จำนวนรัชกาล ๕๖ ปี	
ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๐๔๕ ถึง ๑๓๐๐	

๑๑. ราชวงศ์ตัน

พระเจ้าตันบูเต้ปฐมกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง	เรื่องหน้าซ่อง
พระเจ้าเอ้าจู้รวม ๕ องค์ จำนวนรัชกาล ๓๓ ปี	
ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๓๐๐ ถึง ๑๓๓๒	

๑๗. ราชวงศ์ฮั่น

พระเจ้าเคียนฮวอวปฐุมกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง
 พระเจ้าอินเต๋รวม ๒ องค์ จำนวนรัชกาล ๕ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๔๘๐ ถึง ๑๔๘๕

เรื่องหงอโต้ว

๑๘. ราชวงศ์จิว

พระเจ้าไท้โจวเกาเต๋ปฐุมกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง
 พระเจ้าตรองเต๋รวม ๓ องค์ จำนวนรัชกาล ๓๐ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๔๘๕ ถึง ๑๕๐๓

เรื่องหงอโต้ว

๑๙. ราชวงศ์ซ้อง

พระเจ้าไท้โจวซ้องเต๋ปฐุมกษัตริย์
 สืบราชวงศ์ถึงพระเจ้าซ้องกงจงซ้องเต๋
 รวม ๑๖ องค์ จำนวนรัชกาล ๓๑๗ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๕๐๓ ถึง ๑๘๑๘

เรื่องนำบกซ้อง
 เรื่องบ้วนฮ่วยเหตา
 เรื่องโหวงฮั่วเพงไซ
 เพงหน้า, เพงบก,
 เรื่องชวยงัก เรื่องซ้องกิง
 เรื่องเปาเล่งถุกงอน

๒๐. ราชวงศ์หงวน

พระเจ้าจวนตี้โจวซ้องเต๋ปฐุมกษัตริย์สืบราชวงศ์
 ถึงพระเจ้าจวนซุนเต๋รวม ๘ องค์ จำนวนรัชกาล ๘๒ ปี
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๒๐ ถึง ๑๘๓๑

เรื่องจวนเฉียว

๒๑. ราชวงศ์เหม็ง

พระเจ้าซ้องบูปฐุมกษัตริย์สืบราชวงศ์ถึง
 พระเจ้าชงเจงรวม ๑๖ องค์ จำนวนรัชกาล ๒๗๖ ปี

เรื่องเหม็งเฉียว
 เรื่องเองเตยต้วน

ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๓๓ ถึง ๒๓๘๖

เรื่องเองเตกอกวงหน้า

เรื่องไต่ของเฝ้า

เรื่องเซยวองเฝ้า

เรื่องเนยหน้าอิดชอ

๒๒. ราชวงศ์เซง

พระเจ้าไทโจเกาซองเต้ปฐุมกษัตริย์

เรื่องเม้งมวดเซงฉื่อ

สืบราชวงศ์ถึงพระเจ้าซุงทงรวม ๓๐ องค์ จำนวน

เรื่องเซงเฉียว

รัชกาล ๓๑๗ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๘๗ ถึง ๒๔๕๔

เรื่องพงศาวดารจีนที่ได้แปลเป็นภาษาไทยนั้น ไม่ใช่แค่แปลเป็นหนังสือ

อ่านอย่างเดียว บางเรื่องถึงมีผู้เอาไปแต่งเป็นกตอนและเป็นบทละคร ได้ดอง

ตำราวจุทมนับอยู่ในหอพระสมุดสำหรับพระนครขณะเมื่อแต่งตำนานน มทงท

พิมพ์แล้วแต่ยังไม่ได้พิมพ์หลายเรื่องหลายตอน คือ

บทละครรำ

(สำหรับเล่นละครนอกอย่างเก่า)

๑. เรื่องห้องสิน ตอนพระเจ้าคิ้วองไปไหวเทพารักษ์ที่เซาอิด้าน จนถึงพระเจ้าบูอองค้ไคเมืองอิวโก้ หดวงพัฒน์พงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) แต่งให้

เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเล่นละคร เป็นหนังสือ ๔ เล่มสมุดไทย ยังไม่ได้พิมพ์

๒. เรื่องไต่ฮั้น ตอนพระเจ้าบูอองเต้ไหนางเตกเอียงกงจุ้เดอกกุ้ จนถึง

เคี้ยวเห่าไปดำเนอโนบ่า หดวงพัฒน์พงศ์ฯ แต่งให้เจ้าพระยามหินทรฯ เล่นละคร

เป็นหนังสือ ๒ เล่มสมุดไทย ยังไม่ได้พิมพ์

๓. เรื่องสามก๊ก (ก) ตอนพระเจ้าเตนเต้ประพาสสวน จนถึงตั้งโต๊ะเข้

ไปช้พระเจ้าเหียนเต๋ หวดวงพัฒน์พงศ์ ฯ แต่งให้เจ้าพระยามหินทร์ ฯ เเด่นละคร
เป็นหนังสือ ๑๖ เด่มสมุดไทย ยังไม่ได้พิมพ์

(ข) ตอนอ่องอุ้งกำจัดตังโตะ หวดวงพัฒน์พงศ์ ฯ แต่งให้เจ้าพระยา
มหินทร์ ฯ เเด่นละคร เป็นหนังสือ ๒ เด่มสมุดไทย ยังไม่ได้พิมพ์

(ค) ตอนจิวยักคอบายจะเอาเมืองเกงจิว หวดวงพัฒน์พงศ์ ฯ แต่งให้เจ้า
พระยามหินทร์ ฯ เเด่นละคร เป็นหนังสือ ๒ เด่มสมุดไทย ยังไม่ได้พิมพ์

(ง) ตอนจิวยักคอบายจะเอาเมืองเกงจิว ห่มนเด่นานูชิต (เจต) แต่ง
ดงพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖

(จ) ตอนจิวยักคอบายจะเอาเมืองเกงจิว หวดวงพัฒน์พงศ์ ฯ แต่งให้เจ้าพระยามหินทร์ ฯ
เด่นละคร เป็นหนังสือเด่มสมุดไทย ๑ ยังไม่ได้พิมพ์

(ฉ) ตอนนางซุนฮุฮิน หนักดับไปเมืองกิงตัง หวดวงพัฒน์พงศ์ ฯ แต่ง
ให้เจ้าพระยามหินทร์ ฯ เเด่นละคร เป็นหนังสือเด่มสมุดไทย ๑ ยังไม่ได้พิมพ์

๔. เรื่องชุยถิง ตอนเซงจือเกณททพ จนถึงนางยงอนกงจูจบนางบัก
ดนกบทกกเอียนไค หวดวงพัฒน์พงศ์ ฯ แต่งให้เจ้าพระยามหินทร์ ฯ เเด่นละคร
เป็นหนังสือเด่มสมุดไทย ๑ ยังไม่ได้พิมพ์

๕. เรื่องหงอโต๋ ตอนฮองเฉาดำมภักคต่อพระเจ้ากวางเผิง หวดวง
พัฒน์พงศ์ ฯ แต่งให้เจ้าพระยามหินทร์ ฯ เเด่นละคร เป็นหนังสือเด่มสมุดไทย ๑
ยังไม่ได้พิมพ์

๖. เรื่องบัวนฮวยเหตา ตอนพวกฮ้วนตด้านเมืองหวดวง จนถึงนางโปย
เหตงจะทำร้ายเผิงไซออง หวดวงพัฒน์พงศ์ ฯ แต่งให้เจ้าพระยามหินทร์ ฯ เเด่นละคร
เป็นหนังสือ ๒ เด่มสมุดไทย ยังไม่ได้พิมพ์

๗. เรื่องชวยงัก ตอนกิมังคคุดคตเมืองดูอนจิว กรมพระราชวังบวรวิชัย-
ชาญทรงพระนิพนธ์ (สันนิษฐานว่าเพื่อให้เจ้าคุณจอมมารดาเอนเด่นละคร) พิมพ์
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒

บทละครเรื่อง

(เดินบนเวทีอย่างละครปราโมทย์ไทย)

๑. เรื่องสามก๊ก (ก) ตอนนางเตียวเจียนดวงตังโต๊ะ ผู้แต่งใช้นามปากกาว่า "นายบุญรอด" พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘
- (ข) ตอนตังโต๊ะหงนางเตียวเจียน ผู้แต่งใช้นามว่า "เหม็งก๊วยปุ่น" พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘
- (ค) ตอนเด่าเป่เต่งงาน จินจิวีรากลือค ผู้แต่งใช้นามปากกาว่า "ทิดไชง" พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑

กลอนสุภาพ

(แต่งตามแบบสุนทรภู่)

๑. เรื่องห้องดิน ชุนเด่นานูชิต (เจต) แต่งค้างอยู่ เป็นหนังสือ ๓ เล่ม สุ่มดไทย
๒. เรื่องสามก๊ก ตอนนางเตียวเจียนดวงตังโต๊ะ หวดวงธรรมาภิมนตรี (ถึก จิตรกถึก) แต่ง พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

๓. ว่าด้วยสำนวนแปลหนังสือสามก๊ก

ลักษณะการแปลหนังสือจีนเป็นภาษาไทยแต่โบราณ (หรือแม้จนชั้นหลังมา) อยู่ข้างลำบาก ด้วยผู้รู้หนังสือจีนไม่มีใครชำนาญภาษาไทย ผู้ชำนาญภาษาไทยก็ไม่มีใครรู้หนังสือจีน การแปลจึงต้องมีพนักงานเป็นสองฝ่ายช่วยกันทำ ฝ่ายผู้ชำนาญหนังสือจีนแปลความออกให้เสมือนจริงตรง แต่ผู้ชำนาญภาษาไทยเอาความนั้นเรียบเรียงแต่งเป็นภาษาไทยให้ถ้อยคำ และสำนวนความเรียบร้อยอีกชั้นหนึ่ง เพราะฉะนั้นจึงต้องมีผู้ซึ่งทรงความสามารถ เช่นกรมพระราชวังหลัง และเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นต้น จนเมื่อชั้นหลังสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เป็นผู้อำนวยการแปล ท่านผู้อำนวยการบางที่จะไม่ได้เป็นผู้แต่ง

ภาษาไทยเองทุกเรื่อง แต่เห็นจะต้องด้นนิษฐานที่ทวงแก้ไขทั้งข้อความและถ้อยคำที่แปลมากอยู่ ขอนพดิ่งเกิดได้ในบรรดาหนังสือเรื่องพงศาวดารจีนที่แปลนั้น ถ้าเป็นเรื่องที่ผู้บรรดาศักดิ์สูงอำนาจการแปล จำนวนมักคิดว่าเรื่องที่บุคคลดำนัญแปล แต่จำนวนแปลคงจะไม่สู้ตรงกับจำนวนที่แต่งไว้ในภาษาจีนแต่เดิม เพราะผู้แปลมิใคร่ด้นทบทวนภาษาจีนและภาษาไทยรวมอยู่ในคนเดียว เหมือนเช่นแปลหนังสือฝรั่งกันทุกวันนี้

ในบรรดาหนังสือเรื่องพงศาวดารจีนที่ใดแปลเป็นภาษาไทย นับถือกันว่าจำนวนหนังสือเล่มมักคิดว่าเรื่องอื่น ด้วยใช้ถ้อยคำและเรียงความเรียบร้อยดมาเต็มอ่านเข้าใจง่าย ถึงมีผู้ชอบยกเอาประโยคในหนังสือเล่มที่ไปพูดเด่นเป็นภาคในเมื่อจะกล่าวถึงจำนวนหนังสือเรื่องอื่นซึ่งไม่ยกเยี่ยง มักกล่าวว่าเป็นจำนวนอย่าง “สามเพดงคกมาตาย” หรือ “ไต่พงคิงนวกโกธร” ดิงน แต่มีใช้เคยย่นจำนวนหนังสือเล่มที่ ยอมรับว่าเป็นจำนวนคิดด้วยกันทั้งนั้น จึงได้ใช้หนังสือเล่มที่แบบสำหรับหัดเรียงความในโรงเรียน แต่เมื่อข้าพเจ้าอ่านหนังสือเล่มที่คราวหลังมาสังเกตเห็นชนใหม่อย่างหนังสือซึ่งมิได้เคยรมาแต่ก่อน ว่าหนังสือเล่มที่จำนวนที่แต่งคำแปลเป็นสองจำนวน จำนวนหนึ่งแต่งตั้งแต่ต้นไปจนในเล่มพิมพ์เล่มที่ ๓ ตามฉบับเดิม หรือที่เปลี่ยนเป็นตอนที่ ๕๕ ในฉบับพิมพ์ใหม่นี้ แต่นั้นไปจนหมดเรื่องเป็นอีกจำนวนหนึ่งต่างหาก แต่งก็ไม่เดวแต่ไม่เหมือนจำนวนที่แต่งตอนต้น^(๑) ซึ่งหนังสือเล่มที่ เป็นสองจำนวนดังกล่าวนี้ น่าจะนิษฐานว่าจะเป็นเพราะเจ้าพระยาพระคลัง (หน) อำนวยการแปลอยู่ไม่ทันตลอดเรื่อง ถึงอัสัญกรรมเสีย (เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘) มีผู้อ่านนวยการแปลต่อมา จำนวนจึงผิดกันไป

(๑) ข้าพเจ้าได้ชวนพระยาพจนปรีชา ให้ช่วยพิเคราะห์อีกคนหนึ่งก็เห็นว่า เป็นสองจำนวนเช่นเดียวกันกับข้าพเจ้า

อนึ่งการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยผิดกับแปลภาษาอื่นอีกอย่างหนึ่ง ด้วย
จีนต่างเหล่าอ่านหนังสือจีนดำเนินเคียงผิดกัน เช่นหนังสือเรื่องด้ามกนก จีนต่างเหล่า
ต่างเรียกชื่อเมืองและชื่อบุคคลผิดกัน ดังจะแสดงพอให้เห็นเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

ราชอาณาจักรของพระเจ้าโจ้ว คำหวดว (คือ จีนเมืองหวดวเดิม)^(๑)
เรียกว่า ไวโกวะ จีนฮกเกี้ยนเรียกว่า ดุกกก จีนแต้จิ๋วเรียกว่า งุกกก จีน
กวางตุ้งเรียกว่า งายโกะ จีนไหหลำเรียกว่า หงุกก

ราชอาณาจักรของพระเจ้าเต๋ายี่ คำหวดวเรียกว่า จักโกวะ จีนฮกเกี้ยน
เรียกว่า จักกก จีนแต้จิ๋วเรียกว่า จวกกก จีนกวางตุ้งเรียกว่า ชกโกะ จีน
ไหหลำเรียกว่า ตกกก

ราชอาณาจักรของพระเจ้าซุนกวน คำหวดวเรียกว่า อูโกวะ จีนฮกเกี้ยน
เรียกว่า งอกก จีนแต้จิ๋วเรียกว่า โหงวกก จีนกวางตุ้งเรียกว่า ออโกะ จีน
ไหหลำเรียกว่า โงวกก

เต๋ายี่ คำหวดวเรียกว่า ดวบี จีนฮกเกี้ยนเรียกว่า เต๋ายี่ จีนแต้จิ๋วเรียก
ว่า เต๋ายี่ จีนกวางตุ้งเรียกว่า เหล่าบี จีนไหหลำเรียกว่า ดวบี

โจโฉ คำหวดวเรียกว่า ฉะเซ้า จีนฮกเกี้ยนเรียกว่า โจโฉ จีนแต้จิ๋ว
เรียกว่า เซ้าฉะ จีนกวางตุ้งเรียกว่า ไช้วเซ้า จีนไหหลำเรียกว่า เซ้าเซ้า

ซุนกวน คำหวดวเรียกว่า ซุนชยง จีนฮกเกี้ยนเรียกว่า ซุนกวน จีน
แต้จิ๋วเรียกว่า ชงชวณ จีนกวางตุ้งเรียกว่า ซุนคิน จีนไหหลำเรียกว่า ตุนเซี่ยน

ซงเบ้ง คำหวดวเรียกว่า ชงหมิง จีนฮกเกี้ยนเรียกว่า ชงเบ้ง จีนแต้จิ๋ว
เรียกว่า ชงเหมง จีนกวางตุ้งเรียกว่า หงเม้ง จีนไหหลำเรียกว่า ชงเหม้ง

(๑) เมืองหลวงเดิมอยู่แถวเมืองน้ำกิง เมืองปักกิ่งเป็นเมืองหลวงชั้น
หลัง สำเนียงชาวปักกิ่งเพี้ยนไปอีกอย่างหนึ่ง

สุ่มาอ คำหวดวงเรียกกว่า ซอมาอ จันฮกเกยงเรียกกว่า สุ่มาอ จัน
 เตจวเรียกกว่า ซอเบอ จันกวางตุงเรียกกว่า สอหมาอ จันไหหด่าเรียกกว่า ซุม่าอ
 จิวย คำหวดวงเรียกกว่า เจยวหยย จันฮกเกยงเรียกกว่า จิวย จันเตจว
 เรียกกว่า จิวหยย จันกวางตุงเรียกกว่า จาวหยย จันไหหด่าเรียกกว่า จิวย
 กวนอู คำหวดวงเรียกกว่า กวานอ จันฮกเกยงเรียกกว่า กวนอู จันเตจว
 เรียกกว่า กวนอู จันกวางตุงเรียกกว่า กวานย จันไหหด่าเรียกกว่า กวนย
 เตยวหุย คำหวดวงเรียกกว่า เจยงฟุย จันฮกเกยงเรียกกว่า เตยวหุย จัน
 เตจวเรียกกว่า เตยฮุย จันกวางตุงเรียก } จิง } ฟุย จันไหหด่าเรียกกว่า
 จาง }
 เจยงฮุย ดิงน

หนังสือเรื่องจันทแปดเป็นภาษาไทย บางเรื่องเรียกชื่อตามตำแหน่งฮกเกยง
 บางเรื่องเรียกตามตำแหน่งเตจว เพราะจันในประเทศไทยนิยมจันเหลด่าฮกเกยงกับ
 เหลด่าเตจวมากกว่าเหลด่าอื่น ผู้แปลเป็นจันเหลด่าไหอ่านหนังสือตำแหน่งเป็นอย่าง
 ไคไทยเราก็จดตงอย่างนั้น หนังสือสามก๊กที่แปลเป็นไทยเรียกชื่อต่าง ๆ ตาม
 ตำแหน่งจันฮกเกยง เมื่อเทียบกบหนังสือสามก๊กที่แปลเป็นภาษาอื่นชื่อที่เรียกจึง
 ผิดเพี้ยนกัน เพราะเขาเรียกตามตำแหน่งจันเหลด่าอื่น มักทำให้เกิดฉงนด้วยเหตุนี้

๔. ว่าด้วยพิมพ์หนังสือสามก๊กภาษาไทย

หนังสือไทยแม่พิมพ์ไคตงแตรัชกาลที่ ๓ กิด มาใช้การพิมพ์แพร่หลาย
 ต่อเมื่อในรัชกาลที่ ๔ ก็ในสมัยเมื่อก่อนพิมพ์หนังสือไทยไคนั้น หนังสือที่แปล
 จากเรื่องพงศาวดารจันมแต่ ๕ เรื่อง คือเรื่องห้องถัน เรื่องเตยคกก เรื่องไซฮัน
 เรื่องตงฮัน กบเรื่องสามก๊ก แต่คนทงหลายชอบเรื่องสามก๊กยงกว่าเรื่องอื่น ผู้
 มับรรดาศักกิดชงดะดมหนังสือกมกคคคดอกเรื่องสามก๊กไว้ในห้องสมุดของตน ด้วย

เหตุนี้หนังสือเรื่องสามก๊กจึงมีฉบับมากกว่าเพื่อน^(๑) ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ หมอ
 บรัดเดียมชชนนาโรอเมริกันขายโรงพิมพ์มาตั้งที่ปากคลองบางกอกใหญ่ เริ่มพิมพ์
 หนังสือไทยเรื่องต่าง ๆ ขาย ได้ค้นฉบับหนังสือเรื่องสามก๊กของผู้นามา ๒ ฉบับ
 แล้วย้ายมาพิมพ์ที่โรงพิมพ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เมื่อยังเป็นเจ้าพระ
 ยาศรีสุริยวงศ์ที่สมุหพระกตาโหมมาสอบกันเป็น ๓ ฉบับ พิมพ์หนังสือสามก๊ก
 ขึ้นเป็นต้นฉบับพิมพ์ ๔ เดิมตัดออกเรื่อง ตำรวจเมื่อบินดู พ.ศ. ๒๔๐๘ ข่ายราคา
 ฉบับละ ๒๐ บาท พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับซื้อช่วยหมอ
 บรัดเดียมเห็นจะราวสัก ๕๐ ฉบับ พระราชทานพระราชโอรสธิดาพระองค์ละฉบับ
 ทั่วกัน^(๒) เหตุนี้คนเห็นจะพระราชทานผู้นั้นต่อไป การที่หมอบรัดเดียมพิมพ์
 หนังสือสามก๊กขึ้นครั้งแรกนั้น เมื่อมาพิจารณาดูเห็นควรนับว่าเป็นการสำคัญใน
 ทางพงศาวดารอย่างหนึ่ง ด้วยเรื่องสามก๊กเป็นเรื่องที่ไทยชอบอยู่แล้ว บุคคลชั้น
 สูงได้เคยอ่านหนังสือก๊กนี้ และบุคคลชั้นต่ำได้เคยดูวุ่นกันมาก ครั้นเกิดมีหนังสือ
 สามก๊กฉบับพิมพ์ออกจะพึงขอหาหรือหยาบยมนกอ่านได้ง่าย ก็ทำให้มีผู้อ่าน
 หนังสือมากจน เด่นเป็นนิจจยต์ออกไปถึงใหม่ผู้พิมพ์หนังสือขายมากจน และ
 ใหม่ผู้คัด เช่นสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เป็นคน เอาเป็นพระตำรา
 หนังสือสำหรับให้พิมพ์มากจน ที่ชอบแปลแต่เรื่องจีนเป็นพจนานุกรมไม่พลาด
 อันใด ด้วยในสมัยนั้นนรภาษาฝรั่งยังมีน้อยนัก ถึงเรื่องจีนก็ทำให้เกิดปัญญา
 ความรู้เจริญแพร่หลายยิ่งนักกว่าแต่ก่อน จึงควรยกย่องหนังสือสามก๊กว่าได้ทำ
 ให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลการศึกษาในประเทศนี้ด้วยออกัสถานหนึ่ง

(๑) ทอพระสมุดวชิรญาณได้ไว้ก็หลายฉบับ มีทั้งฉบับที่เขียนด้วย
 เส้นทรดาล เขียนด้วยเส้นฝู่น และเขียนด้วยเส้นดินสอ

(๒) เมื่อข้าพเจ้าได้พระราชทานหนังสือสามก๊กเป็นเวลาเพิ่งอ่านหนังสือ
 ออกยังจำได้ว่าอ่านสนุกมาก แต่สนุกประสาเด็ก ไม่เข้าใจความเท่าใดนัก

หนังสือไทยที่พิมพ์จบแพร่หลายเมื่อตอนปลายรัชกาลที่ ๔ พอถึงรัชกาล
 ที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดบำรุงการศึกษาทรงอุดหนุน
 การพิมพ์หนังสือไทยกึ่งเจริญชนโดยรวดเร็ว ก็ในสมัยเมื่อแรกขึ้นรัชกาล
 ที่ ๕ นั้น มีโรงพิมพ์อันนับว่าเป็นโรงใหญ่อยู่ ๓ โรง คือ โรงพิมพ์หลวงตั้งอยู่
 ที่ในพระบรมมหาราชวัง (ตรงบริเวณสวนศิวาลัยบัดนี้) กรมหลวงชินวราลง
 โสภณ เมื่อยังดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นอักษรดำนโสภณ เป็นตำแหน่งจาง
 ว่างกรมพระอดิศัยโสภณได้ทรงบัญชาการโรง ๑ โรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์มีชชน-
 นารืออเมริกัน ตั้งอยู่ที่ริมปากคลองบางกอกใหญ่โรง ๑ โรงพิมพ์ของหมอดิศัย
 มีชชนนารุชาคืออังกฤษ ตั้งชนที่บางคอแหลมโรง ๑ โรงพิมพ์หลวงนั้น เมื่อชน
 แรกในรัชกาลที่ ๕ ก็พิมพ์หนังสือเรื่องพงศาวดารจีนจำหน่ายหลายเรื่อง ดัง
 ปราบฏอยู่ในบัญชีหนังสือเรื่องจีนซึ่งได้แต่คงมาแต่ แต่ต่อมาเมื่อต้องพิมพ์
 หนังสือแบบเรียนสำหรับโรงเรียนหลวง แล้วต้องพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษา
 ก็ต้องงดพิมพ์หนังสืออื่น คงพิมพ์หนังสือเรื่องต่าง ๆ ขาดแต่โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์
 กับโรงพิมพ์หมอดิศัย ต่างไปชอต้นฉบับที่สมเด็จพระยาฯ ท่านจึงไต่เกิด
 ให้หมอบรัดเลย์เอาแต่หนังสือจำพวกความร้อยแก้ว เช่นเรื่องพงศาวดารจีนไป
 พิมพ์ ส่วนหมอดิศัยให้พิมพ์หนังสือจำพวกบทกถอน^(๑) ต่างคนต่างพิมพ์มาเช่น
 นั้นหลายปี ที่หลังเกิดมีฝรั่งพ้องหมอดิศัยในศาลกงสุตอังกฤษ ว่าพิมพ์หนังสือ

(๑) มีหนังสือสามก๊กหมอดิศัยพิมพ์ยังปรากฏอยู่ แต่ว่ามีเฉพาะเล่ม
 ที่ ๑ เล่มเดียว ขอนเป็นเค้าเงื่อนให้สันนิษฐานว่า ชะรอยหมอดิศัยเห็นคน
 ชอบซื้อหนังสือสามก๊กก็พิมพ์ขายบ้าง คงเกิดเกียงแย้งกับหมอบรัดเลย์
 สมเด็จพระยาฯ จึงไต่เกิดให้พิมพ์หนังสือคนละประเภทดังกล่าว ทั้ง
 สองฝ่ายก็จำยอม เพราะต้องอาศัยหนังสือของสมเด็จพระยาฯ เป็นต้น
 ฉบับอยู่ด้วยกัน

ไม่เป็นคดีเป็นกรรมจำหน่ายหาประโยชน์ โจทย์อ้างพวกมิชชันนารีอเมริกันที่
 ภาษาไทยเป็นพยาน และขอให้เป็นผู้แปลหนังสือบทกตอนทั้งหมดมิชพิมพ์บาง
 แห่ง เช่นบทเตภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่อยู่ข้างหยาบ และบทละครตอนเข้า
 ห้องสังวาล เป็นภาษาอังกฤษพิสดารในคำด ๆ คัดสั้นให้หมอดมิชแพ่ ห้ามมิให้
 พิมพ์หนังสืออย่างนั้นจำหน่ายอีกต่อไป หมอดมิชก็ตองเด็กพิมพ์หนังสือบทกตอน
 แต่เมื่อถูกห้ามนั้นหมอดมิชรวยเลยแล้ว นัยว่าแต่หนังสือพระอภัยมณีของสุนทรภู่
 เรื่องเดียวพิมพ์ขายได้กำไรงามจนพอสร้างตึกได้หลังหนึ่ง หมอดมิชก็ไม่เคียด
 ร้อน ส่วนหมอบรัดเลย์นั้นตัวเองอยู่มาในรัชกาลที่ ๕ เพียง พ.ศ. ๒๔๓๗ ก็ถึง
 แก่กรรม แต่บุตรภรรยายังทำการโรงพิมพ์ต่อมา พิมพ์หนังสือจำพวกความร้อย
 แก้วชายก็ได้กำไรมาก ครั้นนานมาไม่มีความที่จะจัดการก็ตองเด็กโรงพิมพ์ การ
 พิมพ์หนังสือขายจึงกระจายไปตามโรงพิมพ์อื่น ๆ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่^(๑)

การพิมพ์หนังสือเรื่องสามก๊กโรงพิมพ์หมอบรัดเลย์ได้พิมพ์ ๓ ครั้ง แล้ว
 โรงพิมพ์อื่นพิมพ์ต่อมาอีก ๓ ครั้ง รวมเบ็ดเสร็จได้พิมพ์ถึง ๖ ครั้งด้วยกัน แต่
 การที่พิมพ์ต่อ ๆ กันมาเป็นแต่อาศัยฉบับที่พิมพ์ก่อนเป็นต้นฉบับ ไม่ได้ตรวจชำระ
 เหมือนอย่างเมื่อหมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรก และบางฉบับชำรุดแก้ไขเพิ่มเติม

(๑) ได้ยินว่าเมื่อหมอดมิช ถูกศาลห้ามมิให้พิมพ์หนังสือบทกลอนขาย
 นั้น บรรดาหนังสือซึ่งพิมพ์ไว้แล้ว และกำลังพิมพ์ค้างอยู่ นายเทพ
 ทรทรานนท์ อยู่แพที่หน้าโรงเรียนราชินีเดยวัน รับชอจากหมอดมิชเอามา
 พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์ของตน แล้วโรงพิมพ์อื่นจึงพิมพ์จำหน่ายบ้าง ส่วน
 โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์นั้น หลวงดำรงธรรมสาร (มี ธรรมาชีวะ) เจ้าของ
 โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจรับชอหนังสือค้างมาพิมพ์จำหน่าย แล้วโรงพิมพ์อื่นจึง
 พิมพ์จำหน่ายบ้าง

ถ้อยคำดังตามอำเภอใจ หนังสือสามก๊กที่หน้าอยู่ในห้องตลาดมยนิจ
วิปดาส์ตลาดเกิดอนจากฉบับเดิมด้วยประการฉะนี้

๕. ว่าด้วยรูปเรื่องสามก๊ก

ข้าพเจ้าผู้แต่งตำนานนโศกเคยอ่านหนังสือสามก๊กหลายครั้ง แต่อ่านครั้ง
ก่อน ๆ ประสงค์เพียงจะรู้เรื่องเป็นสำคัญ ต่อมาอ่านเมื่อจะแต่งตำนานน จงได้ตั้ง
ใจพิจารณาเหตุการณ์ในเรื่องสามก๊ก รู้สึกว่าตามที่เคยดำเนินมาแต่ก่อนเป็น
ความเข้าใจผิดอยู่หลายอย่าง บางทีผู้อื่นซึ่งเข้าใจผิดเช่นเดียวกับข้าพเจ้า หรือ
ที่ยังไม่เข้าใจรูปเรื่องสามก๊กก็จะมีอยู่ไม่น้อย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะดองบอก
อธิบายรูปเรื่องสามก๊กไว้ในตำนานน พอให้ผู้อ่านหนังสือสามก๊กที่แปลเป็นภาษา
ไทยเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ประเทศจีนเมื่อเริ่มเรื่องสามก๊กนั้น กษัตริย์ราชวงศ์ฮั่นเป็นใหญ่ ตั้ง
ราชธานีอยู่ณเมืองลกเอียง ได้ครอบครองแผ่นดินจีนทั่วทั้งประเทศ และดัดกระ
การปกครองบ้านเมืองนั้น รัฐบรรดาต่างบังคับบัญชาการทุกอย่างอยู่เพียงใน
มณฑลราชธานี นอกนั้นออกไปเป็นหัวเมือง อำนาจการปกครองทั้งฝ่ายทหาร
และพลเรือนเป็นดีทชชาดอยู่กับผู้เป็นเจ้าของเมือง (๑) เป็นแต่เพียงบังคับบัญชา
บรรดาหัวเมือง เวลามีศึกสงครามใดก็เกณฑ์ให้เจ้าเมืองคุมกำลังเมืองของตน
ไปรบพุ่ง หรือถ้าเจ้าเมืองไหนกำเริบเป็นกบฏ ก็ให้เจ้าเมืองอื่นยก
กำลังไปปราบปราม หรือบางทีเกิดจลาจลขึ้นในเมืองหลวง ให้พวกเจ้าเมืองอื่น
เข้าไปช่วยปราบปรามก็ พวกเจ้าเมืองอื่นมีอำนาจเช่นนั้นกมกถือเอาประโยชน์
ตนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกนกับหน้าที่ในตำแหน่ง บางทีถึงเกิดรบพุ่งแย่งชิงประโยชน์

(๑) ที่เรียกว่าเมืองในเรื่องสามก๊กนั้น เป็นเมืองใหญ่อย่างหลายมณฑล
รวมกันก็มี เป็นเมืองอย่างกลางเช่นมณฑลเดียวก็มี เป็นแต่อย่างเมือง
เดียวก็มี

กัน หรือบังอาจขัดแย้งต่อวิริฐูบาดกตางเพื่อรักษาประโยชน์ของคน วิริฐูบาด
 กตางจำต้องมีไหวพริบ คอยระวังมิให้พวกเจ้าเมืองชนมกาดงถึงอาจจะตะเมิด หรือ
 คอสู่อ่านาจรวิฐูบาดกตางได้ วิชาปรกครองอย่างว่ามานจำต้องมีพระเจ้าแผ่นดิน
 ชงทรงอาณาภาพมาก หรือมีฉะหนักคองมอกรมหาเส่นาบคือนมความสามารถ
 เป็นทหนบถอยาเกรงของคนทงหลายทวไป การปรกครองแผ่นดินจึงจะเรียบร้อย
 ถาชาดทง ๒ อย่างบ้านเมืองกมกเกิดจดาจต

หนังสือด้ามกกดดาวความเริ่มเรื่องตงแต่พระเจ้าเดนเค้ไครบรชทายาทเมื่อ
 พ.ศ. ๗๓๓ เพราะปฐมเหตุที่ประเทศจีนจะแยกกันเป็นด้ามกกด เกิดแต่พระเจ้า
 เดนเค้ปราศจากความสามารถ หดงเชื่อถอพวกชนทในราชดำนก พวกชนทจึง
 ก้าเรบเอิบเออมแ่ดวงหาอำนาจในราชการบ้านเมืองด้วยอุบายต่าง ๆ ชุนนางผู้
 ใหญ่ในเมืองหลวงเวदानนกไม่มีคน ด้าคญอนเป็นทหนบถอยาเกรงของคน ทงหลาย
 มีชุนนางบางคนท ซอส์ตยคิต จะก้าจต พวกชนททก คิตด้วย พระเจ้าเดนเค้ บ้องกันไว้
 การปรกครองแผ่นดินจึงวิปริตผนแปรแตงเกิดโจรผู้ร้ายชุกชุมยงชน เป็นอนดับมาจน
 พระเจ้าเดนเค้เส่นพระชนมตงมีราชบุตร ๒ องค์ต่างชนนกัน แ่ะยังเป็นเด็กอยู่
 ด้วยกัน ราชบุตรองค์ใหญ่ชอห้องจูเบียนไครบรชทายาท นางโฮเฮามเหตผู้เป็น
 ชนนเป็นผู้วาราชการแผ่นดิน ราชบุตรองค์น้อยชอห้องจูเหียบก้าพราชนน
 นางตงไทช้อผู้เป็นอัยยกาเตยงมาแต่่นอย แ่ะชวนชวายจะให้ได้ราชสมบัติแต่หา
 ไคไม่ นางทงสองจึงเป็นอรแก่กัน เมื่อพระเจ้าเดนเค้เส่นพระชนมแล้ว โฮจันพิ
 นางโฮเฮาไค้เป็นชุนนางผู้ใหญ่ให้ดอบช่านางตงไทช้อได้ แ่ะคิดจะก้าจตพวก
 ชนทค้อไป แต่่นางโฮเฮาบ้องกันพวกชนทไว้เหมือนอย่างพระเจ้าเดนเค้ โฮจัน
 จะทากการเองไม่ถนัด จึงมีหนังสือไปถงตง ไค้เจ้าเมืองชหลงให้ยกกองทัพเข้าไป
 ปราบพวกชนท กตง ไค้ชนนวดยเป็นคณพาดส่นดาชว เห็นได้ชองจะเป็น
 ประโยชน์แก่คณกยกกองทัพเข้าไปยงเมืองหลวง ครนพวกชนทรู้ว่าโฮจันคิตอ่าน

กับตงโตะจะกำจัดพวกของตน ก็ชิงทำกอดอุบายดวงโฮจั้นเข้าไปในวัง แล้วบีบ
 ประคองช่วยกันจับโฮจั้นฆ่าเสีย ฝ่ายพรรคพวกโฮจั้นพากันโกรธแค้น เอาไฟ
 เผาวังพังประตูเข้าไปได้จับพวกชนที่ ในเวดากัมฆ่าฟันกันนั้น ไฟเผาไหม้ดู
 ตามเกิดอดหม่านทั้งพระราชวัง ถึงพระเจ้าแผ่นดินกับราชกุมารองค์น้อยต้องพา
 กันหนีออกจากเมืองไปอาศัยอยู่ที่อื่น ฝ่ายตงโตะได้ชักชวนเจ้าจัดการระงับเงาจด
 แลวเลยกำจัดพระเจ้าแผ่นดินกับนางโฮเฮาชนนุเสีย ยกห้องจูเหียบราชกุมารองค์
 น้อยขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทรงนามว่าพระเจ้าเหียนเต้ ตงโตะได้บันทึก "เซียง
 ก๊ก" ดำรงราชการแผ่นดิน^(๑) เพราะเป็นผู้ยกพระเจ้าเหียนเต้ขึ้นทรงราชย์ แต่
 พอลตงโตะได้เป็นเซียงก๊กชนกประพฤติกวาดทุจริตต่าง ๆ พวกขุนนางในเมืองหลวง
 ไม่มีใครสามารถจะกำจัดตงโตะได้ ก็พากันหดหู่ไปอยู่ตามหัวเมืองเป็นอัน
 มาก^(๒) ก็ในพวกที่หนีตงโตะไปนั้น คนหนึ่งชื่อโจโฉไปคิดอ่านชวนเจ้าเมืองชน
 หาดายเมืองให้ยกกองทัพเข้าไปปราบตงโตะ แต่การก็ไม่สำเร็จ เพราะพวกเจ้า
 เมืองเหล่านั้นต่างถือเปรียบเกยงแย่งไม่เป็นสามัคคิกัน มีคิดหาอำนาจบ้างเกิด
 เป็นอริต่อกันบ้าง การครุ่นเป็นต้นเหตุอันหนึ่งซึ่งเจ้าเมืองต่าง ๆ เกิดรบพุ่งซึ่ง
 อำนาจแฉะอาณาเขตกันต่อมาในเรื่องสามก๊ก

(๑) ผู้แปลหนังสือสามก๊กเป็นภาษาไทย แปลศัพท์เซียงก๊กว่า "พระ
 ยามหาอุปราช" (เห็นจะเอานามซึ่งมีอยู่ในกฎหมายทำเนียบศักดิ์ดินาพลเรือน
 มาใช้) แต่ชอบใช้โดยย่อว่า "มหาอุปราช" มักทำให้ฉงนว่าจะเป็นตำแหน่ง
 รัชทายาทหรืออย่างไร ที่แท้ตำแหน่งเซียงก๊กนั้น เป็นเอกอัครมหาเสนาบดีที่
 เรียกอย่างอังกฤษว่า ปริมิเอ หรือไปรมมินิสเตอร์ เท่านั้น

(๒) พวกเจ้าเมืองที่มิชอบเสียงในเรื่องสามก๊กตอนหลังเป็นผู้ที่ลี้ภัยหนี
 จากเมืองหลวงไปในคราวนี้หลายคน

ส่วนตงโตะนน แม่พวกหัวเมืองไม่สามารรถกำจัดได้ด้วยกำลังทหารก็
 ต่อมาไม่ช้าอองอุนขุนนางในเมืองหลวงก็กำจัดได้ด้วยไซกตส์ตรี แต่เมื่อกำจัด
 ตงโตะได้แล้ว อองอุนไม่สามารรถจะทำอย่างไรให้บ้านเมืองเรียบร้อยได้ และ
 พระเจ้าเหียนเตนนักชาเป็นกษัตริย์ปราศจากความสามารรถออกกองคหิง พรรค
 พวกของตงโตะมตดยุกุกเป็นหัวหน้า จึงอาจทำการแก้แค้นฆ่าอองอุนได้ แล้ว
 บังคับพระเจ้าเหียนเตให้ตงพวกของตนเป็นขุนนางผู้ใหญ่มีอำนาจในเมืองหลวงต่อ
 มา แล้วทรยศต่อพระเจ้าเหียนเตด้วยประการต่าง ๆ ที่สุดถึงพยายามจะกำจัด
 พระเจ้าเหียนเต ๆ ตองทงเมืองหลวงหลบหนีความเคียดแค้นเป็นดำหัด จึงมี
 รับสั่งให้หาโจโฉ ซึ่งได้เป็นเจ้าเมืองตงกุนอยู่ในเวदानั้นเข้าไปช่วย โจโฉเข้า
 ไปปราบปรามพวกกบฏได้ราบคาบ ก็ได้เป็นที่เซียงกุกอยู่ในเมืองหลวงต่อมา
 แต่ในเวदानนั้นหัวเมืองที่กระต้างกระเดื่องมาแต่ครั้งตงโตะ และครั้งตดยุกุกยังมี
 มาก พวกผู้ตงโตะไปจากเมืองหลวงในคราวเดียวกันกับโจโฉ ก็ได้ไปเป็น
 เจ้าเมืองอยู่หลายคน เมื่อโจโฉได้เป็นเซียงกุกชน ที่อ่อนน้อมต่อโจโฉก็มี ที่
 เฉย ๆ อยู่คอยดูว่าโจโฉจะทำอย่างไรก็มี

โจโฉเป็นคนฉลาดมีสติปัญญาสามารรถผิดกับตงโตะ อาจปกครองบังคับ
 บัญชาการบ้านเมืองและทำนุบำรุงกำลังพลให้มณฑลราชธานีมีอาณาเขตนอกว่าแต่
 ก่อน แต่มักทำการตามอำเภอใจ ขุนนางที่มีใช้พรรคพวกของโจโฉจึงมักเกิดขัด
 ข้าง แต่ก็ไม่มีใครสามารรถจะกำจัดได้ ด้วยคนทั้งหลายในราชธานีนิยมกันอยู่โดย
 มาก ว่าโจโฉทำการเพื่อรักษาราชอาณาจักรในเวดาเมื่อพระเจ้าแผ่นดินอ่อนแอ
 แต่โจโฉใช้อำนาจเพดินไปจนถึงทำให้พระเจ้าเหียนเตได้ความคับแค้น ถึงเอา
 พระโศหิตเขียนเป็นหนังสือตบรองทุกซ์ ขอให้ผู้มี ความจงรักภักดี ช่วยกำจัดโจโฉ
 ความทราบไปถึงหัวเมือง พวกเจ้าเมืองที่มีกำลังแะมีได้เป็นพรรคพวกของโจโฉ
 ก็ถือว่าโจโฉเป็นศัตรูของพระเจ้าแผ่นดินเหมือนอย่างตงโตะ แล้วพากันกระต้าง

กระเดื่องชน ฝ่ายโจโฉถือว่าตัวเป็นเซียงก๊ก มีหน้าที่จะต้องปราบปรามหัว
เมืองที่กระด้างกระเดื่องเป็นเดียนหนามแผ่นดิน จึงเกิดรบกันชน ทั้งสองฝ่าย
ประกาศอ้างเหตุไต่ความข้อเดียวกัน ฝ่ายโจโฉว่าพวกเจ้าเมืองเป็นกบฏต่อพระ
เจ้าเหียนเต๋ ฝ่ายพวกเจ้าเมืองก็ว่าโจโฉเป็นกบฏต่อพระเจ้าเหียนเต๋ในเวดากำตั้ง
รบพุ่งกันชน ต่างก็ถือว่าเป็นข้าของพระเจ้าเหียนเต๋ด้วยกัน เวดากำตั้งมีทองคำ
อ้างรับสั่งพระเจ้าเหียนเต๋ออกไปถึงหัวเมืองที่เป็นข้าศึก หัวเมืองเหล่านั้นก็เคารพ
นบนอบต่อทองคำ เป็นแต่ไม่ยอมฟังบังคับบัญชาของโจโฉ การที่พวกหัวเมือง
ต่อสู้ทหารเมืองหลวง หรือบางทีเข้าไปจนแดนเมืองหลวง ก็ถือว่ารบกับอัคร
มหาเสนาบดี หาได้คิดร้ายต่อพระเจ้าแผ่นดินไม่ ผลของการที่รบพุ่งกันชน ฝ่าย
โจโฉมีชัยชนะปราบหัวเมืองได้โดยมาก ปราบไม่ลงแต่หัวเมืองที่ชุมนุมกัน
ใต้ปีกปกครอง

ชุมนุมกันเป็นเจ้าเมืองกึ่งตั้ง อันเป็นหัวเมืองใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกใต้
ครองเมืองโดยลับถุกุด และเป็นผู้อยู่ในศีลธรรมปกครองบ้านเมืองดี จึงมีคน
นิยมเข้าเป็นพวกจนมีกำดั่งมาก เต่าป็นนเดิมเป็นคนอนาถา แต่ถุกุดสูงเป็นเซอ
ถ่ายในราชวงศ์ฮั่น และเป็นผู้มอธยาศัยโอบอ้อมอารี กับเฉอญไต่คนคิมผมอไว
เป็นนายทหารหลายคน จึงมขอเตียงปรากฏและพวกเจ้าเมืองมักเชิญให้ไปช่วย
ในเวดากำตั้ง แต่เต่าป็นคนอาภัพ แม่ไต่ นายทหารดกมกำดั่งรพदनอย
มักต้องหลบหนีเอาตัวรอดเนื่อง ๆ จึงไม่ดำมารถตั้งมั่นเป็นหลักแห่ง จนไต่
ซงเบ้งเป็นที่ปรึกษาแนะนำให้ไปเป็นสัมพันธมิตรกับชุมนุม ช่วยกันต่อสู้โจโฉ
จึงรักษาตัวได้ และต่อมาจึงไปไต่เมืองเสฉวนเป็นที่มั่นอยู่ทางทิศตะวันตก เรื่อง
ราวตอนนมแม่พระเจ้าเหียนเต๋เป็นแต่อย่างเจ็ดอยู่ในคำด ในพงศาวดารก็ยังไม่พบว่า
เป็นพระเจ้าแผ่นดินทวทงประเทศจีน

ครั้นโจโฉตายลง โจโฉถูโจโฉไต่เป็นที่เซียงก๊กแทน เดยถอดพระเจ้า

เขียนแต่เสียดจากราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๗๒๓ แลวตั้งตัวขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์
 ราชวงศ์ใหม่ เรียกว่าราชวงศ์วуй ฝ่ายเดาปีถือว่าเป็นต้นมาชิกราชวงศ์อื่น ก็ตั้ง
 ตัวเป็นพระมหากษัตริย์สืบราชวงศ์อื่นชนเมืองเสฉวน ชนกวณไม่อยากยอมชน
 แก่ใจผหรือเดาปี ก็ตั้งตัวเป็นเอกราชชนทเมืองกตงบาง^(๑) ตั้งแดนประเทศจีน
 จึงแยกกันเป็นสามก๊ก คือ ๓ ราชอาณาจักรตอนเหนือตั้งระแกกั้น ราชอาณาจักรของ
 พระเจ้าโจผได้นามว่า "วูกก" ราชอาณาจักรของพระเจ้าเดาปีได้นามว่า "จกก"
 ราชอาณาจักรของพระเจ้าชุนกวณได้นามว่า "งอกก" เป็นอยู่อย่างนั้นไม่นานเท่าใด
 พอสันพระเจ้าเดาปีพระเจ้าโจผและพระเจ้าชุนกวณแล้ว เชอถ่ายทรวรชทายาท
 สืบมากเลื่อมความสามารตตั้งด้วยกันทั้งสามก๊ก สุ่มาเจียวซิงเป็นผู้ดำเรจราชการ
 วูกกปราบจกกไคกอน แลวสุ่มาเอียนตูกสุ่มาเจียวซิงราชสมบัติวูกก ตั้ง
 ราชวงศ์ใหม่เรียกว่าราชวงศ์จิน พระเจ้าสุ่มาเอียนปราบงอกกไคออกกกหนึ่ง
 แผ่นดินจกกตบรวมกันเป็นราชอาณาจักรเดียวสืบมา สันเรื่องสามก๊กแทน

ลำดับเหตุการณ์ในเรื่องสามก๊กตามคักราชเป็นดังอธิบายต่อไปนี้

พระเจ้าเตนเตครองราชสมบัติบวอก พ.ศ. ๗๑๑

พระเจ้าเขียนเตครองราชสมบัติบมะเมีย พ.ศ. ๗๓๓

โจโอรบทัพเรือกับพวกชุนกวณและเดาปีบชวด พ.ศ. ๗๕๑

จวียตาย บิชาต พ.ศ. ๗๕๓

เดาปีไคเมืองเสฉวน บิมะเมีย พ.ศ. ๗๕๗

กวณอูเสียดเมืองเกงจิวแก่ชุนกวณ บิกุน พ.ศ. ๗๖๒

โจผถอดพระเจ้าเขียนเต แลวกษนครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าโจผ บิชาต

พ.ศ. ๗๖๓

(๑) ชุนกวณตั้งตัวเป็นเอกราชใช้นามแต่ว่าวุยอองกอน ต่อเมื่อพระเจ้า
 เจ้าเดาปีและพระเจ้าโจผสิ้นพระชนม์แล้ว จึงราชาภิเศกเป็นพระมหากษัตริย์

เจ้าปีตงตวเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองเสฉวน ปีฉตุ พ.ศ. ๗๖๔

ขุนกวนตงตวเป็นเอกราชเมืองกังกตง ปีชาด พ.ศ. ๗๖๕

พระเจ้าเดาปัดนพระชนม์ พระเจ้าเดาเตียนรบริษทายาทครองจกกก ปี

ฉภาวะ พ.ศ. ๗๖๖

พระเจ้าใจฉัดนพระชนม์ พระเจ้าใจยอยรบริษทายาทครองจุกก ปีมะเมีย

พ.ศ. ๗๖๘

ขุนกวนตงตวเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองกังกตง ดบคักราชเก่าตั้งคักราชใหม่
นับปีระกา พ.ศ. ๗๗๒ เป็นคักราชพระเจ้าขุนกวนทรงราชย์ (แต่ในหนังสือด้ามก
ที่แปด เขา นับเอาปีชาด เมื่อพระเจ้าขุนกวนตงเป็นเอกราชเป็นต้น)

ชงเบ็งตาย ปีชาด พ.ศ. ๗๗๗

พระเจ้าใจยอยฉัดนพระชนม์ พระเจ้าใจยอองรบริษทายาทครองจุกก ปี

มะแม พ.ศ. ๗๘๒

ตุมาอิตาย ปีมะแม พ.ศ. ๗๘๔

พระเจ้าขุนกวนฉัดนพระชนม์ พระเจ้าขุนเหตยงรบริษทายาทครองงอกก

ปีวอก พ.ศ. ๗๘๕

พระเจ้าใจยอองถูกถอดจากราชสมบัติจุกก พระเจ้าใจมอชนครองราช

สมบัติ ปีจอ พ.ศ. ๗๘๗

พระเจ้าขุนเหตยงถูกถอดจากราชสมบัติงอกก พระเจ้าขุนฮิวชนครอง

ราชสมบัติ ปีชาด พ.ศ. ๘๐๓

พระเจ้าใจมอฉัดนพระชนม์ พระเจ้าใจฮวนชนครองราชสมบัติจุกก ปี

มะโรง พ.ศ. ๘๐๓

พระเจ้าเดาเตียนเตียบ้านเมืองแกจุกก ปีมะแม พ.ศ. ๘๐๖

พระเจ้าใจฮวนถูกถอดจากราชสมบัติ ตุมาเอยชนครองราชสมบัติจุกก

ขึ้นปีปฐมกษัตริย์ราชวงศ์จัน ปีระกา พ.ศ. ๘๐๘

พระเจ้าชุนฮิวเสียบ้านเมืองแก่ราชวงศ์จิน ปีชวด พ.ศ. ๘๒๓

ด้ามกกรวมเข้าเป็นกกเดียว อยู่ในปกครองของพระเจ้าตุ๋มาเอียน ต้น

ราชวงศ์จิน ปีชวด พ.ศ. ๘๒๓

หรือออกนยหนึ่งถ้ากำหนดจำนวนปีเป็นต่างดมัยในเรื่องด้ามกกแบ่งได้เป็น

๓ ดมัย คือ

ดมัยราชวงศ์ฮั่นทรุดโทรม ในรัชกาลพระเจ้าเฉนเต้ ๒๑ ปี

ดมัยตงกกในรัชกาลพระเจ้าเหียนเต้ ๓๐ ปี

ดมัยด้ามกก ๖๐ ปี

คำนวณเวตาของพงศาวดารเรื่องด้ามกกรวมเป็น ๑๑๑ ปี

หนังสือด้ามกกคืออยู่ที่บทความ อื่นกล่าวถึงอุปายการเมืองและการ

สงคราม ควรนับว่าเป็นหนังสือซึ่งน่าอ่านอย่างยงเรื่องหนึ่ง

๖. ว่าด้วยวินิจฉัยเรื่องสามก๊ก

ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในตอนข้างต้น ว่านักปราชญ์จีนคนหนึ่งชอกิมเสียด่าง
แต่งคำอธิบายคล้ายคำนำเรื่องสามก๊กไว้ คำอธิบายนั้นอยู่ในหนังสือด้ามกก
ภาษาจีน ปราบกฏว่ากิมเสียด่างแต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘๗ แปลออกเป็นภาษาไทย
ดังต่อไปนี้^(๑)

ข้าพเจ้าอ่านหนังสือเรื่องต่าง ๆ เห็นเป็นเรื่องทหนักปราชญ์แต่งดี ๖ เรื่อง
คือ เรื่องจิงจื่อเรื่อง ๑ ดั่งดาวเรื่อง ๑ ชอมาเซียนชอกิมเรื่อง ๑ ไท้วโพวดุดช
เรื่อง ๑ ชองกิงเรื่อง ๑ ไช้เซียงเรื่อง ๑ ข้าพเจ้าได้แต่งคำอธิบายหนังสือ
เหล่านี้ไว้ทุกเรื่อง ท่านทั้งหลายที่ได้อ่านคำอธิบายก็ยอมว่าข้าพเจ้าเป็นผู้รู้

(๑) พระเจินจันอักษรเป็นผู้แปล แต่ข้าพเจ้า (ผู้ไม่รู้ภาษาจีน) ได้
แก้ไขถ้อยคำแต่งสำนวนไทยหลายแห่ง ถ้าคลาดเคลื่อนจากภาษาจีนไปมาก
นักขออภัยต่อโทษพระเจินจันอักษร

ความคิดของผู้แต่งหนังสืออื่น ๆ บิดนขาพเจ้าได้อ่านหนังสือเรื่องด้ามกนกฉบับ
 เห็นว่าควรนับเขาเป็นเรื่องดีได้เรื่องหนึ่ง เพราะเนื้อเรื่องขยายความในพงศาวดาร
 เป็นหลักฐานดียิ่งนัก หนังสือเรื่องอื่น ๆ แม้นับว่าดีก็ไม่มีเรื่องใดดีถึงเรื่องด้าม
 กนกเลย

หากมีคำถาม ว่าหนังสือเรื่องต่าง ๆ อันเป็นเรื่องแต่งก่อนสมัยราชวงศ์จิว
 กิด และเรื่องภายหลังสมัยนั้นมาจนปัจจุบันนี้ กิด เขาก็แต่งโดยอาศัยพงศาวดาร
 คัดยัดด้ามกนกทุกเรื่อง ดังที่จริงว่าดีไม่ถึงเรื่องด้ามกนก

ตอบว่าเรื่องด้ามกนกกล่าวถึงกระบวนการแย่งชิงอาณาเขตกันอย่าง น่าอ่าน
 น่าฟังนัก เรื่องแย่งชิงอาณาเขตตั้งแต่โบราณมาจนปัจจุบันนี้มีมาก แต่ไม่มี
 เรื่องใดน่าพิศวงเหมือนเรื่องด้ามกนก ผู้แต่งเรื่องด้ามกนกมีความรู้มาก ทงฉลาด
 เรียงความ ในบรรดานักประพันธ์ตั้งแต่โบราณมาจนปัจจุบันนี้ ผู้แต่งเรื่อง
 ด้ามกนกควรนับว่าเป็นชั้นเอกได้คนหนึ่ง อันเรื่องแย่งชิงอาณาเขตครั้งราชวงศ์
 ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารมาเป็นลำดับ เรื่องอื่น ๆ จะเก็บเอาเรื่องออกแต่ง
 ได้ไม่ยาก แม้นักประพันธ์ด้ามกนกมีความรู้แยกแต่งได้ ด้วยเหตุนี้หนังสือเรื่อง
 อื่น ๆ จึงไม่เทียบเรื่องด้ามกนก ขาพเจ้าอ่านเรื่องด้ามกนกแล้วต้องพิจารณาเหตุ
 การณบ้านเมืองครั้งนั้น ก็ไม่เห็นทางที่จะตั้งนิษฐานให้แปลกกับที่แต่งไว้ได้เป็น
 อย่างอื่น

คือเมื่อรัชกาลพระเจ้าเหียนเต๋น เป็นสมัยราชวงศ์ฮั่นทรุดโทรม อำนาจไป
 ตกอยู่แก่ตงโตะ หัวเมืองทงปวงกแขวงเมืองชน เป็นเหตุให้เกิดรบพุ่งกัน ถ้า
 หากในตอนนั้นเดาปีมกาดังมากเหมือนอย่างว่าปดาอยู่ในน้ำ เมื่อใดเมืองเก่งจิว
 แล้วเดาปียกไปปราบปรามหัวเมืองฮ้อบัก เช่นเมืองก่งหล่าเมืองก่งตงและเมือง
 จินเมืองยงเห็ดาน เพียงแต่ประกาศไปตามหัวเมืองทงปวงกคงยอมอยู่ในอำนาจ
 (เพราะเดาปีเป็นเซอถ่ายกษัตริย์ราชวงศ์ฮั่น) บ้านเมืองก็จะสงบสุขดีไปดุจครึ่ง

กองบ (ในเรื่องตั้งฮั่น) คงไม่ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองปรากฏเป็น
ด้ามก๊ก

ตั้งโตะซึ่งราชสมบัติยังไม่ล้มความคิดก็ถูกฆ่าตาย แล้วอำนาจไปตกอยู่
แก่โจโฉ บังอาจบังคับพระมหากษัตริย์ให้มรดงไปตามหัวเมืองตามใจคน
กระแด้รับสั่งก็ไม่เป็นทีเชือดอ แต่ถึงกระนั้นเจ้าตองเคารพ เพราะราชวงศ์ฮั่นยัง
ปกครองแผ่นดินอยู่ ฝ่ายเดาปีตกอับไม่สามารรถทำนุบำรุงราชวงศ์ฮั่นให้รุ่งเรือง
หัวเมืองภาคเหนือ ภาคใต้ แห่งแม่น้ำเอียงจอกเกียง ก็ตกอยู่ในอำนาจของโจโฉ และ
ซุนกวน ต่างพยายามแย่งชิงกัน ยังเหลือแต่หัวเมืองภาคตะวันตกเฉียงใต้ (เสฉวน)
สำหรับเดาปีจะได้อาศัย ถ้าเดาปีไม่ได้ชิงเบ่งเป็นกษัตริย์ และไม่ได้ไปช่วยซุนกวน
รบกับโจโฉที่ตำบลเซี่ยเปี๋ย^(๑) ในภาคตะวันออก หัวเมืองทางภาคตะวันตกเฉียง
ใต้ คือเมืองฮั่นตงและเมืองเสฉวนหนักคงต้องตกเป็นของโจโฉ เพราะเหตุที่
ซุนกวนไม่สามารถต่อสู้โจโฉได้ บ้านเมืองก็คง (จะไปรวมอยู่ในอำนาจโจโฉ)
กตายเป็นเหมือนเมื่อครั้งอองม้ง (ในเรื่องตั้งฮั่น) ซึ่งราชสมบัติราชวงศ์ฮั่น การ
เปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองก็คงไม่ปรากฏให้เห็นเป็นด้ามก๊ก

ตั้งแต่โจโฉข้ามพ้นตำบลฮัวหยงแล้ว ถึงขานยามซาไก่เด็กที่พกดับเมือง
บ้านเมืองตอนนั้นเริ่มเป็นรูปด้ามก๊ก จนพวกซุนกวนพร้อมใจกันสู้รบชนะซาคัก
แล้ว^(๒) รูปด้ามก๊กจึงปรากฏเป็นด้ามก๊กแท้จริง แม้โจโฉทำบาปกรรมไว้มาก
จนคนทั้งหลายพากันแค้นเคือง ก็ประกาศโทษไปตามหัวเมืองก๊ก แข่งด้าต่อหน้า
ก๊ก ตอบตำรายก๊ก วางยาพิษก๊ก เอาไฟเผาก๊ก เช่าปล้นก๊ก จนโจโฉต้อง

(๑) เซี่ยเปี๋ย เป็นชื่อภูเขาแปลว่าชันดังก้าแพง อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำชาม
ก๊ก หนังสือเรื่องสามก๊กที่พิมพ์แล้วเรียกว่าที่ฝั่งแม่น้ำชามก๊ก

(๒) หมายความว่าตอนลกซุนตีทัพพระเจ้าเล่าปี่แตกยับเยิน แล้วตี
ทัพพระเจ้าโจโฉแตกพ่าย

คัดหมวดพันหก ตกมาตกคูเมือง เกือบตายหลายครั้ง แต่ก็ไม่ตาย แม่ผู้เป็น
 ศัตรูใจโหดมีมากผู้เป็นพรรคพวกช่วยเห็ดอกมีมาก ดูเหมือนดินฟ้าอากาศบนดาว
 จะให้บ้านเมืองเป็นด้ามกัก ใจโหดผู้เชี่ยวชาญในการ โกงจึงยังไม่ตาย ได้อยู่
 ทรรศราชวงศ์ฮั่นดังแมลงมูมชักใยคอยจับสัตว์ เทพดาตกแต่งให้จิวยี่เกิดมาเป็น
 คู่คดกับชงเบ้ง ก็ตกแต่งให้คู่มาเกิดมาเป็นคู่คดกับโจโฉ ดูเหมือน (เทวดา)
 เกรงด้ามกักจะรวมเข้าเป็นกักเดียวเดียวในตอนกลาง จึงให้ผู้มปรีชาดามารถเกิด
 มาทำการให้แยกกันดับไป

อันการแย่งชิงอาณาเขตนั่น ก็เคยมีมาแต่โบราณหลายครั้ง ทมผู้ตั้งตัว
 เป็นเจ้าโตกัม เป็น ๑๒ กกกัม เป็น ๗ กกกัม เป็น ๑๖ กกกัม เป็นไซฮัน
 ตงฮัน (๑) กัม เป็นเอกราชภาคเหนือและเอกราชภาคใต้กัม เป็นตงงุยไซงุย (๒)
 กัม ครองหน ๆ ผู้โตเมืองกัม ทัดเยเมืองกัม ทอญถาวรกัม ที่ตั้งตั้งไปโดย
 เร็วกัม อย่างช้าไม่เกิน ๑๒ ปี อย่างเร็วไม่เกินปี ยังไม่มีเรื่องใด ๆ ซึ่งผู้เจริญ
 จะเจริญอยู่แต่ผู้ทรุดโทรมจะตั้งตั้งตลอดระยะเวลาชานานถึง ๖๐ ปี เหมือนเรื่อง
 ด้ามกักกนเคย

เรื่องด้ามกักกนเป็นเรื่องจริง นักปราชญ์ได้อ่านก็ชอบใจ ใครมีปรีชา
 ดามารถได้อ่านก็ชอบใจ ชาวบ้านร้านตลาดได้อ่านก็ชอบใจ ทุกคนจะเห็นใจได้
 อ่านก็คงจะชอบใจ ครึ่งกวยทองห้ามฮั่นฮันอย่าให้ไปช่วยพระเจ้าฮั่นโกโจ แล้ว

(๑) ในเรื่องซิดกักไซฮันและตงฮัน ตั้งแต่พระเจ้าฮั่นโกโจครองราช
 สมบัติถึงอองมิ่งเป็นกบฏ ตอนนั้นเรียกไซฮัน ในเรื่องไซฮันและสามก๊ก ตั้ง
 แต่พระเจ้าฮั่นกอบู ฮองเต้ครองราชสมบัติ ถึงพระเจ้าเหียนเต้ออกจากราช
 สมบัติ ตอนนั้นเรียกตงฮัน

(๒) ในเรื่องตงจัน ตอนพระเจ้าแผ่นดินอ่าวงุยหนี ไปอยู่กับฮันโก
 ตอนนั้นเรียกไซงุย เมื่อพระเจ้าแผ่นดินอ่าวงุยหนีไปแล้ว พวกขุนนางพร้อมกัน
 เชิญพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ครองราชสมบัติ ตอนนั้นเรียกตงงุย

แนะให้ชนชั้นเมืองไว้ให้เป็นสามก๊ก (๑) แต่ครั้งนั้นชนชั้นไม่ทิ้งความดีที่ยัง
 ซึ่งเป็นข้าของราชวงศ์ชน ฝ่ายข้างอื่นแต่ความร้ายไม่มีความคิด ได้พ้อมแจ้ง
 ไว้ไซ้ก็ไซ้ไม่เป็น หัวเมืองทั้งปวงไปตกอยู่ในความคิดและกำลังของพวกราชวงศ์
 ชนรวมเข้าเป็นก๊กเดียว เรื่องสามก๊กนมต่างมาแต่สมัยเมื่อตั้งราชวงศ์ชนดังกล่าว
 มา ครั้นราชวงศ์ชนทรุดโทรมจึงปรากฏเป็นสามก๊ก พระเจ้าชนโกโจเป็นกษัตริย์
 ราชวงศ์ชนตอนเริ่มเจริญ เด่าปีเป็นกษัตริย์ราชวงศ์ชนตอนทรุดโทรม ผู้หนึ่ง
 สามารถเอาเมืองจีนใต้ทั้งสามเมือง อีกผู้หนึ่งไม่สามารถเอาดินแดนใจใดไว้ได้
 แต่สักคืบเดียว ทงนกกอดินฟ้าอากาศบันดาลให้ราชวงศ์ชนรุ่งเรืองสืบมาด้วย
 ประการดังนี้ และให้ทรุดโทรมสูญสิ้นไปด้วยประการดังนี้

เดิมข้าพเจ้ากำลังสืบสวนหาหนังสือเรื่องดี ๆ พอเพื่อนเขาเอาคำอธิบาย
 เรื่องสามก๊กซึ่งเม่าจงกั้งแต่งมาให้ดู (๒) ข้าพเจ้าเห็นคำอธิบายนั้นถูกใจ จึงได้
 เอาเหตุผลเรื่องสามก๊กมาตงไว้ในหนังสือ ให้เม่าจงกั้งทำแม่พิมพ์ ๆ สืบไป เพื่อทำ
 ทงหลายท้อานหนังสือเรื่องนั้นเห็นความคิดข้าพเจ้ากับความคิดเม่าจงกั้งตรงกัน หมด
 ความอธิบายของกิมเสี่ยถ่างเพียงน นับว่าเป็นความเห็นของจีน ยังมีความเห็น
 ของไทยจนจฉยเรื่องสามก๊ก ข้าพเจ้าเคยได้ย่นกต่างกันมาแต่ก่อน แต่ว่าช้านาน
 มาแล้ว ดิมไปเสียโดยมาก นึกได้ในเวลาเมื่อแต่งตำนานนี้แต่ต้องราย

รายหนึ่งเมื่อข้าพเจ้ายังเป็นนักเรียนนายร้อยทหารมหาดเล็ก ได้เคยเห็น
 พระสารสาสน์พดชนันท์ (สมบูรณ) ซึ่งเป็นตำแหน่งอนุศาสตราจารย์ กรมทหาร

(๑) ในเรื่องซิดก๊กไซ้ชน ตอนชนอ่องรบกับฉ้อปาอ่อง กวยทอง
 บอกให้ชนสนชั้นเมืองไว้ให้เป็นสามก๊ก ชนอ่องก๊ก ๑ ฉ้อปาอ่องก๊ก ๑
 ชนสนก๊ก ๑

(๒) สันนิษฐานว่าเม่าจงกั้งแต่งคำอธิบายไว้ก่อน กิมเสี่ยถ่างชำระ
 แต่งเป็นคำอธิบายขึ้นใหม่ เม่าจงกั้งยอมว่าดีกว่าของตนจึงให้พิมพ์

มหาเด็กลูกอยู่ในเวदानัน พยายามจะแต่งหนังสือตามก๊กใหม่อีกจำนวนหนึ่ง
 ข้าพเจ้าเคยถามว่าจะแต่งทำไม พระดาร์ดำตันฯ บอกว่าหนังสือเก่าแต่งยังดี
 เพราะอยู่หลายแห่ง ได้ยกตัวอย่างตรงที่ "กวนอู๊กักดาน" ซึ่งมีปัญหาว่าขงเบ้ง
 รุ้อยู่แล้วว่ากวนอู๊กักดานไม่ทำอันตรายโจโฉ เหตุใดจึงใช้ให้กวนอู๊ไปคอยจับโจโฉ
 ในหนังสือตามก๊กฉบับเดิมแก้อธิบายว่าเพราะขงเบ้งจับยามเห็นว่าโจโฉยังไม่ถึงที่ตาย
 จึงใช้กวนอู๊ไปเพื่อจะให้ใช้คุณของโจโฉ พระดาร์ดำตันฯ เห็นว่าแก้เช่นนั้นไม่
 ถูก เหตุที่แทนเพราะขงเบ้งเห็นว่าจำจะต้องเอาโจโฉไว้ให้เป็นคู่แข่งกับซุนกวน
 ถ้ากำจัดโจโฉเสีย ซุนกวนมีกำลังมากอยู่แต่ก๊กเดียวก็คงทำอันตรายเด่าปีทีไหน
 จะปล่อยให้ตั้งตัวได้ และยังมีตรงที่นอก แต่ข้าพเจ้าเต็มใจหมดแล้ว เห็น
 พระดาร์ดำตันฯ เขียนหนังสือตามก๊กฉบับนั้นอยู่นาน แต่ข้าพเจ้าไม่ได้สนใจจะ
 ขอล่าน ก็ทราบไม่ได้ว่าแต่งแก้เป็นอย่างไร และจะแต่งได้ตลอดเรื่องหรือไม่
 นั้นนิษฐานว่าถ้าไม่ค้างอยู่จนพระดาร์ดำตันฯ ถึงแก่กรรม ก็คงไปติดอยู่ด้วยไม่
 มีใครรับพิมพ์ จึงเลยเงียบหายไป ต้นฉบับที่พระดาร์ดำตันฯ เขียนไว้นั้น ใคร
 จะได้อ่านในบัดนี้ หรือเป็นอันตรายสูญไปเสียแล้วก็หาทราบไม่(๑)

อีกเรื่องหนึ่งข้าพเจ้าเคยได้ยินคำพูดหนึ่ง จะเป็นใครก็ตามไปเสียแล้ว กล่าว
 ว่าเรื่องตามก๊กนั้นแต่งดีจริง แต่ผู้แต่งเป็นพวกเด่าปี ตั้งใจแต่จะยกย่องเด่าปีเป็น
 ถ้าสำคัญ ถ้าหากพวกโจโฉแต่งเรื่องตามก๊ก ก็อาจจะดำเนินความในเรื่องตามก๊ก
 ให้ผู้อ่านเข้าใจกลับกันไปได้ ว่าโจโฉเป็นผู้ทำนุบำรุงแผ่นดิน ฝ่ายเด่าปีเป็นผู้คิด
 ร้าย เพราะมีขอที่จะอ้างเข้ากับโจโฉได้หลายข้อ เป็นต้นแต่เช่นเดิมที่โจโฉเป็นผู้
 วิตกเจบรอนด้วยแผ่นดิน ไปเที่ยวชักชวนพวกหัวเมืองให้ช่วยกันปราบตงโต๊ะ
 ซึ่งเป็นราชศัตรู และต่อมาเมื่อโจโฉจะได้มีอำนาจในราชธานีนั้น ก็เป็นด้วย
 พระเจ้าเหียนเตมรับสั่งให้หาเข้าไปตั้งแต่ง มิได้กำเรบเอิบเออมเข้าไปโดยดำฟัง

(๑) ถ้าใครได้ไว้ และบอกมาให้ราชบัณฑิตยสภาทราบจะขอบคุณ
 เป็นอันมาก

คน เมื่อใจใดได้เป็นที่เชยงกกแล้ว สามารถปกครองบ้านเมืองและปราบปราม
 หิวเมืองทกระด่างกระเดื่องให้กลับอยู่ในบังคับบัญชาของรัฐบาดกต่างอย่างแต่ก่อน
 ได้โดยมาก ขอทกกล่าวหาว่าใจใดเป็นศักรราชสมบัตินั้นกอาจจะคิดค่านได้ว่า
 ถ้าใจใดเป็นศักรราชสมบัติจริง จะกำจัดพระเจ้าเหียนเต๋เต๋เย่เมอหนึ่งเมอใดก
 กำจัดได้ ที่ไหนจะยอมเป็นข้าพระเจ้าเหียนเต๋เต๋เย่เมอจนตลอดอายุ และความชอบ
 อาจพิสูจน์ได้ ด้วยเมื่อใจใดเป็นที่แทนใจใดกซึ่งราชสมบัติได้โดยง่าย ส่วน
 เค้าปทว่าเป็นคนคิดแต่อชยาศัย แต่เรื่องประวัติของเค้าปทซึ่งปรากฏในเรื่อง
 ส้ามกก ดูเป็นแต่เทยวรบพองซึ่งบ้านเมืองเพื่อประโยชน์ของตนเอง ไม่เห็นว่าได้
 คังใจชวนชวยชวยพระเจ้าเหียนเต๋เต๋เย่เมอจริงจ้อย่างใด คำทกกล่าวนเมอพิเคราะห์
 ประกอบกับรูปเรื่องส้ามกกกเห็นชอบกต ดูเหมือนจะต้องรับว่าเป็นความจริง
 อย่างหนึ่งในข้อทศแแต่งหนังสือ อาจจะถูกใจผู้อ่านให้นิยมได้ตามประสงค์ ยก
 เรื่องส้ามกกนเป็นอุทาหรณ์ใดเรื่องหนึ่ง แม่ไทยเรามาได้เป็นพวกข้างไหน ใคร
 อ่านเรื่องส้ามกกหรือเพียงใดคงจะเดาเรื่องส้ามกกกดูเหมือนจะเข้ากับเค้าปทด้วยกัน
 ทงน

๓. รูปภาพส้ามกก

ไทยเรารูเรื่องส้ามกกกยิ่งกว่าเรื่องอื่นในพงศาวดารจีนใด อาจจะทำ
 ค้อออกไปถึงรูปภาพจีน ว่าไทยเราคุนกับรูปบุคคลในเรื่องส้ามกกกยิ่งกว่าใน
 เรื่องอื่นทงนกว่าได้ ขอนพงตั้งเกตุรูปภาพจีนอย่างทเขียนในแผ่นกระจกสำหรับ
 คิดฝานง ที่ชอบใช้แต่งตำหนักรักษาเหยาเรือนกนมาแต่ก่อนกมักเป็นรูปเรื่อง
 ส้ามกกเป็นพน (๑) ไทยคงจะชอบดูเรื่องส้ามกก ชำนาญตากว่าเรื่องอื่น จนเห็น
 ควงวักมกบอกใดททว่าเป็นบุคคลผู้ใดในเรื่องส้ามกก แต่รูปภาพในเรื่องส้ามกก

(๑) รูปภาพเช่นนั้น ที่เป็นเครื่องประดับพระที่นั่งในพระราชวังบรร
 สถานมงคล ยังรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครก็มีมาก

นน เมื่อสืบสวนหาต้นตำราได้ความว่าเป็นรูปคิดผสมตชนทงนน น่าฉนนิษฐาน
 ว่า พวกจีนเด่งวจะคิดผสมตชนทงก่อน โดยเอาวิสัยของตัวบุคคลตามที่ปรากฏ
 ในเรื่อง มาคิดแต่งหน้าแต่งตัวแต่ละทำกริยาอาการให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้น ๆ คนดู
 ปรารถนียมตาม จนเคยยติเป็นแบบแผน ว่าบุคคลนั้นหน้าตงเป็นฉนน มีหนวด
 ยาวหรือหนวดสั้น หรือหน้าเกดยง ส่วนเครื่องแต่งตัวนน รูปภพเรื่องด้ามกก
 ชงจีนเขยนกคิ หรือแต่งเด่งวกคิ ได้ความว่าเป็นแบบเครื่องแต่งตัวในฉนมัย
 ราชวงศ์ไตเหม็ง คือในระหว่าง พ.ศ. ๑๙๑๑ จน พ.ศ. ๒๑๙๖ มิใช่เป็นแบบ
 เครื่องแต่งตัวอย่างเกัดถึงฉนมัยด้ามกก ซอนกเป็นเคาเงอนชวณให้ฉนนนิษฐานว่า
 รูปภพในเรื่องด้ามกกอย่างเช่นปรากฏทุกวนน น่าจะเกดชนร่วมฉนมัยกับเมอม
 หนงสื่อด้ามกกอ่านนิยมนกนแพรหตาย แต่ประหตาดอยอย่างหนง ดึงเกดครูป
 ภพทจนทำในเรื่องด้ามกกต่างกนเป็น ๒ แบบ ถ้าเป็นรูปบั้นระบายดี มักเขยน
 หนวดดบส้อย่างงว ไม่นิยมที่จะให้เม้นเหมือนฉนเด่งอย่างชรรวมดา แต่ถ้าเป็นรูป
 เขยน เช่นเขยนในแผ่นกระจกสำหรับคิตฉนหรือเขยนในฉนาก มักระบายดีหน้า
 ให้คตายดีเนอชรรวมดา แมตัวบุคคลชงในเรื่องกล่าวว่าหน้าดำหรือหน้าแดง ก
 ประดำนดีหน้า พอให้คตามหรือให้ แดงแปลกกว่าผูฉนด็กเด่งนอย พอเป็นท ดึงเกด
 ยกตัวอย่างคังเช่นฉนากเขยนรูปกวนอู ฉนมรูปจิฉนงกับกวนเป่งยฉนดองชาง ชง
 ฉนฉนฉนทบุชชตามบ้านฉนเห็นอยุแพรหตายกเป็นเช่นว่า ซอทชางฉนทำรูปภพ
 บั้นกับรูปภพเขยนฉนคกนคังวามา จะเป็นเพราะเหตุโดยังไมทราบ ฉนทำหนง
 ฉนยเรื่องด้ามกกกพยายามจะ ให้เหมือนคนชรรวมดา เป็นแต่แต่งหน้าให้เขาเคา
 ภพด้ามกก ทำดได้หนกหน้า

รูปภพทพิมพ์ไว้ในหนงสื่อด้ามกกฉบบภาษาฉนมเป็น ๒ ประเภท คือ
 ภาพรูปตัวคนประเภท ๑ ภาพเรื่องประเภท ๑ ได้จำดองภาพเรื่องพิมพ์ไว้ตรง
 เรื่องในหนงสื่อด้ามกกฉบบงานพระเมรุ ส่วนภาพตัวบุคคลได้จำดองมาพิมพ์ไว้
 ในหนงสื่อเล่มค่านานคอนน.

รูปที่ ๑

๑. นางตั้งกุยหุ่ย ๒. พระเจ้าเหียนนเต้ ๓. นางฮกเฮา

รูปที่ ๒

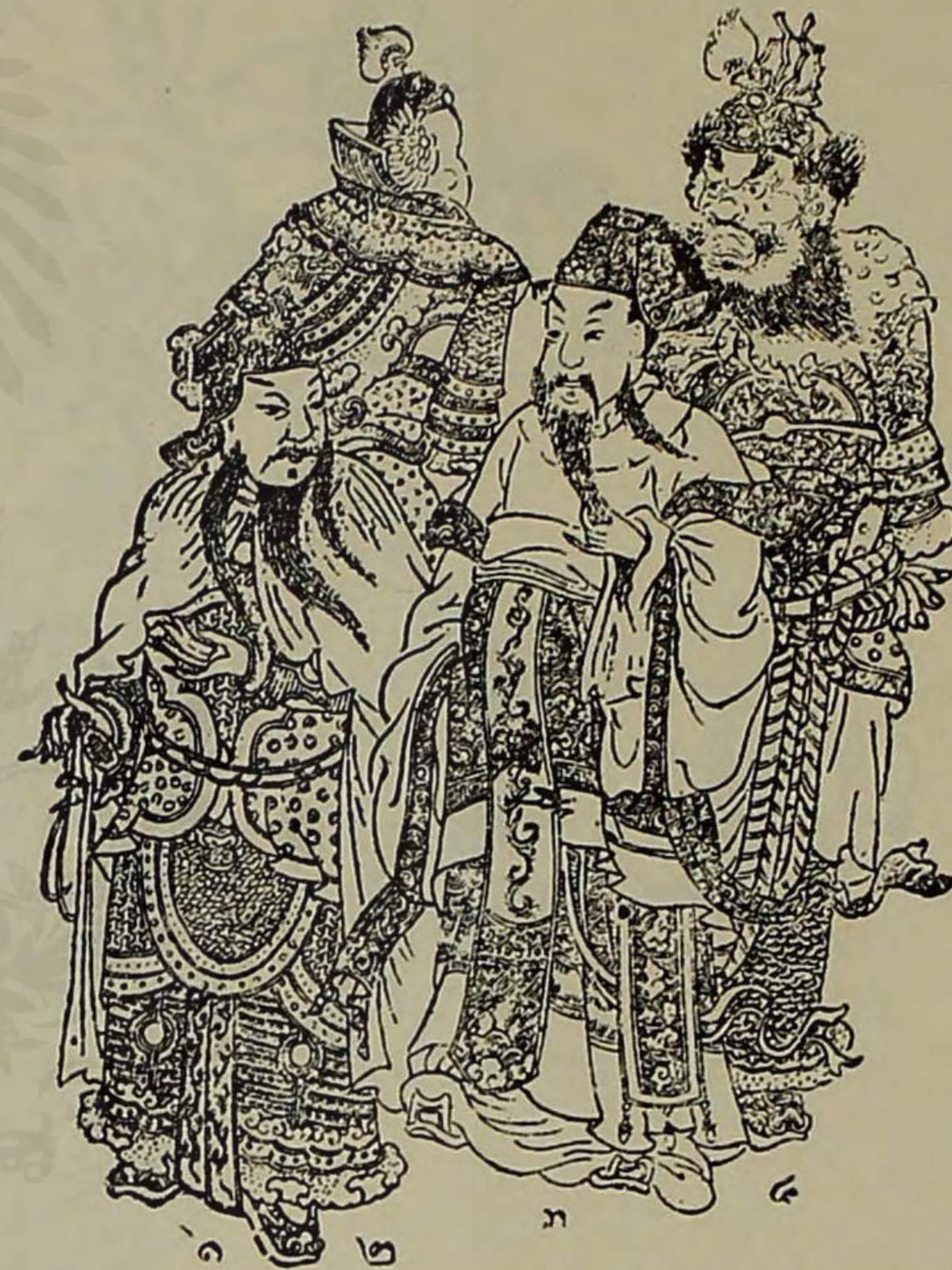

๑. ตั้งสิน ๒. อั้งอุ้น ๓. ฮกอ้วน

รูปที่ ๓

รูปที่ ๔

๑. ทีโป้ ๒. ตังโต๊ะ ๓. นางเตียวเสียน

๑. อ้วนสุด ๒. บุนทิว ๓. อ้วนเสี้ยว ๔. งันเหลียง

๔๕
รูปที่ ๕

๑. กวนอู   ๒. เล่าปี่   ๓. เตียวหุย

รูปที่ ๖

๑. บั้งทอง ๒. ชัช ๓. ขงเบ้ง

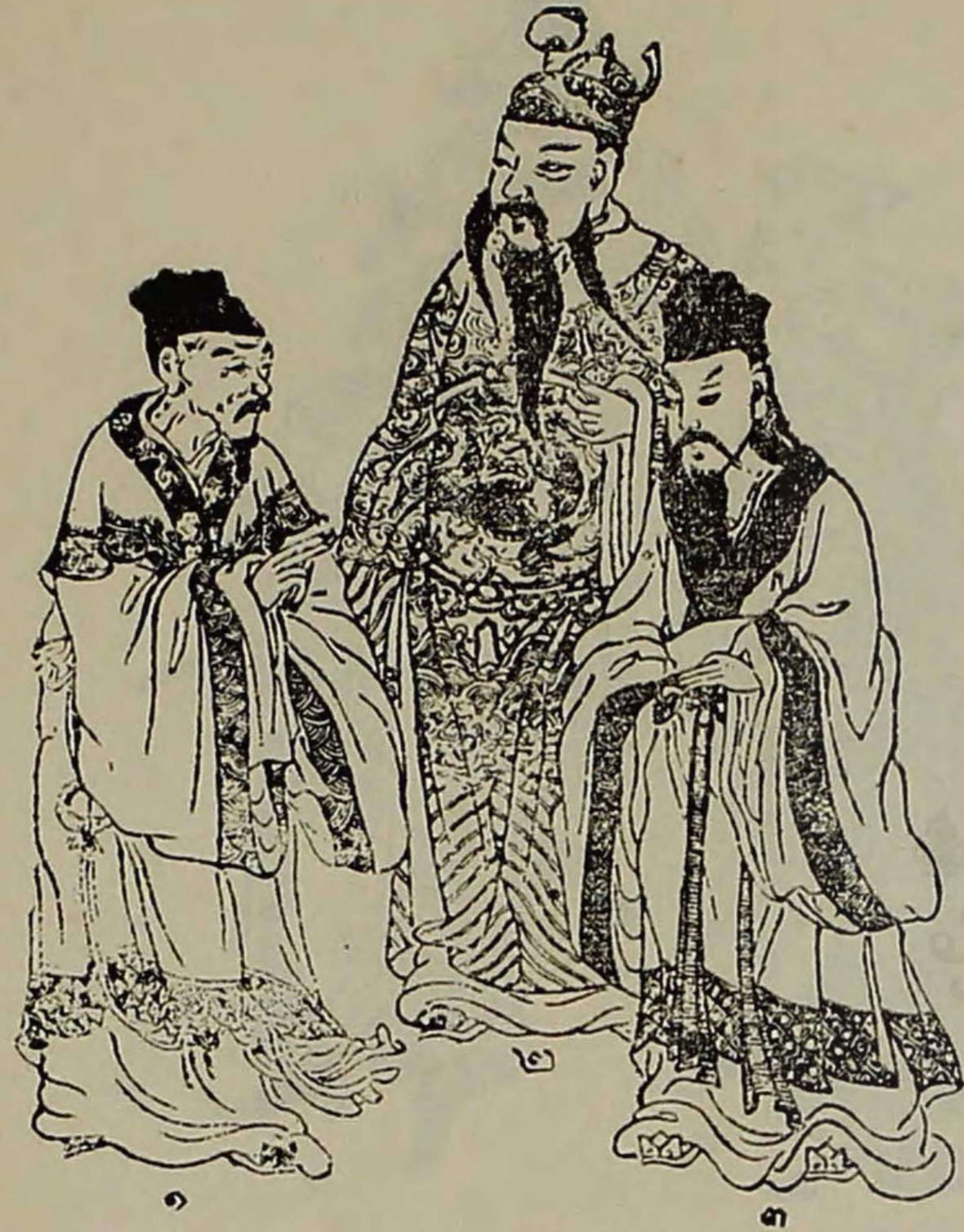
รูปที่ ๗

๑. จิวฉอง ๒. ม้าเฉียว ๓. จูถ่ง ๔. ฮองตง ๕. กวนเป้ง

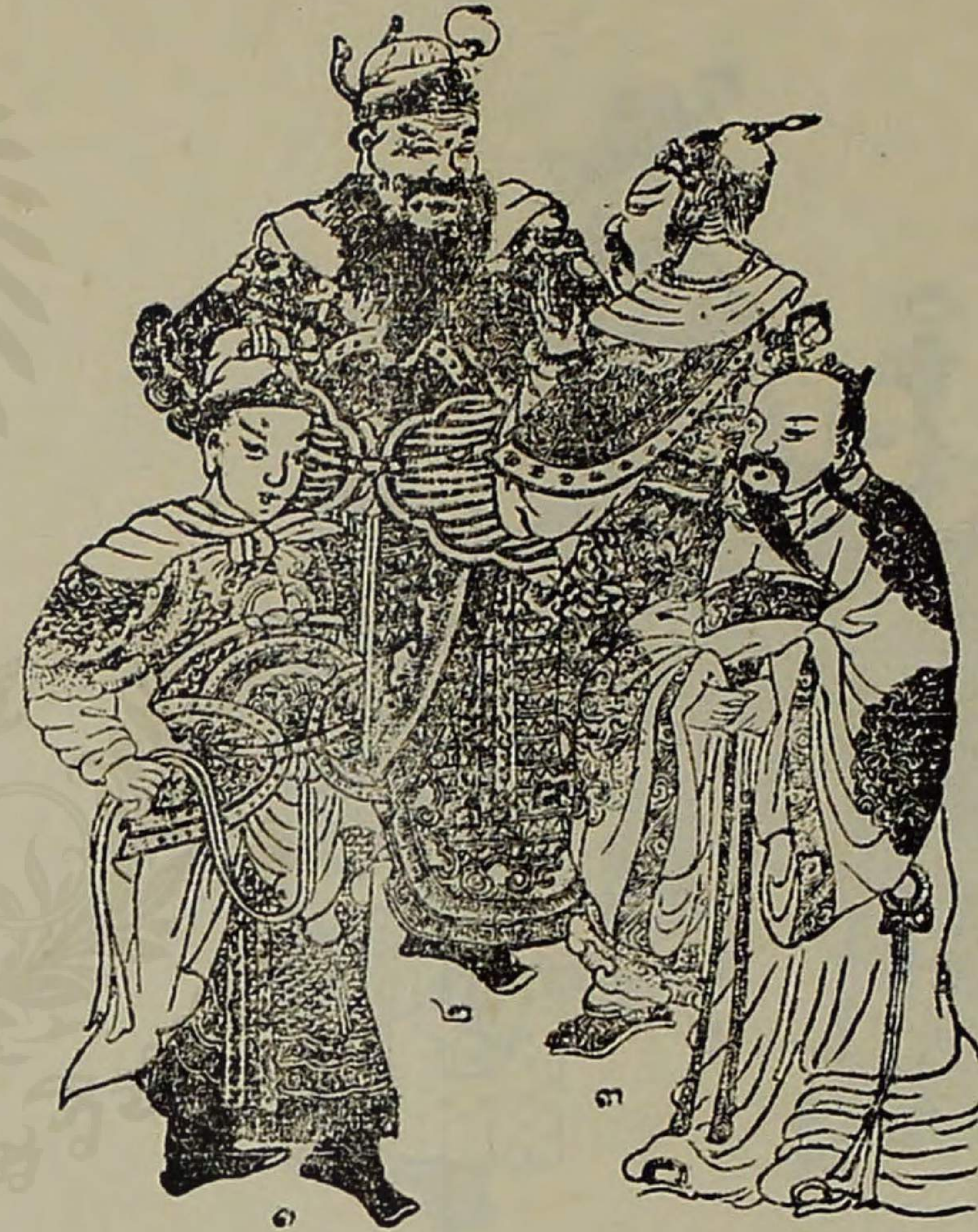

รูปที่ ๘

๑. เตียวสง ๒. เล่าเจียง ๓. หวดเจ็ง

รูปที่ ๙

๑. อองเป็ง ๒. เจียมหงัน ๓. เกียงอูย ๔. ม้าเจ็ก

๘๗

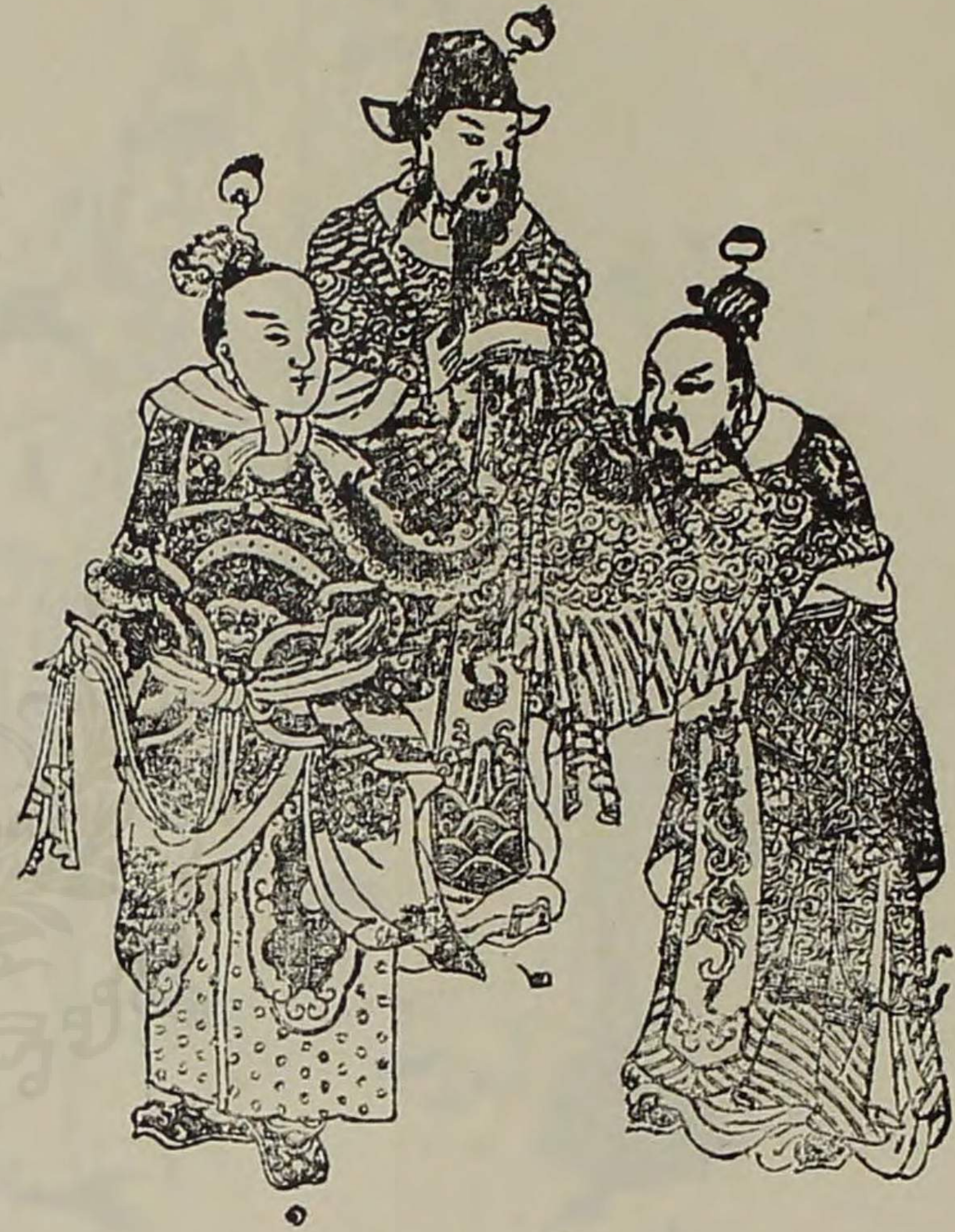

รูปที่ ๑๐

๑. เตี้ยวเปา ๒. เบ้งเฮ็ก ๓. เสี่ยวฮัว ๔. กวนห็น

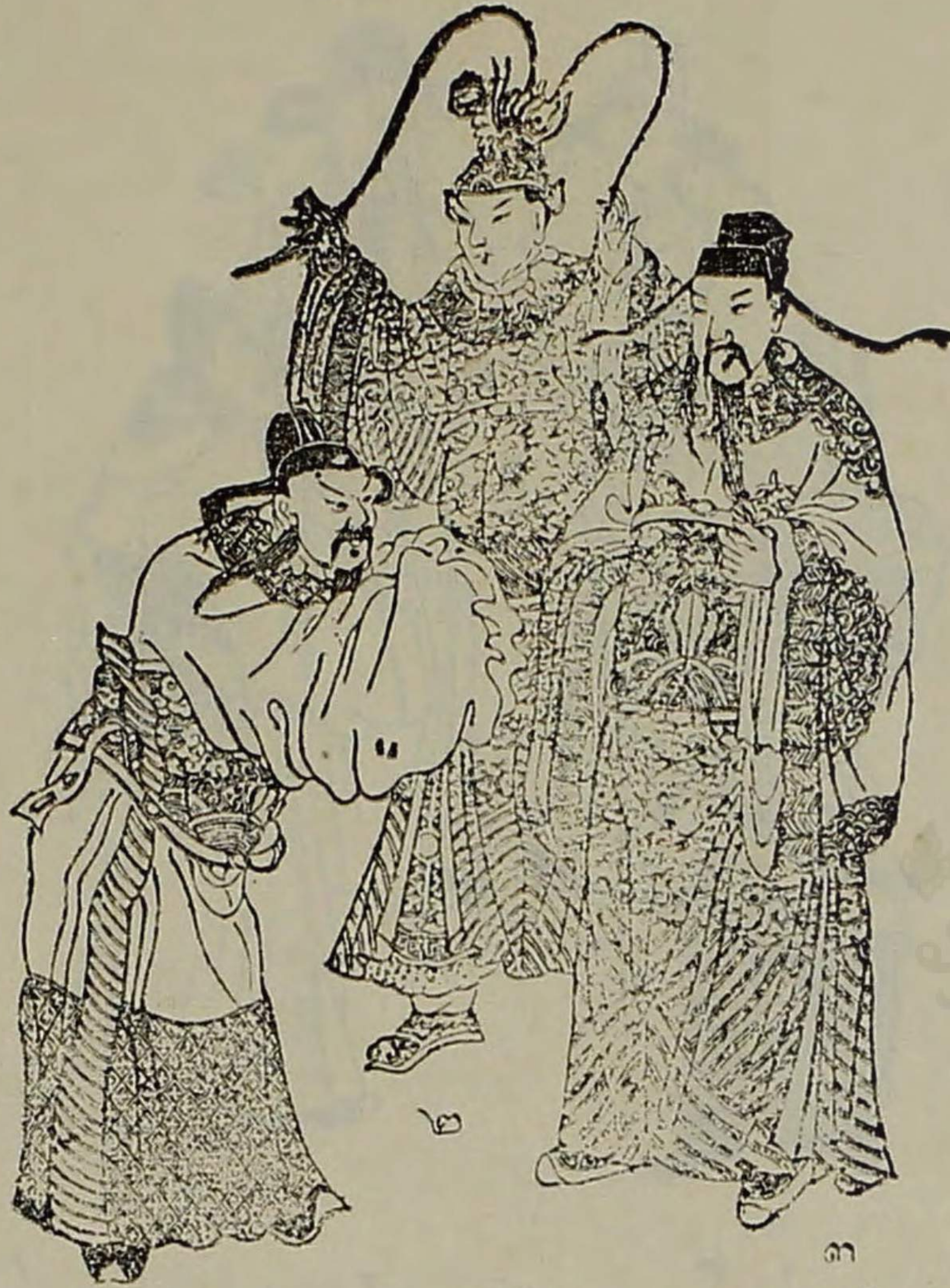
รูปที่ ๑๑

๑. ชุนเซ็ก ๒. ชุนเกียน ๓. ชุนก้วน

รูปที่ ๑๒

๑. โสชก ๒. จิวรี่ ๓. จุกัดกีน

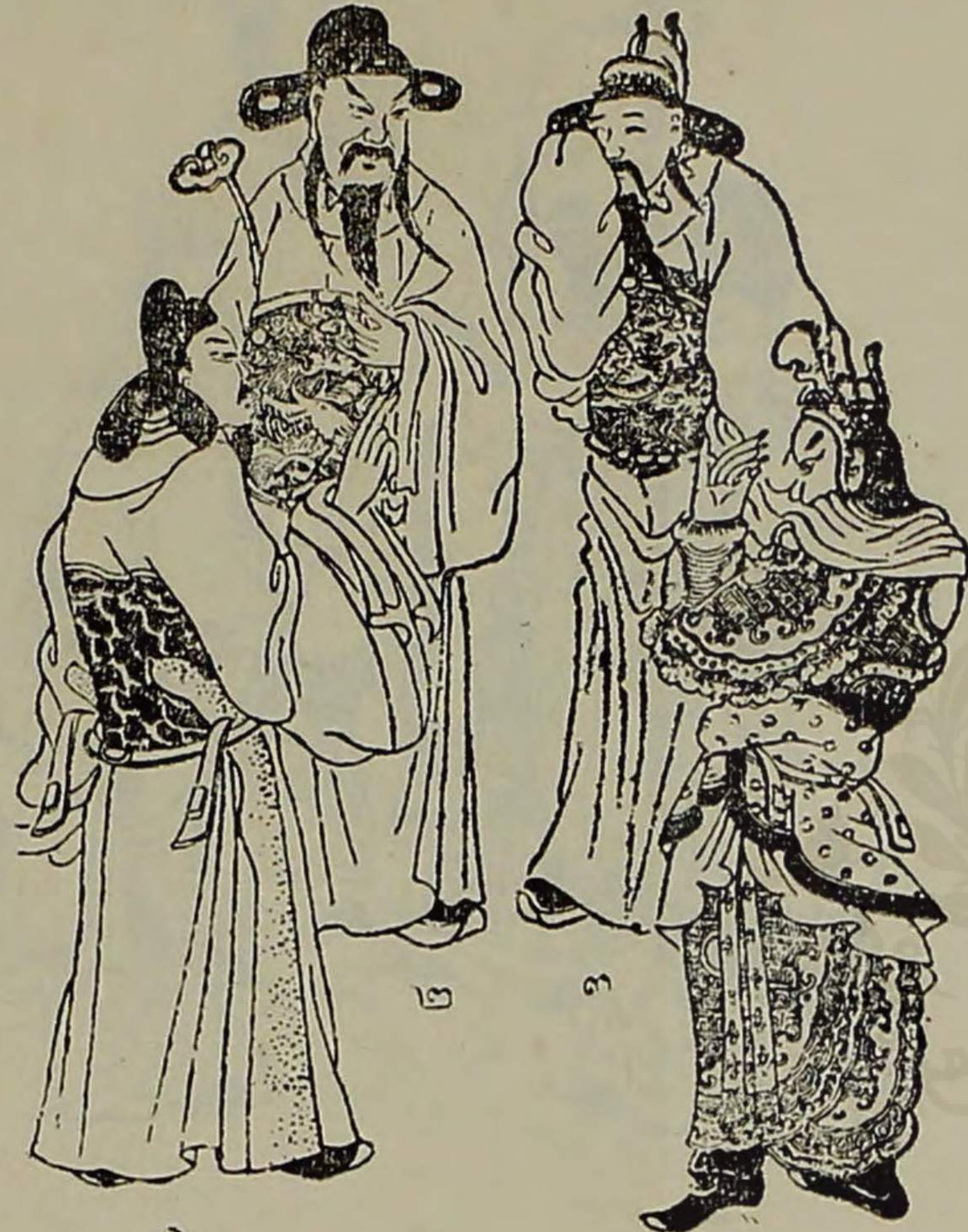
รูปที่ ๑๓

๑. จิวท่าย ๒. อุกาย ๓. ฮันตัง ๔. ง่าเต็ก ๕. กำเหลง

รูปที่ ๑๔

๑. เตี้ยวเจี้ยว ๒. โกะหยง ๓. ซเซ่ง ๔. เตงฮอง

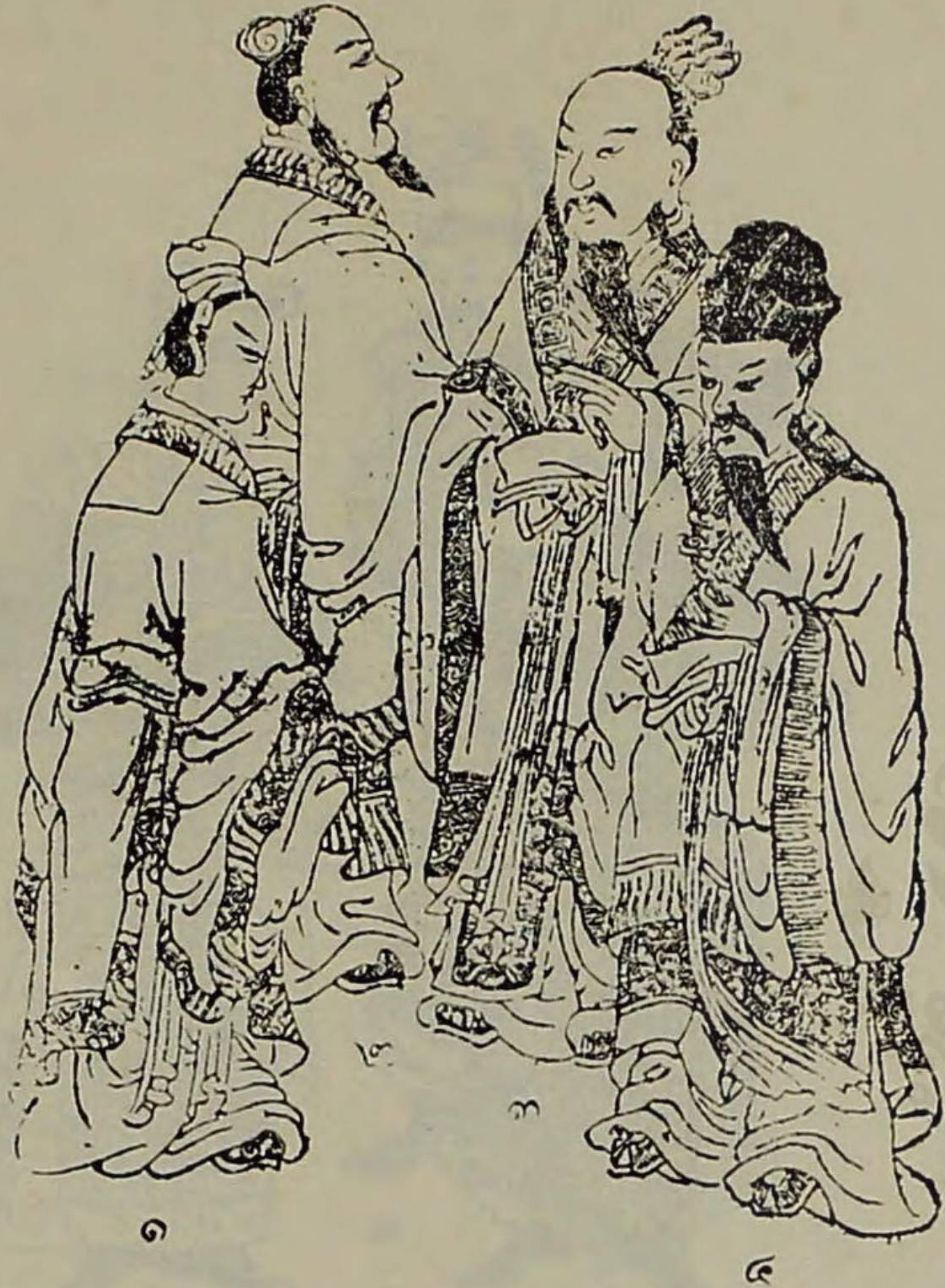
รูปที่ ๑๕

๑. กุยกแก ๒. โจโฉ ๓. ชุนฮก

รูปที่ ๑๖

๑. เกียดเป้ง ๒. โจ้จู้ ๓. อี้เกียด ๔. ฮั่วโต้

รูปที่ ๑๗

๑. เตียนนอย ๒. เคาฑู ๓. ซ้หลง

รูปที่ ๑๘

๑. งักจัน ๒. เตี้ยวคับ ๓. อองสง

รูปที่ ๑๙

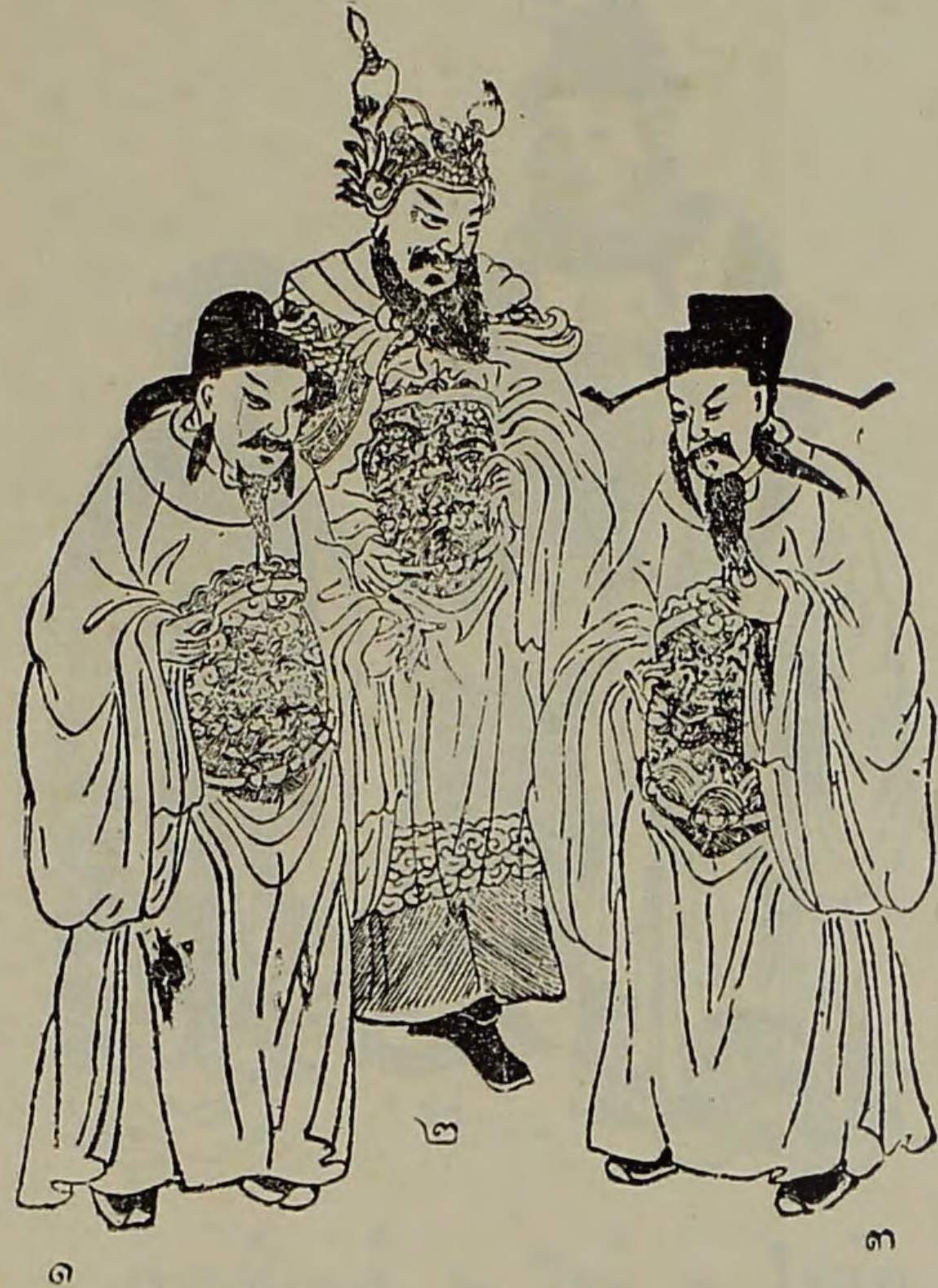

๑. บั้งเต็ก ๒. เตี้ยวเตี้ยว ๓. โจจัน ๔. อักม ๕. แฮหัวเอียน

๑๘
๑๙

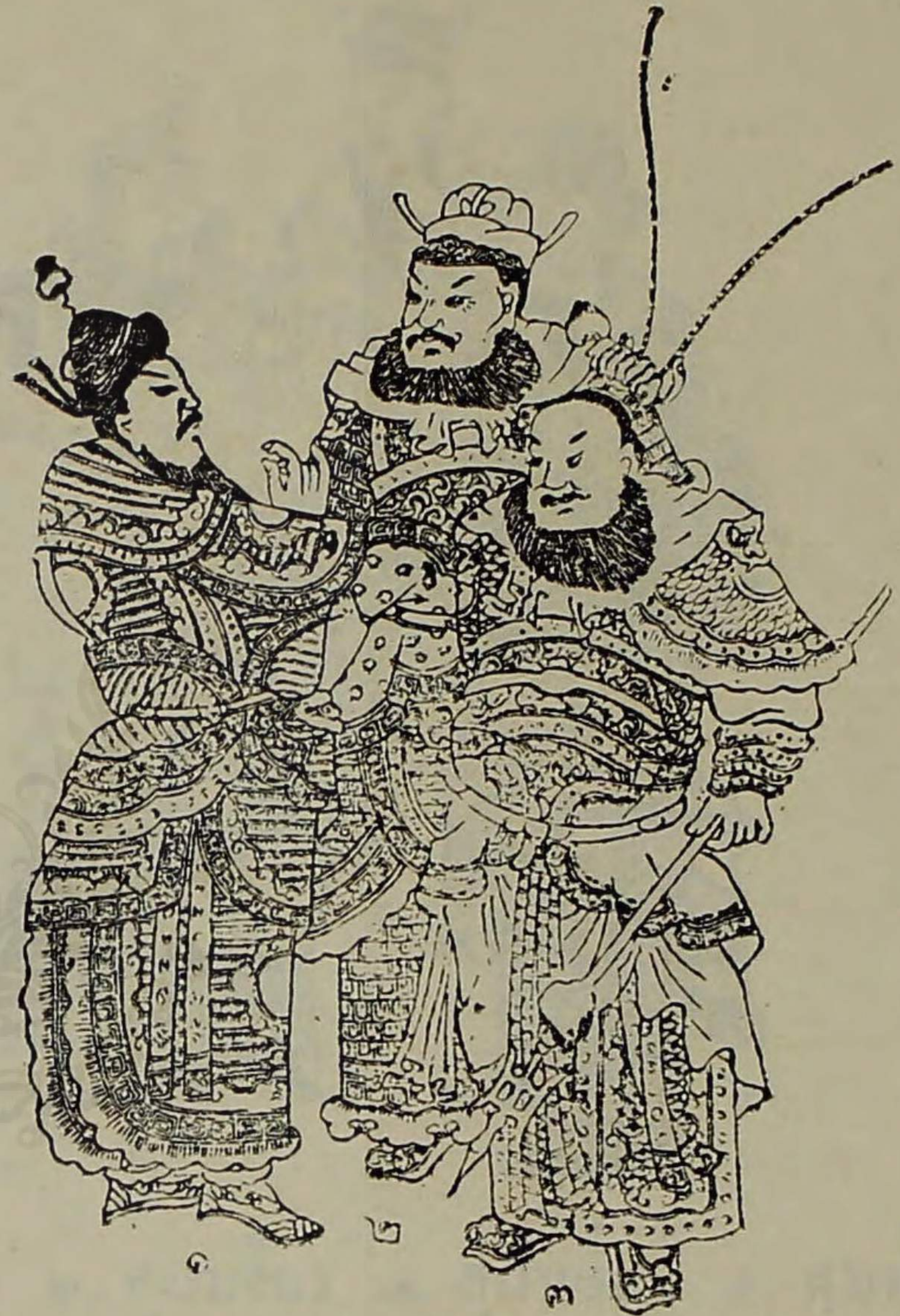

รูปที่ ๒๐

๑. ฮั่วหิม ๒. แสหัวตุ้น ๓. อองหลง

รูปที่ ๒๑

๑. โจหยิน ๒. โจหอง ๓. โจเจียง

รูปที่ ๒๒

๑. นางเอียนสี ๒. โจผี ๓. โจสีด

รูปที่ ๒๓

๑. เถงาย ๒. สุม่าเจี้ยว ๓. สุม่าเอียน ๔. สุม่าอ
๕. สุม่าสุ ๖. จงโฮย

๘. ว่าด้วยแผนที่สามก๊ก

การที่ไทยเราอ่านหนังสือสามก๊กกันมาแต่ก่อน ได้ความรู้แต่เรื่องกับ
 กระทบความ ล้วนแผนที่ทหารเพียงว่าเป็นเรื่องในประเทศจีน แต่เมืองใด
 ซึ่งปรากฏชื่อในหนังสือสามก๊กจะอยู่ตรงไหน หรืออาณาเขตก๊กไหนจะเท่าหนึ่ง
 เท่าใดก็ไม่รู้ ด้วยไม่มีสิ่งใดซึ่งจะอาศัยต่อบรรณ ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่ติดความ
 นำพาของผู้อ่านด้วยเรื่องแผนที่ ครั้นมาถึงสมัยเมื่อความรู้ภูมิศาสตร์เจริญแพร่
 หดายเป็นแผนที่ประเทศต่าง ๆ พิมพ์จำหน่ายพอลาได้ไม่ยาก การอ่าน
 หนังสือเรื่องสามก๊กในสมัยชนหลัง จึงมีผู้ซึ่งใครจะรู้แผนที่เรื่องสามก๊กชน จะ
 ได้แต่ถึงส่วนตัวข้าพเจ้าเองพอเป็นอุทาหรณ์ ได้ลองเอาแผนที่ประเทศจีน
 มาพิจารณาหาความรู้ในเรื่องสามก๊กก็ไม่สมประสงค์ ได้แต่เคืองใจบางอย่าง
 ว่าเห็นเป็นเงา ๆ เช่นมีชื่อเมืองเด่นชัดปรากฏอยู่ในแผนที่ประเทศจีน ก็เข้าใจว่า
 ได้ปักคองเป็นอิสระที่นั่น แลดูเหมือนนิชฐานต่อไปถึงเมืองอื่น เช่น เมืองกึ่งตัง
 ของซุนกวนก็เห็นว่าคงเป็นเมืองเดียวกับเมืองกึ่งตัง (ที่อยู่ใกล้กับเมืองฮองกง)
 เพราะชื่อกคล้าย ๆ กัน ได้ความเข้าใจเพียงเท่านั้น ครั้นเมื่อจะพิมพ์หนังสือสาม-
 ก๊กฉบับงานพระเมรุสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้า ๆ คราวนั้น ข้าพเจ้าปรารถนาว่าถ้า
 แผนที่เมืองจีนครั้งสมัยสามก๊กพิมพ์ไว้ด้วยได้จะดีหนักหนา เพราะไทยเรายังไม่รู้
 ตำแหน่งแห่งที่บางเมืองในเรื่องสามก๊กกันโดยมาก พระเจ้านั่นออกัสร์ บอกว่า
 แผนที่เช่นข้าพเจ้าว่านั้น พวกจีนสมัยใหม่เขาได้พิมพ์แล้ว พระเจ้านั้นไปหาแผนที่
 นั้นมาให้ดู เมื่อข้าพเจ้าได้เห็นแผนที่แต่ได้ฟังคำสั่งของพระเจ้านั้น ๆ ก็รู้สึก
 เรื่องแผนที่เป็นขอที่ข้าพเจ้าเข้าใจผิดมาแต่ก่อนอีกอย่างหนึ่ง ด้วยอาณาเขต
 ประเทศจีนเมื่อครั้งสามก๊กยังไม่กว้างใหญ่ไพศาลเหมือนเมื่อชนหลัง บรรดา
 เมืองสำคัญ หนักดาวถึง แดที่สมรภูมิซึ่งรบพุ่งกัน ในเรื่องสามก๊ก อยู่เพียงด้อมด้าน
 เียงจอกเพียงเท่านั้น เมืองเด่นชัดแต่เมืองกึ่งตังที่ข้าพเจ้าสันนิษฐานดังกล่าวมา
 ก็เข้าใจผิด ชื่อเมืองเด่นชัดแต่เมืองกึ่งตังเกิดชนค่อมเอียงภายหลังสมัยเรื่องสามก๊ก

มาช้านาน เป็นแต่ดอกจันทน์เอาชื่อซึ่งเรียกกันอยู่ในสมัยเมื่อแต่ครั้งตั้งด้ามกัก
มาใช้

อันตัวเมืองดกเอียงที่เป็นราชธานีของราชวงศ์ฮั่น แต่เป็นราชธานีของ
ราชวงศ์วุยแต่ราชวงศ์จิ้นต่อมา นั้น คือเมืองที่เรียกว่า “ให้ดำฟู” ในชั้นหลัง
เมืองที่พระเจ้าซุนกวนตงเป็นราชธานี เรียกว่าเมืองเกียนเงียบในแผนที่ คือ
เมืองนากังในปัจจุบันนี้ แต่เมืองที่พระเจ้าเต่าบตงเป็นราชธานีนั้น เรียกว่าเมือง
เซงโต๋ ในมณฑลเหอเกี้ยว ส่วนอาณาเขตครั้งด้ามกักนั้น มีหนังสือจีนเรียกว่า
“ซ้อยัง” แต่ชั้นหลัง ได้พรรณนาเทียบด้วยแผนที่ครั้งราชวงศ์ไตเซ็งไว้ดังนี้

“พระเจ้าโจ้วปฐุมกษัตริย์ราชวงศ์วุย ครองราชสมบัติเมื่อปีชวด พ.ศ.
๗๒๓ เขตแดนของพระเจ้าโจ้ว คือ มณฑลตลิ่งจิ มณฑลให้ดำ มณฑลชั้นตง
มณฑลชั้นชี่ มณฑลกังซก กับภาคกลางมณฑลเซียนชี่ แต่ภาคเหนือมณฑล
ฮูเป่ มณฑลเกียงชู มณฑลฉางไผ่ แต่ภาคกลางกับภาคตะวันตกมณฑลฟงเทียน
(มุกเตน) จนถึงภาคตะวันตกเฉียงเหนือเมืองเกาหลี่ สืบมาถึงพระเจ้าโจ้วฮวน
กษัตริย์ราชวงศ์วุยองค์ที่ ๕ ได้ยกเมืองแก่พระเจ้าสุมาเอียนปฐุมกษัตริย์ราชวงศ์จิ้น
เมื่อปีวอก พ.ศ. ๘๐๗ จำนวนรัชกาลราชวงศ์วุย ๔๕ ปี

พระเจ้าเต่าบปฐุมกษัตริย์ราชวงศ์จกฮั่น ครองราชสมบัติเมื่อปีฉลู พ.ศ.
๗๒๔ เขตแดนของพระเจ้าเต่าบ คือ มณฑลเถื่อนวน กับภาคเหนือมณฑลยงดำ
มณฑลตงกยิว แต่เมืองฮั่นตง มณฑลเซียนชี่ สืบมาถึงพระเจ้าเต่าเอียน กษัตริย์
ราชวงศ์จกฮั่นองค์ที่ ๒ ได้ยกเมืองแก่ราชวงศ์วุยเมื่อปีมะแม พ.ศ. ๘๐๖ จำนวน
รัชกาลราชวงศ์จกฮั่น ๔๓ ปี

พระเจ้าซุนกวนปฐุมกษัตริย์ราชวงศ์ง่อ ครองราชสมบัติเมื่อปีชวด พ.ศ.
๗๒๕ เขตแดนของพระเจ้าซุนกวน คือ มณฑลเกียงชู มณฑลเจเกียง มณฑล
ฮูดำ มณฑลฮูเป่ มณฑลฮกเกียน มณฑลฉางตุง มณฑลฉางชี่ กับเมืองญวน
สืบมาถึงพระเจ้าซุนฮิวกษัตริย์ราชวงศ์ง่อองค์ที่ ๔ ได้ยกเมืองแก่พระเจ้าสุมาเอียน

ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์จันทบุรี พ.ศ. ๒๒๓ จำนวนรัชกาลราชวงศ์จันทบุรี ๕๕ ปี”

เมื่อใดความตึงเครียดมา ข้าพเจ้าจึงให้จำลองแผนที่ประเทศจันทบุรีตาม
 ก๊กมาพิมพ์ในตำนานนคเวย แต่ตำราเร่ได้ด้วยความพยายามของพระเจ้านนออกษร
 ตรีบแปลหนังสือจันทบุรีในแผนที่เป็นหนังสือไทย ใช้คำเนียงฮกเกี้ยนให้เข้ากับหนังสือ
 ตามก๊กภาษาไทยสถาน ๑ และต้องอ่านหนังสือตามก๊กภาษาไทยตรวจคัดข้อ
 ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับแผนที่มาทำเป็นอภิธานแล้วไปสอบตำราจีน ว่าทนน ๆ หรือ
 เมืองนน ๆ ในปัจจุบันนี้ เรียกอย่างไร ด้วยอักษรสถาน ๑ เป็นการลำบากแก่พระ
 เจน ๆ มากทีเดียว เพราะชื่อบ้านเมืองในประเทศจันทบุรีเปลี่ยนมาเนื่อง ๆ แม้
 อธิบายที่ตั้งไว้ในอภิธานแผนที่ตามก๊ก พระเจน ๆ ก็วารับรองได้แต่เพียงชื่อที่
 เรียกในสมัยเมื่อราชวงศ์ไคเซ็งเป็นใหญ่ แต่จะเปลี่ยนชื่อมาในชั้นประเทศ
 จันทบุรีแบบใดก็ออกอย่างใดบ้าง ไม่มีตำราที่จะค้นให้ทราบได้ ข้าพเจ้าเห็นว่า
 แม้ทำได้เพียงเท่าที่พิมพ์ในหนังสือนี้ก็คงดีเอาเป็นดี และพระเจ้านนออกษรควร
 ได้รับความชอบใจของผู้อ่านเรื่องตามก๊กที่พิมพ์ใหม่ครั้งนทวณ.

ชื่อภูมิภาคประเทศในเรื่องสามก๊ก

- ก๊กก๊ก ภูเขา อยู่ภาคเหนืออำเภอพะเยาเมือง มณฑลเซียงซี
- ก๊กจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งพระเจ้าอู่เต้ ราชวงศ์ฮั่น เมื่อตอน
ปตายราชวงศ์ฮั่นตั้งทวารกรมณฑลที่เมืองเจียงกุน (คู่อักษร ง)
ครั้งสามก๊ก มณฑลก๊กจิวเป็นของวุยก๊ก วุยก๊กย้ายทวารกรมณฑล
ไปตั้งที่เมืองดินตุ ราชวงศ์ภายหลังสามก๊กลงมาชเอาเมืองดินตุ ใน
มณฑลจี้ต เป็นเมืองก๊กจิว
- ก๊กเป่ียง เมือง เมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอตั้งเอียง มณฑลซันตง
- ก๊กก๊กกุน เมือง ภายหลังเรียกซุนเตอะฟู มณฑลจี้ต
- ก๊กसान ภูเขา อยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอซื่อหือ มณฑลกังซก
- ก๊กซุยกวน ด่าน อยู่ในมณฑลให้ดำ
- ก๊กซุย แม่น้ำ อยู่ในมณฑลให้ดำ
- ก๊กसान ภูเขา อยู่ภาคตะวันออกอำเภอพะเยา มณฑลซันตง
- เกเต้ง, แกเต้ง^(๑) ตำบล ภายหลังเรียกแกจิว อยู่ในมณฑลกังซก
- แกห็น เมือง อยู่ในมณฑลเจเกียง
- โกกซุย ตำบล ภายหลังเรียกตำบลฮันเค้า มณฑลชู่เป
- โกกเหลียง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอตินจิน มณฑลซันซี
- โกกเอียง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอเมียน มณฑล
เซียงซี ภายหลังเปลี่ยนไปอยู่ในมณฑลชู่เป

(๑) ชื่อภูมิภาคประเทศที่ลงไว้แห่งเดียวกันตั้งแต่ ๒ ชื่อขึ้นไป คือหมาย
ความว่าภูมิภาคประเทศแห่งเดียว แต่ในหนังสือสามก๊ก เรียกแปลกกันไป
เป็นหลายอย่าง

โกเหล็ก, โกเปงเหล็ก คำบด ภายหลังเป็นอำเภอโกเหล็ก อยู่ในมณฑล
เซียนซี

เกาจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลครึ่งราชวงศ์ไช่ฮั่น เมื่อตอนปลายราชวงศ์ตั้งฮั่น
ตั้งที่ว่าการมณฑลที่เมืองกวงฉิน คือ อำเภอซ่งงาว มณฑลกวงซี้
ครึ่งสามก๊ก มณฑลเกาจิวเป็นของงอกก กอกกแบ่งมณฑลนั้น
เป็น ๒ มณฑล คือมณฑลกวงจิว (กวางตุ้ง) มณฑล ๑ ตั้งที่ว่าการ
มณฑลที่เมืองฟ่ง มณฑลเกาจิว มณฑล ๑ ตั้งที่ว่าการมณฑล
ที่เมืองดงเฉียน คือ หัวเมือง มณฑลฮ่านอวย ประเทศญวน ภาย
หลังแยกเป็น ๓ คือมณฑลกวงซี้ ๑ มณฑลกวางตุ้ง ๑ ประเทศ
ญวน ๑

เกาเสี่ย เมือง อยู่ภาคใต้อำเภอคงไถ มณฑลไต้หวัน
ก่าล่อ วัด อยู่ที่ไห่เซาเปกู่ ภาคเหนืออำเภอตั้งถู่ มณฑลเกียงซู่
ก่าเหล็ก เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคใต้อำเภอซิงฟิง มณฑลซันตง
กักเส่, กักเสี่ย เมือง เมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอเหียน มณฑลจี้
กักสัน เมือง ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ไหน
กงจิง เมือง เมืองเก่าอยู่ที่อำเภออววย ในมณฑลจี้ แต่ตั้งอำเภอขึ้นใหม่
เรียกกงจิง อยู่ในมณฑลจี้เหมือนกัน
กิงฮาน, เก็งฮัน เมือง ในมณฑลไต้หวันมีเมืองชื่ออย่างนี้ ๓ เมือง ไม่ทราบ
ว่าเป็นเมืองใดแน่

กิงจู คำบด ความจริงเป็นหาดทราย ไม่นิยมว่าเป็นที่ตรงไหน
กิงจิว เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตก อำเภอปา มณฑลไต้หวัน
กิงตง เมือง ที่จริงไม่ใช่ชื่อเมือง เป็นภาคหนึ่งหรือก๊กหนึ่ง ตั้งชนมื่อครึ่ง
ราชวงศ์ฮั่นถึงสามก๊ก ต่อมาเปลี่ยนเป็นเมืองกิงหน้าหรือภาคกิงหน้า คน

- ภายหฺดงหมายเอามณฑลเกยงชฺ เป็นภาคกตง ซเอาเม่นาเกยงจอบเป็น
 คฺนยกตาง เพราะมณฑลเกยงชฺตงอยู่ภาคตะวันออกเฉียงใต้เม่นานน
 กิ่งเต่ง คํบด ไม่ใช่คํบดใหญ่โต หมายเอาคํดาที่ผ่งหน้าเท่านัน
 กิ่งหน้า เมือง (คูกิ่งตง)
 กิ่งเหลง เมือง ภายหฺดงเป็นอำเภอกิ่งเหลง มณฑลชฺเป
 กิ่งอน อ่าว ภายหฺดงมาเป็นอำเภอ เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 อำเภอกิ่งอน มณฑลชฺเป
 กิ่งเฮ เมือง ภายหฺดงเป็นอำเภอ เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือมณฑล
 ชฺเป
 เก่งกวน เมือง ภายหฺดงเป็นอำเภอเก่ง มณฑลตางไผ
 เก่งจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งพระเจ้าอู่เต้ ราชวงศ์เฮ่ ตอนปลาย
 ราชวงศ์ตงฮนตงทวากการมณฑลทเมืองฮงเดี่ยว เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออก
 เฉียงเหนือ อำเภอหวฺดง มณฑลชฺดา ครังดํมกก ยายทบญชา-
 การมณฑลเก่งจิวไปตงทเมืองนํากุน (คูกษร น) ราชวงศ์ภายหฺดง
 ดํมกก ซเอาเมืองนํากุนเป็นเมืองเก่งจิว
 เก่งเตยว เมือง ที่จริงเก่งเตยวแปลว่าเมืองหวดง แต่เดแต่เมืองหวดงตงทไเหน
 ก็เรียกว่าเก่งเตยว เช่นครั้งราชวงศ์ไซฮน ตงเมืองตกเอียงเป็นเมือง
 หวดง ก็เรียกว่าเก่งเตยว คํว่าเก่งเตยวยังไซเรียกว่าเมืองหวดงมา
 จนทุกวอนน
 เก่งสัน ภูซา เขาเก่งมีหลายแห่ง อยู่นอกประตูเซยหวเมืองบกกกม อยู่ภาค
 ใต้อำเภอเอียนชอมณฑลให้ดํกมี อยู่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอ
 เช่า มณฑลชนตงกมี อยู่ภาคตะวันออกเฉียงใต้อำเภอฮี่ มณฑลชนช
 กมี เขาเก่งสันที่เรียกในเรองดํมกก จะเป็นทไเหนไม่ทราบชต

ภ่องเล่ง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออำเภอเกียงตุ มณฑล

เกียงชู

เกียงเสี่ย, เจียงเสี่ย, เสเกียง เมือง ไม่ปรากฏว่าอยู่ที่ไหน

เกียดเซ็ก เมือง ที่จริงเป็นชื่อภูเขา ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ไหนแน่

กินโต๊ เมือง ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ไหน

กินต้าย, กิมโต๊ ภูเขา ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ไหน

กุนจิว, หุนจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งพระเจ้าอู่เต้ ราชวงศ์ฮั่น

ครั้งราชวงศ์ตงฮั่นตั้งทวารวชิการมณฑลที่เมืองเซียงเยะ เมืองเก่าอยู่ภาค

ตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอดิงเซียง มณฑลซันตง ครั้งด้ามก๊ก มณฑล

กุนจิวเป็นของวุยก๊ก ย้ายที่ว่าการมณฑลไปตั้งที่เมืองดินคิว เมืองเก่า

อยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอฝาน มณฑลซันตง ราชวงศ์ภายหลัง

ด้ามก๊กลงมา ซือเอาเมืองเฮียคิวเป็นเมืองกุนจิว

กวนตัง ด้าน กวนตัง แปลว่าระหว่างด้าน คือมณฑลเซียงซี เพราะมณฑล

นี้อยู่ในระหว่างด้านฮักก ด้านฮู ด้านซัน ด้านเตี้ยว

กวนหยง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอกวนหยง มณฑลเกียงชู เมืองเก่าอยู่

ภาคเหนืออำเภอซันไป

เกียนเงียบ เมือง เดิมเรียกเมืองเบาะเหตง ครั้งด้ามก๊กพระเจ้าซุนกวนตัง

เมืองหวดงทเมืองเบาะเหตง จึงเปิดย่นชื่อเป็นเกียนเงียบครั้ง

ราชวงศ์เหมง ตั้งเมืองหวดง ที่เมืองเกียนเงียบ เปิดย่นชื่อว่า นางกิง

ต่อมาเปิดย่นเป็นเมืองเกียงดิงฟู

เกียบแฮ ตำบล ภายหลังเรียกอำเภอเกียบ อยู่ในมณฑลไห่ฉ่า

กิมก๊กก๊ก, เขมก๊กก๊ก, เขมโกะ ด้าน ภายหลังเป็นเมืองเกียมโกะจิว เมืองด้าน

เก่าอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอเกียม

โกะ มณฑลเสฉวน

กิมกั้ง แม่หน้า มี ๒ อยู่ในมณฑลเกียงซี ๑ มณฑลเสฉวน ๑ ในเรื่องด้ามกัก

หมายเอาแม่หน้ามณฑลเสฉวน

กิมงันเกี่ยวโป๊ ตะพาน ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

กิมโต๊ ภูเขา (ดูที่กินต้าย)

กิมป็นसान ภูเขา อยู่ในมณฑลเสฉวน

กิมหลงเสี่ย เมือง ๓ ๒ ๓ ๒ ๕ เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ อำเภอตงเอียง มณฑลไห่ฉ่า

กิมเสี่ย เมือง เมืองกิมเตี้ยมี ๒ เมือง อยู่ในมณฑลกังซุก ในเรื่องด้ามกัก

จะเป็นเมืองไหนไม่ปรากฏชัด

เกียมเหลง เมือง ภายหลังเรียกตั้งย่อนฟู อยู่ในมณฑลเสฉวน

กิวกั้ง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอตงย่อน มณฑลฉาง

ไผ่ แด้วเบ็ดยันไปอยู่ในมณฑลเกียงซี

กุกกั ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

กุกก้วน ค่าน ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

กุกย ภูเขา ภายหลังเรียก จักกุกย อยู่ในมณฑลฮูเป่

กวยเซี่ย ค่าน ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

กัวต้อ เมือง อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอจงเปี่ยน มณฑลไห่ฉ่า ต่อ

มาเป็นเมืองร้าง

ขยกโอ๊ ค่ายต ต่อมาเรียกค่ายตตังเอียง มณฑลเกียงซุก

ขยกเอียง ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

โคกุกุน เมือง อยู่ภาคใต้เมืองจุนง์ฟู มณฑลกุกยิว

เคก เมือง เมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอฝิงตง มณฑลซันซี

คอนจุง ค่ายต ต่อมาเป็นอำเภอคอนเฉ่ง มณฑลเซี่ยหนซี

คอไผ่ ค่ายต อยู่ในมณฑลไห่ฉ่า

งอกก ทาง คอทางเขาจองอกก อยู่ภาคใต้อำเภอเคียงฮัน มณฑลเซียงฮั

เป็นทางดกระหว่างเมืองตงฉวน เมืองเคียงฮัน และเมืองดกเอียง

งอกกุน เมือง ภายหลังเรียกซุเจียว มณฑลเกียงซุ

หง เมือง ภายหลังเรียกหงเฉง มณฑลซันฮั

งเต้า เมือง ภายหลังเป็นอำเภอ่งเต้า มณฑลชู่เป

งหยง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออก อำเภอท่งปะ มณฑลให้ดำ

งปี่สัน ภูเขา เขาสูงมี ๓ ที่มณฑลเสฉวน ๑ มณฑลกวางซี ๑ มณฑลชก-

เกยน ๑ ภูเขาสูงปี่ในเรือ่งด้ามก๊กคือเขาสูงปี่มณฑลเสฉวน

งิวสัน ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

งหลังกิง ภูเขา อยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอดำหยง มณฑลให้ดำ

เงาไกสัน ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เง้าเขเซี่ย เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

งักแกเสี่ย เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

งักปุ่นกวน ด่าน ตำบลงักปุ่นอยู่ภาคตะวันออก อำเภอตินท่ง มณฑลเซียงฮั

งินแข เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

งินตสัน ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

งวนเสี่ย เมือง ภายหลังเป็นอำเภอ่งวนเสี่ย อยู่ในมณฑลจิด

งียบกุน เมือง เมืองเก่าอยู่ในแขวงอำเภอตินเจียง มณฑลให้ดำ

งิวจู้ ตำบล เป็นด่านอยู่ในมณฑลฉางไผ

งิวเทาสัน ภูเขา ภูเขาสูงมี ๒ อยู่ในมณฑลเกียงซุ ที่ก่ดาวในด้ามก๊กไม่

ปรากฏชัดว่าดุกไหน

งิ เมือง ภายหลังเป็นอำเภอ่งักยู่ มณฑลชู่เป

เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตก

อำเภอ่งักยู่ มณฑลชู่เป

จื่อเสี่ย, โจะเทาเสี่ย, เซ็กเทา เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตก อำเภอกะยี่-
หัดง มณฑลเกียงชู

จูเต็ง คำบด (ดูที่จูเต็ง)

เจชุย แม่ค้า อยู่ในมณฑลไห่ฉ่า

เจปัก เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอเซียงซิง มณฑลฉิ่นตง

แจตอก เมือง เมืองเก่าอยู่ในแขวงอำเภอเดี่ยวฉั้น มณฑลเจเกียง

เจ้าอ้อ เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเจามณฑลฉางไผ่ เมืองเก่าเดิมเป็นทะเลสาบ
คือทะเลสาบพรมแดนอำเภอเจ้า อำเภอหับหุย อำเภอโดกั้ง อำเภอ
ซู่เฉิง

เจ้ากุน, เจียวกุน เมือง เมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอเปาะ มณฑลฉางไผ่

เจ้าชุย, เตียวชุย แม่ค้า อยู่ในมณฑลกังซุก

เจ้าเส, เตียวเจียง, เตียวเอียง เมือง เมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอดินท่าม
มณฑลกังซุก

เจ้าสั้น ทาง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

จ่ากัก คำบด (ดูที่เซี่ยกัก)

จงกวน เมือง (ดูที่อันจงกวน)

จงพวน เมือง ภายหลังเป็นอำเภอจงพวน มณฑลไห่ฉ่า

เจียงโต คำบด ทางตั้งแต่ภาคเหนืออำเภอเพาเฉิง ถึงภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ อำเภอฝง มณฑลเซี่ยหน้

เจียงเสี่ย เมือง (ดูที่เกียงเสี่ย)

เจียงโห แม่ค้า อยู่ในมณฑลฉิด

จันเค้า ทาง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

จัน เมือง คือมณฑลฉิ่นซี้

จันกัก เมือง คือมณฑลเซี่ยหน้

จุนสัว เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอคายฝง มณฑล
ให้ดำ

จวนหยกสั้น ภูเขาคือเขาหยกจวน ภูเขาชอนม ๒ อยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ
เมืองปักกิ่ง ๑ อยู่ภาคตะวันตกอำเภอตั้งเอียง มณฑลชู่เป ๑
ภูเขายกจวนที่กล่าวในเรื่องด้ามกักจะเป็นดูก็ดูไม่แน่

เจียนตอง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอ มณฑลเจเกียง เมืองเก่าอยู่แขวง
อำเภอเจียนตอง มณฑลเจเกียง

เจียวก๊ก เมือง เมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอเปาะ มณฑลฉางไผ่

เจียวกุน เมือง (ดูที่เจ้ากุน)

เจียวซง ตำบล ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

จิวปักสกก ภูเขาคือไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

โจะเทาเสี่ย เมือง (ดูที่จ้อเตี้ย)

ฉบวยโผ ทาง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฉสองกุน เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอกิวเกียง มณฑล
กิงไต้

โฉหยง, โฉเหียง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอโฉหยง มณฑลฉีต เมืองเก่า
อยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอฝงไท่ มณฑลฉางไผ่

โฉเปงสั้น ภูเขาคือไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เฉงจิว, เซงจิว, เซยงจิว, เซงจิว, เซยงจิว, ชุนจิว เมือง เป็นอย่างมณฑล
มาแต่ครั้งพระเจ้าอู่เต้ ราชวงศ์ฮั่น ครั้งราชวงศ์ฮั่น ตั้งทวาร
มณฑลที่เมืองฉิมฉี ราชวงศ์ภายหลังด้ามกักดงมา ชเอาเมืองฉิมฉี
เป็นเมืองเฉงจิวฟู

ฉวนเก้า, ชอนเก้า ตำบล ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฉิวฉุน, ชิวฉุน เมือง ภายหลังเป็นอำเภอฉิวฉุน มณฑลฉางไผ่

ชจว, ชจว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งพระเจ้าอู่เต้ ราชวงศ์เซ่ ครั้ง
 ราชวงศ์ตงฮั่นตั้งทว่าการมณฑลที่เมืองท่า เมืองเก่าอยู่ภาคตะวัน
 ตกเฉียงใต้ อำเภอท่าฉาง มณฑลซันตง ภายหลัง ครั้งด้ามก
 ย้ายที่ว่าการมณฑลไปตั้งที่เมืองเพงเตี้ย ราชวงศ์ภายหลังด้ามก
 ดงมา ซเอาเมืองเพงเตี้ยเป็นเมืองชจว

ชงันโผ ตำบล ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 ชงเอียง แม่น้ำ ภายหลังมาเรียกชิมเอียง อยู่ภาคเหนืออำเภอทิว มณฑล
 กังใต้

ชงจิว เมือง (ดูที่เฉงจิว)

ชงเอียง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอชงเอียง มณฑลไห่ฉ่า

ชองเตง, ชองเต็ง ตำบล ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เซียงจิว เมือง (ดูที่เฉงจิว)

เซียงส้น ภูเขา ภายหลังเรียกภูเขาเซียงเตี้ย อยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอกัง
 มณฑลเสฉวน

ชันชก ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ชันเสี่ย เมือง (ดูที่ชันเตี้ย)

ชจว เมือง (ดูที่ชจว)

ชจวน เมือง (ดูที่ฉวน)

ชวหยิน แม่น้ำ อยู่แขวงอำเภอหวายอิน มณฑลเกียงชู

ชหลง, เสเหลียง เมือง ตั้งชนครังราชวงศ์จิน ภายหลังมาเป็นอำเภอฉว
 มณฑลกังซก

ชเสง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออกอำเภอไถห้อ มณฑลฉางไผ่

เซเป่งก้วน ตำบล ภายหลังเป็นอำเภอเซเป่ง มณฑลไห่ฉ่า

ไซสิน เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เช็กเต็ง คำบด อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออำเภอเขยงชั้น มณฑลทางไฟ

เช็กเทา เมือง (คทจอเดี่ยว)

เช็กเพ็ก ภูเขา อยู่ฝั่งขวาแม่น้ำเอียงจอกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอเกยฮ

มณฑลฮูเป

ซงกิง เมือง ที่จริงเบนชื่อแม่น้ำ ภายหลังมาเรียกซงโห อยู่ในแขวงเมือง

ซงหยงฟู่ มณฑลฮูเป

ซงหยง เมือง อยู่ในมณฑลฮูเป

ซงหยง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอจกชั้น มณฑลฮูเป

ซังงาว เมือง ภายหลังเป็นอำเภอซังงาว อยู่ในมณฑลกวางซี

เซ็งจิว เมือง (คทเฉงจิว)

เซงเซ็ก เมือง ไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหน

เซงโต เมือง อยู่ในมณฑลเสฉวน

ซองสั้น ภูเขา ไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหน

เซียงจิว เมือง (คทเฉงจิว)

เซียงตัง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคใต้อำเภอเอียงคยก มณฑลซันซี

เซียงเท่ง, เสียงเท่ง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้อำเภอเทียนซุช

มณฑลกังซก

เซียงเป็ง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคเหนืออำเภอเฉียวเอียง มณฑลฝงเทียน

เซียงหยง เมือง เมืองเก่าอยู่ที่พรมแดนเมืองดาหยงฟู่ มณฑลโห่ดำ กับเมือง

เซียงหยงฟู่ มณฑลฮูเป เมืองเซียงหยงฟู่ตั้งชนครึ่งราชวงศ์หมิง

เซียงไส เมือง ครังดำมกกยงไม้ม ฟงตั้งชนเมือครึ่งราชวงศ์ซ้อง แดวเป็ดยง

เป็นมณฑลเซียงซี

เซียงสั้น, เสียงสั้น เมือง ภายหลังมาเป็ดยงเป็นอำเภอเตียงสั้นมณฑลเจเกียง

เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอยงดี มณฑลจิด

ชั้นกวน เมือง เป็นเมืองด่านอยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอเป่ากั มณฑล
เซียนซี้

ชั้นหยง เมือง ภายหลังมาเป็นอำเภอชั้นหยง มณฑลเกียงซู่ เมืองชั้นหยงว่า
สร้างชนในสมัยไซจันหรือตงจัน ไม่แน่

ชั้นเอียง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอชิวบู มณฑลให้ด้า

ชั้นกวน เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ชั้นเฉียบ แม่น้ำ ภายหลังเรียกชั้นซุ่ย อยู่ในมณฑลเสฉวน

ชั้นเสี่ย, ชั้นเสี่ย เมือง ครังด้ามก๊กเมืองชั้นเสี่ยมี ๒ เมือง คือเมืองชั้นเสี่ย
ฝ่ายใต้ ซึ่งภายหลังเปลี่ยนเป็นอำเภอฟ้าง มณฑลอยู่เป
เมือง ๑ เมืองชั้นเสี่ยฝ่ายชุนกวน ซึ่งภายหลังเป็นอำเภอ
ชั้นเสี่ย มณฑลเจเกียงเมือง ๑

ชั้นเอียบ เมือง ภายหลังเป็นอำเภอชั้นเอียบ อยู่ในมณฑลให้ด้า

ชั้นฮอง เมือง เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอดินท่ง มณฑลเซียนซี้

ชุนจิว เมือง (ดูที่เฉิงจิว)

ชุนหยง เมือง ครังด้ามก๊กยงไมมี ฟงตงชนเมอกรังราชวงศ์เหม็ง แล้วต่อมา
เป็นอำเภอชุนหยง อยู่ในมณฑลเซียนซี้

ชอนเค้า คำบด (ดูที่ฉวนเค้า)

ชิมหวย, เซียหวย เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เซียมกัก ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ชิวसान ภูเขา ภูเขาชิว มี ๓ อยู่ในมณฑลให้ด้า ๒ มณฑลเซียนซี้ ๑ ที่
กล่าวถึงในเรื่องด้ามก๊กจะเป็นเขาใดไม่แน่

เซียมกัก, จักกัก ด่าน อยู่ในมณฑลเซียนซี้

เซียมหุย แม่น้ำ อยู่ในมณฑลยงด้า

เซียหวย เมือง (ดูชิมหวย)

ชวตัง เมือง คงชนภายหลังด้ามก๊ก หมายถึงหัวเมืองภาคหนึ่ง ซึ่งอยู่ทาง
 ตะวันออกเขาไท่หิง คือมณฑลชวตัง ซึ่งตำแหน่งพวกแต่ใจเรียกว่า
 มณฑลชวตัง

ฉือ เมือง เป็นชื่อเดิมครั้งเคยดก๊ก คืออาณาจักรอนหนึ่ง ครองใต้เซงชเอา
 เมืองอยู่ด้ามณฑลชวตังเปเป็นเมืองฉือ

ฉือ ค่ำบด อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้อำเภอหิงชัน ถึงพรมแดน อำเภอเฉา
 มณฑลฉางไผ เรียกกั้นเป็น ๓ อย่าง ว่าฉือ ๓ นำกวาน ๓ ตังหิง ๓

เตโกะ เมือง คือที่พักเจ้าประเทศราชในเมืองหวง

ไตกุน, ไตจิว เมือง อยู่ในมณฑลชวตัง

ไตจัน เมือง หมายถึงวุกก และจกก เมื่อต่อมาเอียนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
 แล้ว

ไตเหลียง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอคายนง มณฑลไห่ฉ่า

โตเสียง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันตกอำเภอโตเตียง มณฑลเจเกียง

เต็กโตเสียง เมือง ภายหลังเป็นเต็กโตจิว มณฑลกังซก

เตกหยง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเตกหยง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียง
 ใต้ มณฑลเฉฉวน

ตงกุน, ตองกุน เมือง เป็นหัวเมืองอยู่ในมณฑลกุนจิว คงทวารทอำเภอ
 บกเอียง

ตงกวน ด่าน ภายหลังเป็นอำเภอตง มณฑลเซียงซี

ตงเค้า ทาง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ตงบันโบ้ ค่ำบด อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอตงเอียง มณฑลชวตัง

ตงหยง, ตงเอียง, ตองเอียง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอตงเอียง มณฑลชวตัง

ตงกั้น เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ตงฉวน เมือง คงชนภายหลังด้ามก๊ก คือหัวเมืองภาคตะวันออก มณฑลเฉฉวน

ตั้งเหลงกวน เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ตั้งหิน เมือง (คูที่ญี่ตู้)

ตั้งเซ็กไต ปราสาท อยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอตินเจียง มณฑลไห่หนาน
กระเบื้องมุงปราสาทหนนบถอกันว่าดีนัก อาจได้นำไว้ได้นานไม่แห้ง
กระเบื้องนรราคาแพง ว่าทำหินฝนหมักดีกว่ากระเบื้องอื่น

เตงกิง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เตงกุนสัน ภูเขา อยู่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอเมียน มณฑลเซียงหนัน

เตงกวน เมือง คืออำเภอฝานครังราชวงศ์ฮั่นมาถึงด้ามก๊ก ภายหลังจึงได้
เรียกชื่อเตงกวน อยู่ในมณฑลซันตง

เตงจิว เมือง ครังด้ามก๊กยังมี มาตั้งชนในภายหลัง อยู่ในมณฑล
จีต

เตงโต เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเตงโต มณฑลซันตง

ตองง่อ เมือง ภายหลังเป็นอำเภอ่ง่อ มณฑลเกียงชู

ตองเตง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ตองเอียง เมือง (คูที่ตั้งเอียง)

ตองไฮ เมือง ครังด้ามก๊กตั้งทวารการเมืองที่อำเภอท่า มณฑลซันซี ภายหลัง
ตั้งตั้งอำเภอตองไฮชนในมณฑลเกียงชู

ตองไฮ เมือง ภายหลังเป็นอำเภอตั้งไฮ เมืองเก่าอยู่ภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ อำเภอเอียงก๊ก มณฑลซันตง

เตียงบันเกี้ยว สระพาน ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เตียงสา เมือง อยู่ในมณฑลชู่ฉิน

เตียงเสี่ย เมือง เตียงเตี้ยแปลว่ากำแพงยาว ราชวงศ์ภายหลังด้ามก๊ก ซื่อ
อำเภอเซียงฮิง มณฑลเจเกียง ที่จริงกำแพงยาวหนนตั้งวางชนแต่ครัง

เดียดก๊ก ราชวงศ์คือ ๆ มากได้ซ่อมแซมโดยดำดืบ พังมาดเดียด
เมื่อราชวงศ์ไซ้จนหรือตงจน

เตียงฮัน, เตียงอัน เมือง ว่าเป็นเมืองหลวงกรุงราชวงศ์ไซ้ฮัน อยู่นอยู่ใน
มณฑลยงจิว แต่ในกรุงนั้นไม่ได้ชวาคงอยู่ที่ใด ภาย
หลังมาจึงได้ชเอาเมืองซางฟู มณฑลเซียงฮันเป็นเมือง
เตียงฮัน

ตันเง แม่นำ อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอดีงเอียง มณฑลยงเป

ตันฉอง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกอำเภอเปากี้ มณฑลเซียงฮัน

ตันถิว เมือง ซอนมอยู่ในมณฑลให้ดำเมือง ๑ มณฑลเกียงชูเมือง ๑ ที่
กล่าวถึงในตำนานก๊กไม่ปรากฏชัดว่าเป็นเมืองไหน

ตันอู เมือง คือประเทศของพวกฮยงนู ตั้งแต่ภาคเหนืออำเภอเอียวหยก
มณฑลซันซี จดประเทศม้งโกเดียด คำว่า “ตันอู” ไม่ใช่ชื่อเมือง
เป็นคำของพวกฮยงนูกย่องพระเจ้าแผ่นดินของคุณ เช่น ภาษาจีนว่า
“ฮวงเดียง” หรือ “ฮวงคี่” ฉะนั้น

ตันเอียง เมือง ครังด้ามก๊กมี ๓ เมือง ต่อมาเบียดยงชื่อใหม่ทั้ง ๓ คืออำเภอ
ด่วงเฉ่ง อำเภอตงกู มณฑลฉางไฝ และอำเภอเกียงหัง มณฑล
เกียงชู เมืองตันเอียงในตำนานก๊กหมายเอาเมืองใดไม่แน่

ตันก๊กชอ วัด ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ไหน

ตันถ่า คำบด ตงชนภายหลังด้ามก๊ก อยู่ในมณฑลยงดำ

ตันก้วน เมือง ภายหลังเรียกเมืองตันจิวอยู่แขวงบักกิง

ตวนโกะ ภูเขา เขาเรียกตามชื่อแม่น้ำตวนโกะ อยู่แขวงอำเภอซิงชุย
มณฑลกังซก

เตียวเจียง เตียวเอียง เมือง (ดูที่เจ้าเส)

ไทสัน อยู่ในมณฑลฉันท

ไทเหียงสัน ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ไทเฮียง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอพิงดก มณฑล
ฉันท

ไทฮั่วสุข แม่น้ำ ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ทรงปู่กวน เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เทียคลองสัน ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เทียนซุย เมือง ซอนมี ๘ เมือง อยู่ในมณฑลกังซก ๕ เมือง มณฑลเซียง
เมือง ๑ มณฑลเสฉวนเมือง ๑ มณฑลฉ่านซีเมือง ๑ เมืองเทียน
ซุยที่ก่อดาวในเรื่องด้ามักกอยู่ใต้อำเภอทงไว มณฑลกังซก

เทียนตองสัน ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

น้ำกุน เมือง คือเมืองดำกุน (คูอักษร ด)

นาฉ เมือง คงชนครวงราชวงศ์ชกภายหลังด้ามักก ต่อมาชเอาเมืองเกียง
หลังฟู มณฑลเกียงชูเป็นเมืองนาฉ

บิชองสัน ภูเขา อยู่ในมณฑลเซียง

บิตัก เมือง เมืองเก่าอยู่ทางเหนืออำเภอเคอะเอียง มณฑลเสฉวน

บุกองสัน ภูเขา อยู่ในมณฑลเซียง

บุเหลง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเซียงเคอะ มณฑลชู่ฉาน

บุเสง เมือง ซอนมี ๔ เมือง คือ อำเภอบุเสง มณฑลฉันท เมือง ๑
เมืองบุเสงซึ่งเปลี่ยนเป็นอำเภอบี มณฑลฉันทอีกเมือง ๑ เมือง
บุเสงเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอฟา มณฑลเซียง
เมือง ๑ เมืองบุเสงเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอพิงดู
มณฑลฉันทเมือง ๑ เมืองบุเสงที่ก่อดาวถึงในด้ามักก ไม่ปรากฏว่า
อยู่ไหนแน่

- บุกี้ คำบด ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 บุกี เมือง อยู่ใหม่ณฑลชู่เป
 บุกีเสียงชั้น ภูเขา อยู่ใหม่ณฑลกังซก
 บุกี เมือง ภายหลังเป็นอำเภอบุกี ณฑลให้ดำ
 บุกี คำบด ภายหลังเป็นอำเภอ ณฑลทางไผ เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออก
 ออกอำเภอหน
 เบะเหลง, วัวเหลง เมือง ภายหลังเรียกเกียงตงฟู ณฑลเกียงชู่ (ดู
 อธิบายที่ เกียนเจียบ อักษร ก)
 บุกี คำบด ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 บุกี คำบด ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 บุกี เมือง ภูเขา ชอนมอยู่ & ภูเขา อยู่ทางเหนือ อำเภอปี ณฑล
 ชั้นตง ๑ อยู่ทพรแดนอำเภอเจียงาง อำเภอเมืองชั้น อำเภอตุชั้น
 ณฑลเดี่ยว ๑ อยู่ทางตะวันออก อำเภอติงาง ณฑลยงดำ ๑
 อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอเมืองชั้น ณฑลทวงชี่ ๑ ภูเขาของ
 ที่ก่ดาวในด้ามกัก ไม่แน่ว่าลูกไหน
 บุกี, บุกีเมืองชั้น ภูเขา ชอนม ๒ ภูเขา อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้
 อำเภอทะเลชั้น ณฑลเกียงชู่ทง ๒ ลูก
 เบียดสวน ชาน้ำ ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 ปาสะ เมือง ภายหลังเป็นอำเภอดังจง ณฑลเดี่ยว
 ปาสัง เมือง ภายหลังเรียกปาจว ณฑลเดี่ยว
 ปากุน เปากุน เมือง ภายหลังเป็นอำเภอปา ณฑลเดี่ยว
 ปาชั้น ภูเขา อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้อำเภอชี่เฮียง ณฑลเซียนชี่
 ปากิว ค่าน เมืองค่านเก่าอยู่แขวงอำเภอช่งเหยง ณฑลเกียงชี่

- ปาจิ๋ว คำบด ภายหลังเป็นอำเภอเงาะเอียง มณฑลยี่ด้า
 ป้าเหล็ง แม่หน้า ภายหลังเรียกแม่หน้าป้า มณฑลเซียนซี้
 ปู่เต้า เมือง ภายหลังเป็นอำเภอปู่เต้า เมืองเก่าอยู่ทางตะวันตก อำเภอ
 ฉิ่ง มณฑลก๊กซก
 เปะเฉียบ ท่า คือท่าภูเขาเปะเฉียบ อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอปี มณฑล
 เซียนซี้
 เปะแบ๊ะ คำบด อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอกวัด มณฑลยี่ด้า
 เปะโห แม่หน้า ซอนหมใหม่มณฑลจิดแม่หน้า ๑ ในมณฑลก๊กซกแม่หน้า ๑ ที่
 กล่าวในเรื่องสามก๊กไม่ได้ชัดเจนไปชัดว่าแม่หน้าใด
 ไปเซี่ย เมือง ภายหลังเป็นอำเภอไป มณฑลเซียนซี้
 โปจิ๋ว เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 โปซุ่ย แม่หน้า ภายหลังเรียกโปลิง อยู่ในมณฑลเสฉวน
 เปาแก๊ บ้าน ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 เปาเหลง เมือง ตงซนภายหลังสามก๊ก คืออำเภอเงาะเอียง มณฑลยี่ด้า
 เปาสิว ทาง ภายหลังเป็นอำเภอดาวไห้ มณฑลก๊กซก
 บักกัว ภูเขา อยู่ทางเหนือ อำเภอตังกู มณฑลเกียงซู่
 บักกุสาน ภูเขา อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอตงเอียง มณฑลยี่ด้า
 บักหงวน ทาง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 บักเต้เสียบ, เป็กเต้ เมือง อยู่ทางตะวันออก อำเภอฟงเจอะ มณฑลเสฉวน
 บักเป้ง เมือง คือเมืองบักกิง
 บักสัน ภูเขา เขาบักมกเรียกชื่อหลายอย่าง ว่าบักคุบ้าง ฉาง บ้าง เกียะ
 บ้าง บัก บ้าง บักกวาง บ้าง บักกุสาน บ้าง อยู่ในมณฑล
 ยี่ด้า

บักเอียง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอบักเอียง มณฑลจัต เมืองเก่า อยู่ทาง
ใต้ อำเภอบักเอียงนั้น

บักไฮ เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอเขียงตก มณฑล
ฉันท

เปกตก แม่หน้า อยู่ในมณฑลจัต

เปงลงสาน ภูเขา อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอตะเกา มณฑลจัต

เป็กเซี่ย เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอดังเอียง มณฑล
ฮูเป

เปงหงวน เมือง (คูที่เพ่งง่วนก่วน)

เบ็งจิว, เปงจิว, เบงจิว, เปนจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งพระ
เจ้าสู่นเต๋ฮองเต้ ครองราชวงศ์ตงฮั่น ตงทวาการมณฑลที่เมืองจิน
เอียง ราชวงศ์ภายหลังด้ามกกดลงมาชเอาเมืองจินเอียงเป็นเมือง
เบงจิว ต่อมาเปลี่ยนเป็นเมืองไต้ยงฟู อยู่ในมณฑลฉันท

บักลับตอง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ปุกไฮ เมือง ครองราชวงศ์ตงฮั่น ตงทวาการเมืองที่อำเภอต้าฟ มณฑลจัต
มาจนครั้งด้ามกกด ภายหลังย้ายไปตงทอน จนเปลี่ยนชื่อเป็นเมือง
ชงจิว

บันอัน แม่หน้า ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

โปยชิก่วน ค่าน ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ไฟกัก, ไฟก่วน, พายกัก เมือง ภายหลังเป็นชื่ออำเภอไฟ มณฑลเกียงชู
เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออก อำเภอไฟ

พกบ้อง ทุ่ง อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอต้าเอียง มณฑลไห่ดำ

พั๊กหลง ค่ายบด อยู่ในมณฑลจัต

เพ่ง่วนก้วน, เพ่ง่วนก้วน, เป่งหงวน เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเพ่ง่วน
มณฑลซันตง

เพ่งเสี่ย, เพ่งเซี่ย เมือง คือเมืองซัจวในภายหลัง (คูอักษร ข)

พวนโห แม่น้ำ อยู่ในมณฑลยงดำแตะมณฑลกุยจิว

มอซุย, อูยซุย, อูยโห, ฮุยซุย, ฮุยโห แม่น้ำ ภายหลังเรียกแม่น้ำอูย
อยู่ในมณฑลกังซก มณฑลเซี่ยนชี่ รวมมาดงแม่น้ำฮองโห

มอเทียนเนี่ย ภูเขา อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอบูอัน มณฑลไห่ดำ
แตะอำเภอเดียว มณฑลซันชี่ ผู้แต่งหนังสือสามก๊กเห็นจะเดาภูมิ-
ประเทศผิด จึงเอาเขามอเทียนเนี่ยไปไว้ในมณฑลเสฉวน

มอเสี่ย เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ม้าเล่ง, ม้าเลิ่น ภูเขา เป็นตำบลไม่ใช่ภูเขา อยู่ทางเหนืออำเภอจินเตก
มณฑลซันชี่

ม้าอว ภูเขา อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอคุนซัน มณฑลเกียงซุ

มิตอง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

มันอ่อง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางใต้ทะเลสาบ อำเภอเจียนฉี่ มณฑลยงดำ

ยหย่ง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอมีหย่ง เมืองปักกิ่ง

ยหล่า เมือง (คูที่หัดดำ)

ยเอ็ง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ยเอียง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอเซียงซุย มณฑล
ไห่ดำ

ยชู ปากน้ำ อยู่ทางตะวันออกอำเภอคูไว มณฑลางไผ่ (คูอักษร ญ)

ยูเอียง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

หยกซุย แม่น้ำ อยู่ในมณฑลฮูเป

ยงจิว, เลงจิว, ฮองจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งพระเจ้าสุนเค
 ฮ่องเต้ เขตแดนกว้างขวาง คือมณฑลเซียนซี มณฑลกังซุกถึง
 ซิงไฮ (คือฮินดูเหินอ) ต่อมาภายหลังยุบเลิก

ยงเป้ง, เอียงเป้ง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอเมียน
 มณฑลเซียนซี

ยงเสี่ย, เยียงเสี่ย เมือง ภายหลังเป็นอำเภอยงเสี่ย มณฑลซันซี เมืองเก่า
 อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอคิงฟง มณฑลไห่ดำ

ยิวสวน ธาร ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เหยี่ยว เมือง ภายหลังเป็นอำเภออิเหยี่ยว มณฑลเจเกียง

ถิหยง ตำบล อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอฉิน มณฑลไห่ดำ

หลี่หล่า, ยี่หล่า เมือง ภายหลังเป็นอำเภอหลี่หล่า มณฑลไห่ดำ เมืองเก่า
 อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอหลี่หล่าฉิน

โดก๊ก เมือง คนภายหลังครั้งด้ามก๊กชเอาเมืองกุนจิวฟู มณฑลซันตง เป็น
 เมืองโดก๊ก

โดกั้ง เมือง ชอนมหายเมือง ตงซนก่อนด้ามก๊กกม ภายหลังดงมากม
 เมืองโดกั้งในเรื่องด้ามก๊ก เห็นจะหมายเอาเมืองโดกั้งตงเมอครั้ง
 ราชวงศ์ไช่ฮั่นและครั้งราชวงศ์ตงฮั่น เมืองโดเมืองหนึ่ง

โลเสี่ย เมือง เมืองเก่าอยู่พรหมแดน อำเภอเทียนชุกกับอำเภอฟกเกียง
 มณฑลกังซุก

เล่าลองไฟ ตำบล ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ด้ากุน เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งราชวงศ์จิน ครองหนตงทว่ากา
 มณฑลทเมืองเท่ง ครั้งราชวงศ์ซุกชเอาเมืองเท่งเป็นเมืองด้ากุน
 แล้วเปลี่ยนมาเป็นเมืองเกงจิว (ดูอักษร ก)

- ลำเจียง เมือง คืออำเภอลำเจียงอันตั้งชนภายหลังด้ามก๊ก อยู่ในมณฑล
 ชูเป
- ลำฉัน ตำบล ภายหลังเป็นอำเภอลำฉัน มณฑลเจียงเกียง
- ลำซ เมือง ตั้งชนภายหลังครึ่งด้ามก๊ก แดงเปดียนเป็นอำเภอตั้งถ
 มณฑลเจียงชู
- ลำตัง เมือง ภายหลังเรียกฮันตังฟู มณฑลเซียงฮั
- ลำเต้ง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางเหนืออำเภอฮังเฉิง มณฑลให้ด้า
- ลำเต้ง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
- ลำพิ เมือง คืออำเภออันเป็นที่ตั้งทวารการเมืองปุดไฮ มณฑลจิตดี (ดู
 อักษร ป)
- ลำหยง เมือง อยู่ในมณฑลให้ด้า
- ลำสัน ภูเขา อยู่ทางใต้ อำเภอฮังฮิง มณฑลเจียงชู
- ลำอวด เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งราชวงศ์จิน คือมณฑลกวางตุ้ง
 มณฑลกวางซีในภายหลัง
- ลำอัน เมือง ซอนม & เมือง คือเมืองด้าอันครึ่งด้ามก๊กสร้างเมอครึ่ง
 ราชวงศ์ตงฮันสมัยพระเจ้าเตนเค้ เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียง-
 เหนือ อำเภอตงซี มณฑลกิงชกเมือง ๓ เมืองด้าอันฟู มณฑล
 เกียงซี สร้างครึ่งราชวงศ์ซ่งของเมือง ๓ อำเภอด้าอัน มณฑลฮักเกียน
 สร้างเมอครึ่งราชวงศ์ซุ่ยแห่ง ๓ เมืองด้าอันจิว มณฑลยงด้า สร้าง
 เมอครึ่งราชวงศ์หงวนเมือง ๓
- ลกเค้า ด่าน ด่านเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้อำเภอเกียฮี้ มณฑลชูเป
- ลกชุย ตำบล อยู่ ๒ ฟากฝั่งน้ำตก มณฑลเซียงฮั
- ลกเสียบ เมือง เมืองเก่าอยู่ทางเหนืออำเภอกวงหิง มณฑลเสฉวน

- ลกห้องโผ คำบด ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 ลกเอียง เมือง ภายหลังเรียกให้ดำฟู มณฑลให้ดำ
 เล็กเสียบ เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเดกเด่ มณฑลชั้นตง
 ลงจิว แม่หน้า ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 ลงต่อตอง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
 ลงเส เมือง เมืองเก่าคืออำเภอคิตาว มณฑลกงซก คนภายหลังครึ่ง
 ด้ามก๊กชเอามณฑลกงซกทั้งมณฑลเป็นเมืองลงเด่
 เลงจิว เมือง (คูที่ยังจิว)
 เลงเหลง เมือง ซอนมี ๓ เมือง เมืองเก่าครึ่งราชวงศ์ไซฮันอยู่ทางตะวันตก
 เฉียงใต้อำเภอชวงมณฑลกวงซเมือง ๑ เมืองเก่าครึ่งราชวงศ์ตั้งฮัน
 อยู่ทางเหนืออำเภอแดงเหลง มณฑลอยู่ดำเมือง ๑ ทีกดาวใน
 ด้ามก๊กเห็นจะเป็นเมืองน ยังมีเมืองแดงเหลงครึ่งราชวงศ์ชยอก
 เมือง ๑ ซึ่งเป็นอำเภอแดงเหลง อยู่ในมณฑลอยู่ดำ
 ลงจิว เมือง ซอนตงชนเมอครึ่งราชวงศ์ตั้ง ซึ่งเป็นอำเภอดองจิว อยู่ใน
 มณฑลเด่ฉวนเคียววน
 ลงเอียง เมือง เมืองเก่าอยู่ริมเขาตองเอียง อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้อำเภอ
 เกอจู่เฉง มณฑลชั้นตง
 เลียงจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาตั้งครึ่งราชวงศ์ไซฮัน ครึ่งราชวงศ์ตั้ง
 ฮันตั้งทว่ากรมณฑลที่เมืองลงเฉง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียง
 ใต้อำเภอชินาง วุกก๊กครึ่งด้ามก๊กย้ายทว่ากรมณฑลไปตั้งที่
 เมืองวูไว ราชวงศ์ภายหลังด้ามก๊กลงมาชเอาเมืองวูไวเป็นเมืองเฉียง
 จิว คือเมืองเฉียงจิวฟูมณฑลกงซก
 ลุกคัก เมือง ภายหลังเป็นอำเภอคุดคัก มณฑลให้ดำ

- ดัมจิว เมือง อยู่ในมณฑลซันตง
- ดัมกิง เมือง ตั้งชนภายหตงคร้งด้ามก๊ก คือเมืองดัมกิงฟูมณฑลเกียงช
- ดัมฉี เมือง คือทตงทวากการมณฑลเฉงจิวส์มยส์ด้ามก๊ก (ดูอักษร ฉ)
- หลิวเซี่ย เมือง ภายหตงเรียกหลิวจิวฟู มณฑลทกวงช เมืองเก่าอยู่ทางใต้
อำเภอซีฟา มณฑลไห่ฉ่า
- ลอยเอียง เมือง ภายหตงเป็นอำเภอลอยเอียง มณฑลฮู่ฉ่า
- เฉียวชุน, เฉียวชุย เมือง เมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอไห่เฉง มณฑลฟงเทียน
- เฉียวตง, เสี่ยวตง, เสียงตง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้
มณฑลฟงเทียน
- เฉียวไส เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกอำเภอตูตง มณฑลฉีต
- วุกกิก เมือง คืออาณาเขตของพระเจ้าโจผี หมายถึงเอาราชวงศ์วุก คำว่า
กิกมาภายหตงมิได้ใช้ ใช้คำซึ่งแปลว่าราชวงศ์แทน
- วู้เหลง เมือง (ดูที่เบาะเหลง)
- เสเกียง เมือง (ดูที่เกียงเลี่ย)
- เสเกียง เมือง เป็นมณฑลเอกราชมณฑล ๑ ภายหตงจึงเป็นเมือง ๔ เมือง
คือเมืองเพาจวกับเมืองมินจิว มณฑลกังซก และเมืองซงฟานจิว
กับเมาจิว มณฑลเสฉวน
- เสฉวน เมือง เป็นมณฑล ๑ คร้งด้ามก๊กเรียกว่าเอ๊กจิว (ดูอักษร อ)
แต่มาถึงคร้งราชวงศ์ถังจึงเปิดยหนขอมณฑลเอ๊กจิวเป็นมณฑลเสฉวน
แล้วต่อมาเปิดยหนขอเป็นสี่ฉวนอีก
- เสเป้ง ด่าน ภายหตงเป็นเมืองซีหตงฟู มณฑลกังซก
- เสหลง เมือง ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ไหน
- เสเหลียง เมือง (ดูที่ซีหตง)

- เสี้ยน ภูเขา ภูเขาเดิม ๗ แห่ง อยู่แขวงบักกิง ๑ มณฑลจิดดี ๒ มณฑล
 ชกเกียน ๒ มณฑลกวางตุ้ง ๑ มณฑลเกียงซี ๑ ภูเขาเด่ที่ก่ดาว
 ในด้ามก๊ก ไม่ได้ชี้ชัดลงไปว่าภูเขาไหน
- เสเสย เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอองางคัง มณฑล
 เซียนซี
- สำกั้ง ตำบล ตำบลสำกั้งตั้งแต่อ่าวเอียงจอลถึงแขวงเด่ฉวนมี ๕ ตำบล ใน
 ด้ามก๊กไม่ปรากฏว่าเป็นตำบลไหนแน่
- สำคสั้น ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
- สองเขยน ตำบล คือตำบล ๒ ฟากแม่น้ำสองเขยน ภายหลังเรียกแม่น้ำยงคิง
 มณฑลจิดดี
- เสียงตัง เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งราชวงศ์จิน คือภาคกีหลัง
 มณฑลชานซี
- เสียงเท่ง เมือง (คูที่เซียงเท่ง)
- เสียงสั้น เมือง (คูที่เซียงสั้น)
- เสยคกิก ภูเขา ที่ถูกเซยคกิก เป็นด่านไม่ใช่ภูเขา (คูอักษร ซ)
- สินเต่ง ภูเขา อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอกิงท่ามณฑลเกียงชู
- สามกิก เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
- เสียวกวน ด่าน เมืองด่านเก่าอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ อำเภอกุย่ง มณฑล
 กิงซก
- เสียวเกียว ตำบล อยู่แขวงอำเภอหับหุย มณฑลฉางไผ่
- เสียวตัง เมือง (คูที่เดียวตัง)
- เสียวฟ่าย เมือง ภายหลังเป็นอำเภอฟ่าย มณฑลเกียงชู เมืองเก่าอยู่ทาง
 ตะวันออกอำเภอหนันไป

- อโถก๊ก เมือง อยู่ภาคตะวันตกแม่น้ำใหญ่ประเทศอินเดีย ทิศใต้ชอนใน
 ตามก๊กเห็นจะไม่ใช่เมืองนี้
- อเสง เมือง ภายหลังเป็นอำเภออเสง มณฑลเจเกียง
- อซ้อง ภายหลังเป็นอำเภออิซ้อง มณฑลเจเกียง
- อเจียง ภายหลังเป็นอำเภอดำเซียง มณฑลเจเกียง
- อจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งพระเจ้าอู่ฮงเต้ ครั้งตามก๊กกไม่
 ได้ตั้งทว่าการมณฑลเป็นยุติ มาภายหลังครั้งราชวงศ์ตงงุยชเอา
 เมืองยี่ดำเป็นเมืองอจิว คืออำเภอยี่ดำ มณฑลให้ดำ
- อตั้ง ทาง คือทางแม่น้ำอตั้ง มณฑลฉางไผ่
- อปักโป้ คำบด ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
- อหลง คำบด ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
- อเหลง คำบดหรือคำน คำบดเก่าอยู่ในแขวงมณฑลอยู่ไปถึง ๕ แห่ง ทิศใต้
 ในตามก๊กไม่ทราบว่ายู่ที่ไหนแน่
- อิสาน ภูเขา ภายหลังเรียกภูเขาท่งเหยง อยู่ในมณฑลเจเกียง
- ออกัง, อวกัง, อวก๊ก, อวตั้ง เมือง ครั้งตามก๊กเป็นแต่คำบด ๑ เด่าปีไป
 ตั้งเป็นเมืองชอนเรียกว่าเมืองกังอัน (ดูอักษร ก)
- อุไถ เมือง ภายหลังเป็นอำเภออุไถ มณฑลฉางไผ่ เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออก
 อำเภออุไถ
- อูเต้ง, จูเต้ง, เฮาเต้ง คำบด ภายหลังเรียกฟู่ท้าวไปฉี่ มณฑลอยู่เป
 แอสวน ชาน้ำ ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน
- โอจิว, โฮจิว เมือง อยู่ในมณฑลฉางไผ่ ตั้งชอนภายหลังตามก๊ก
- เอ็กกวน เมือง ที่จริงเป็นแต่อำเภอหนึ่งในเมืองเทียนชุย มณฑลก้งซก

เอกจิว(๑) เมือง ชอนตงชนภายหลังด้ามก๊ก

เอกจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งราชวงศ์ไซฮั่น ต่อมาถึงราชวงศ์
ตงฮั่นตงทวาการมณฑลที่เมืองดกเคี้ยง ภายหลังย้ายทวาการมณฑล
ไปตงทเมืองเซงโต้ ทักดำวว่าพระเจ้าเต่าปกครองเมืองเดฉวนหนั่นคือ
มณฑลเอกจิว (ดูอักษร ๓)

เอกसान ภูเขายู่ภาคเหนืออำเภอซาไห้ มณฑลจี๊ด

เอ็งจิว, เอียงจิว, เอียวจิว เมือง เป็นอย่าง มณฑลสืบ มาแต่ ครั้งพระเจ้า
อู่ฮงเต้ ครั้งราชวงศ์ตงฮั่นตงทวาการมณฑล
ที่เมืองเดกเอียง คืออำเภอหือ มณฑลตงางไฝ
ต่อมาถึงครั้งด้ามก๊ก มณฑลเอ็งจิวแยกออกเป็น
๒ ภาค ของวุกก๊กภาค ๑ ตงทวาการมณฑล
ที่เมืองหีบหุย แดวย้ายไปตงท เมือง ฉิวฉุน
ของงอกก๊กภาคหนึ่ง ตงทวาการมณฑลที่เมือง
เกียนเงียบ คนภายหลังด้ามก๊กตงมาชเอาอำเภอ
เกอเกียงคเป็นเมืองเอ็งจิว คือเมืองเอ็งจิวฟู
มณฑลเกียงชู

เอ็งจิว เมือง ตงชนภายหลังด้ามก๊กเรียกว่าเอ็งจิวฟู มณฑลตงางไฝ

(๑) ชื่อภูมิประเทศในเรื่องสามก๊กที่เขียนลงในภาษาไทย อาจทำให้
เข้าใจผิดด้วยอักษรวิธี่ ฟังสังเกตุคำที่ใกล้เคียง เช่น เอกจิว เอ็งจิว หรือ
เอ็งจิว เอ็งจิว ในระยะนี้ ผิดกันแต่มีเลข ๗ บังคับ แต่กลายเป็นคนละ
เมือง ชื่อที่พิมพ์สลับ ๆ กันมาในสามก๊กอาจคลาดเคลื่อนและปะปนได้มาก
ขอสงเกตุกัมีแต่แผนที่เท่านั้น ถ้าจะให้ชัดเจนตองดูแผนที่ประกอบที่อื่น ๆ ก็
ยังเป็นเช่นนี้อีกหลายแห่ง

เมืองฉนวน เมือง เป็นหัวเมืองใหญ่เก่ามาตั้งแต่ครั้งราชวงศ์จีน ตั้งว่าการเมือง
ทออาเภอเอียงคี่ ค้ออาเภออิ มณฑลให้ดำ

เมืองเฉียง เมือง ภายหลังเรียกเองเฉียงฟู มณฑลยงดำ

เมืองเป้ง ค่าน ค่านชอนมออยู่ในมณฑลเซียงซี้ ๓ แห่ง อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ
อำเภอเมียนแห่ง ๑ อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอตงเกียงแห่ง ๑
อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอเพาแห่ง ๑ ทักดาวในสามก๊กคือ
ค่านที่อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอเมียน

เมืองหยง, เอียงหยง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเองหยง มณฑลให้ดำ เมือง
เก่าอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้อำเภอยงจะ มณฑลให้ดำ

เมืองอัน เมือง ค้อเมืองบักเคเต้เตี้ย มณฑลเฉฉวน เมื่อเดาปีเตี้ยทพดกซุนไป
อาศัยอยู่ จึงเปลี่ยนเป็นเองอัน

เมืองจิว เมือง อยู่ในมณฑลฮูเป

เมืองเสี่ย เมือง (คูที่ฮ่างเตี้ย)

เมืองเป้ง เมือง (คูที่ยงเป้ง)

เมืองเหลงโผ ทาง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เมืองเสี่ย, เอียนเสี่ย ภายหลังเป็นอำเภอเพาจะจิว มณฑลซันตัง

เมืองจุ่น เมือง ภายหลังเป็นอำเภอซเซียง มณฑลเฉฉวน

เมืองกวน, จงกวน เมือง เมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอเจียนฟิง มณฑลให้ดำ

เมืองตัง เมือง (คูที่ซันตัง)

เมืองเป้ง ค่าน ภายหลังเป็นอำเภออันเป้ง มณฑลจีตี่

เมืองลกจิว ชาน้ำ ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เมืองหลิม ป่า ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เมืองเหียง เมือง ค้ออำเภออันเหียง มณฑลยงดำ ตั้งชนภายหลังด้ามก๊ก

เมืองอ๊อบ เมือง ภายหลังเป็นอำเภออันอ๊อบ มณฑลซันซี้

อันเอียง เมือง (คูท้อวหนยง)

อันไซ สะพาน ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

อวนเทาก้วน ค่าน ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

อวนเสย เมือง เมืองเก่าอยู่ทางเหนืออำเภอเฉียนซัน มณฑลฉางไผ่

อวนเสย เมือง เมืองเก่าอยู่ทางใต้อำเภอกิ่งมัน มณฑลชู่เป่

อวนสูย แม่น้ำ ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เอียนก้วน เมือง งอกกกรังดำมกก เป็ดยนเบนบูเฉียง ค้อเมืองบูเฉียง ฟู

มณฑลชู่เป่

เอียนแจ แม่น้ำ ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เอียนเหลง, เอียนเหลียง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเอียนเหลง มณฑล
ให้ดำ

เอียนเสย เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกอำเภอเพาะ มณฑลซันตง

อิมตองสัน ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

อิมเป็ง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอฉวน มณฑลกังซุก

อิวกิง เมือง (คูท้ออกกิง)

อิวกัก เมือง (คูท้ออกกิง)

อิวตัง เมือง (คูท้ออกกิง)

อิวจิว เมือง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งพระเจ้าฉุนเค้อองเต้ ครองราชวงศ์ตองฮัน
ตงทวารามณฑลที่เมืองคี้ ค้ออำเภอค้ำฮิง มณฑลจี๊ด ราชวงศ์กาย

หลังดำมกกกลงมาชเอาเมืองบักกิงเป็นเมืองอิวจิว

อูยก้วน เมือง ภายหลังเป็นอำเภออูย มณฑลซันตง

อูยชุย แม่น้ำ (คูท้อมอชุย)

อูยเต้ ค้ำบด ภายหลังเป็นเมืองคัจว มณฑลชู่เป่

อูยหล่า เมือง ค้ออำเภออูยหล่า มณฑลเซียนซัง ซังตงชนครังราชวงศ์จัน

อวยโฮ แม่หน้า (คู่มือชยุ)

เอียวชยุ เมือง (คู่มือเดี่ยวชยุ)

อวกัง ทาง อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้อำเภอฮ่อ มณฑลฉงไผ่

อัวเจา ตำบล คือบึงอัวเจาอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอเอียนจิน มณฑล
ให้ดำ

ฮัสนัน ภูเขา อยู่ทางใต้อำเภอเซียงเอียง มณฑลฮูเป่

ฮูเซียง, ฮูโต๋ เมือง โฉนดร้างชนบทตำบลฮู ครั้นโจ้วได้เป็นเจ้าแผ่นดินเปิดถนน
เป็นฮูเซียง ภายหลังมาเป็นอำเภอฮูเซียง มณฑลให้ดำ เมือง
เก่าอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้เมืองฮูจิ๋ว มณฑลให้ดำ

แฮเก๋ เมือง เมืองเก่าอยู่บนภูเขาฮวงคกทางตะวันตกอำเภอบูเฉียง มณฑล
ฮูเป่

แฮฉื่อ เมือง เมืองเก่าอยู่ทางเหนือเมืองเดี่ยวจิ๋ว มณฑลฉงไผ่

แฮบังกวน ตำบล เป็นเมืองด่าน เมืองเก่าอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ อำเภอ
เจียวฝ่า มณฑลเสฉวน

แฮเปียน ตำบล อยู่ทางตะวันตกอำเภอเฉ่ง มณฑลกังซุก

แฮหยู เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

โฮกั้น เมือง อยู่ในมณฑลจี๋

โฮกวน ด่าน เมืองด่านเก่าอยู่ทางตะวันออกอำเภอเซียงคี่ มณฑลซันซี

โฮจิ๋ว เมือง (คู่มือโฮจิ๋ว)

โฮตัง เมือง เป็นชื่อเมืองที่อยู่ทางตะวันออกแม่น้ำฮองโฮ ไม่เจาะจงว่าเมืองใด
(คู่มือบายที่ฮองโฮ)

โฮโลก๊ก, เฮาโลก๊ก ตำบล ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

โฮโล่

โฮล่าย { เมือง คู่มือให้ตาย

เฮาโตกัวน ด่าน อยู่ในมณฑลไห้ดำ ด้านนี้เรียกเป็น ๓ ชื่อ เรียกด่าน

เฮาโตกัวนชื่อ ๑ ด้านกิสัยกัวน ๑ อำเภอเมืองเกาชื่อ ๑

เฮาเต้ง ตำบล (ดูที่อุเต้ง)

เฮาโห เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

เฮกสวน ชานา คือแม่นางะจีนะ มณฑลกังซก

ฮังเต้ง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอฮังเต้ง มณฑลกังซก เมืองเก่าคืออำเภอ

เจียนย่ง มณฑลกังซก

ฮังเสี่ย เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฮางเนี่ย ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฮางเสี่ย, อองเสี่ย เมือง ครึ่งสามก๊กเป็นแต่อำเภอ ฟังมาคงเป็นเมืองชน

ภายหลัง อยู่ในมณฑลไห้ดำ

ฮองจิว เมือง (ดูที่ยังจิว)

ฮองเบงसान ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฮองหลง เมือง เมืองเก่าอยู่ทางใต้อำเภอดิงป่าว มณฑลไห้ดำ

ฮองโห แม่น้ำ แปลว่าแม่น้ำลี้เห็ดอง เป็นแม่น้ำใหญ่ที่ ๒ ในประเทศจีน แต่
ก่อนมาสายน้ำไหลไปลงทะเลทางเมืองเทียนสินฟู มณฑลจี๊ด ต่อมา
เปลี่ยนไปลงทางอำเภองางคงมณฑลเกียงชู แล้วเปลี่ยนมาลงทาง
หัดสินมณฑลซันตง แม่น้ำฮองโหที่กล่าวในสามก๊ก คือตอนมณฑล
ไห้ดำ

ฮันกั้ง ทาง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฮันกั้ง เมือง ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฮันจิน แม่น้ำ ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฮันฉวน แม่น้ำ อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออำเภอฮันฉวน มณฑลฮูเป่

ฮันชุย ตำบล หมายถึงเขาตำบล ๒ ฟังว่าฮันชุย มณฑลเซี่ยนซี

ฮันตัง, ฮันตัง เป็นอย่างมณฑลมาแต่ครั้งราชวงศ์จิน ครังด้ามก๊กบางคราว
ก็เรียกต่าง คือเมืองฮันตังฟู มณฑลเซียงฮั

ฮันตัน เมือง ภายหลังเป็นอำเภอฮันตัน มณฑลจิด

ฮันเบ้ง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอฮันเบ้ง มณฑลจิด

ฮวนกวน เมือง ภายหลังเป็นอำเภอฮวนกวน มณฑลซันตง

ฮวนหยง, ฮันเอียง เมือง ซอนม ๖ เมือง อยู่ในมณฑลกังซกเมือง ๑
ในมณฑลฮูเป่มีทั้งเมืองและอำเภอเป็น ๒ มณฑล
ได้ฉวนมีอำเภอ ๒ มณฑลซันซิมเมือง ๓ ที่กล่าวใน
ด้ามก๊กไม่แน่ว่าเมืองไหน

ฮับปา เมือง (คูที่หับปา)

ฮุยชุย แม่น้ำ (คูที่มอชุย)

ฮุยसान ภูเขา ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน

ฮุยโห แม่น้ำ (คูที่มอชุย)

ฮุยเอียง เมือง ภายหลังเป็นอำเภอเจียน มณฑลหูฉ่า

ฮัวหยง ตำบล อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนืออำเภอเกียนหัด มณฑลหูเป่ ภาย
หลังตั้งเป็นอำเภอฮัวหยง อยู่ในมณฑลหูฉ่า

ฮัวหลิม ตำบล อยู่ทางตะวันตกอำเภอเกียนฮี่ มณฑลฮูเป่

๒๐° ในส่วนตะวันตก

๑๕° ในส่วนตะวันตก

๑๐° ในส่วนตะวันตก

๕° ในส่วนตะวันตก

๐

๕° ในส่วนตะวันออก

แผนที่เมืองจีนสมัยสามก๊ก

- ที่บัญชาการมณฑล
- ประเทศราช
- เมือง
- เมืองด่าน
- ✱ สันมารบ

๑ ใน ๒๐,๐๐๐ ๐๐๐

๒๕๐ ๐ ๒๕๐ ๕๐๐ ไมล์

ม ง โ ก เล ย

๕° ในส่วนตะวันออก

๑๕° ในส่วนตะวันตก

๑๐° ในส่วนตะวันตก

๕° ในส่วนตะวันตก

๐

ปก พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ทำพระจันทร์ พระนคร